

Lietuva _____ ir Lotynų _____ Amerika: _____ bendradarbiavimo _____ plėtra _____ _____ _____ _____ _____ _____

Strategijos studija

ST-2022-1

Nacionalinė biblioteka / Analitika

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Informacijos ir komunikacijos mokslų departamentas
Informacijos politikos ir analitikos skyrius

Biudžetinė įstaiga
Duomenys kaupiami ir saugomi
Juridinių asmenų registre, kodas 290757560
PVM mokėtojo kodas LT100000031710
Gedimino pr. 51, LT-01109 Vilnius,
tel. (8 5) 249 7023, el. p. biblio@nb.lt

Analitinės produkcijos redaktorė /
sklaidos koordinatore
Tel. (8 5) 239 8366, el. p. analitika@nb.lt

Abstract The analysis of various statistics, of data presented by central administrations of various states, and of the public discourse information (especially expert, technocratic, opinion) shows that, in general, the recent economic, social, and cultural relations between Lithuania and countries of Latin America and the Caribbean (LAC), especially so in their respective trade, educational and research sectors:

- **Have been obviously expanding:** there is clear growth in the turnover of the trade between countries, in the volume of international cultural exchange, and in the number of research cooperation projects.
- Demonstrate an **obvious shift**. In the late 20th century, the prevailing forms of activity were related to the Lithuanian ethnic heritage and ethnic community in the region. Such focus even cast into shade the intensity of economic and financial cooperation. Recently, against the background of the waning of forms of the inherited Lithuanian cultural identity in countries of the Latin American region, a new segment of the forms of cooperation came into prominence: business transactions; trade in services; financial investments; international cultural exchange (with no prevalence of the cultural heritage); and, particularly, research cooperation.
- Are, however, **partly off-balance, disproportionate, somewhat lacking in strategic planning and, sometimes, in sustainability**. The growth is shaped not by abundance of initiatives or clear diversification of the exchange but by several subjects prevailing within the field and individual large episodes of their activity.

The cooperation between Lithuania and countries of Latin America and the Caribbean is to be developed, and the main arguments in favour of this development are not only considerations related to economics or culture (diversification is of value even if there is geographical distance) but geopolitical interests:

- The LAC countries, the population of which make up only one tenth of that of the entire world, **account for one fifth of the number of the UN member states**. This region is aplenty of dynamic, growing, and perspective markets, which are young. The countries there have problematic fields of policy (internal safety, ecology, etc.), there is a potential for an effective, purposeful, and reputationally valuable external contribution.
- The countries of the region in question are universally perceived as **a priority target of policies of various large international subjects**. Recently, vigorous attempt to increase their impact within this region was demonstrated by the (1) Russian Federation in the context of its 'multipolar world' pursuits and by the (2) People's Republic of China, which, by its incentives related to the infrastructure development, seeks a new power balance that it itself would be governing, i.e., 'a single community with a single future'.

Such development of Russia's & China's interests would be possible only in case of the blurring of the idea of the primacy of personal freedom within the framework of the rule of law promoted by Euro-Atlantic powers. Given the strategic objectives of Lithuania and the EU, such dynamics should be regarded as worrying.

As regards the Lithuanian Diplomatic Service, three different scenarios are to be analysed:

- **The basic (moderate, 'reference') scenario**. It is based on objective realities currently affecting relations between countries. It is, however, 'preparatory' in outlook, focusing on laying the groundwork for future cooperation. It is pragmatic (issues of dual citizenship, the consolidation of various interest groups in Vilnius, and other social aspects). It includes specific goals, which are few, and activities, which would not require reviewing the network of Lithuanian diplomatic missions or redistributing the personnel.
- **The purposeful Lithuanian diplomatic activity scenario**. It is based on a projection of growth in the links between Lithuania and the region in question, the development of economic long-term interests (energy security, access to large markets, etc.), and diversification of relations. The scenario includes numerous specific implementation activities. Because of the projected intensification, the network of Lithuanian diplomatic missions in the region would have to be reviewed.
- **The 'progressive' scenario**. It reiterates the vision of the second programme, supplementing it with an additional dimension, i.e., an effort to use the development of the Lithuanian diplomacy in the LAC region in a creative way: rather than having its own separate plan, Lithuania could seek to open a joint mission with one/several of its nearest neighbours. Such efforts would be valuable reputationally.

Lietuva _____
ir Lotynų _____
Amerika: _____
bendradarbiavimo
plėtra _____

Santrauka Atliktas įvairių statistinių rodiklių, valstybių centrinių administracijų pateikiamų duomenų, viešojo diskurso informacijos – ypač ekspertinės argumentacijos – tyrimas leidžia teigti, kad:

apskritai Lietuvos ir įvairių Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių tarpusavio ūkiniai, socialiniai, kultūriniai bei švietimo ir mokslo sektorių santykiai pastaruoju metu

- **akivaizdžiai suintensyvėjo:** auga dvišalės prekių apyvartos mastas, gausėja kultūros produkcijos abipusiški mainai, gausu mokslininkų bendradarbiavimo projektų;
- lauke ryškus **persiorientavimas:** 20 a. pabaigoje – ypač kultūrinių, mokslo santykių lauke – dominavo lietuviybės paveldo, lietuvių bendruomenių veiklės formos ir dėmesys joms, šis dėmesys net goždavo ūkinio ar finansinio bendradarbiavimo intensyvumą, o pastaruoju metu, paveldėtosioms lietuviybės formoms Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalyse menkstant, vis raiškesnis yra naujų bendradarbiavimo formų segmentas: verslo sandoriai, paslaugų prekyba, finansinės investicijos, abipusiški kultūros produkcijos mainai (visai nedominuojami kultūros paveldo), ypač mokslininkų bendradarbiavimas;
- tačiau tuo pat metu šie santykiai yra **iš dalies nesubalansuoti, ryškus jų neproporcingumas, neryškus strateginis planavimas, jie nebūtinai tvarūs**, kitaip tariant, augimo tendenciją formuoja ne iniciatyvų gausa, intensyvi lauko diversifikacija, o keletas lauke dominuojančių subjektų, stambūs atskiri jų veiklos epizodai.

Lietuvos ir įvairių Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių bendradarbiavimas **yra plėtotinas**, ir pagrindinė šį plėtros siekį argumentuojančios logikos ašis yra vis dėlto ne tik ekonominiai ar kultūriniai, akademiniai sumetimai – diversifikacija naudinga, net jei esama geografinės distancijos, – o geopolitiniai interesai:

- Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalys, kurių gyventojai tesudaro vos dešimtadalį globalinės populiacijos, **kartu sudaro penktadalį visų Jungtinių Tautų narių**; kontinentas yra dominuojamas dinamiškų, augančių, perspektyvių rinkų; šios rinkos yra jaunos; šiose šalyse yra ryškūs probleminiai politikos segmentai (vidaus saugumas, ekologija ir pan.), galimas efektyvus, tikslingas, reputaciškai vertingas išorės indėlis;
- regiono šalys yra visuotinai suvokiamos kaip įvairių **stambiausių tarptautinių subjektų užsienio politikos prioritetinis tikslas**: pastaraisiais metais energingai savo įtaką regione augina
 - ir Rusijos Federacija savo „daugiapoliarinio pasaulio“ siekių kontekste,
 - ir Kinijos Liaudies Respublika įvairiomis infrastruktūros plėtros paskatomis siekianti naujo, savo dominuojamo, galios balanso – „vieną ateitį turinčios vienos bendruomenės“.

Ši Rusijos, Kinijos interesų plėtra įmanoma, tik jei į antrą planą išstumtą euroatlantinių jėgų skatinama asmens laisvės viršenybės teisinėje valstybėje idėja. Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos strateginių siekių atžvilgiu tokia dinamika charakterizuotina kaip kelianti nerimą.

Nagrinėtini keletas skirtingų scenarijų, iš kurių pirmasis yra santūriausias, trečiasis – progresyviausias.

- **Referencinį** scenarijų grindžia objektyvios santykių realijos, jis yra labiau siaurai orientuotas į parengiamuosius darbus platesnio ateities bendradarbiavimo tikslais, yra pragmatiškas (dvigubos pilietybės klausimai, interesų grupių bendruomenės Vilniuje formavimas, kiti socialiniai aspektai). Uždaviniai formuluojami konkrečius, jų nedaug. Veikla nereikalaujanti peržiūrėti atstovybių tinklo, personalo persikirstymo.
- **Tikslinės lietuviškos diplomatinės veiklės** scenarijus yra grindžiamas Lietuvos ir regiono tarpusavio ryšių būsima paradigma, ateities projekcija, labiau į ilgalaikę perspektyvą orientuota Lietuvos geopolitinių interesų raiška, ekonominių interesų plėtojimu (energetinis saugumas, prieiga prie didelių rinkų ir pan.), santykio įvairiapusiškumo galimybe. Konkrečios priemonės numatomos gausios ir įvairios. Veiklų išplėtojimas yra neatsiejamas nuo atstovybių tinklo intensyvumo peržiūros.
- **Progresyviausias** diplomatinės veiklos scenarijus, iš esmės kartodamas antrojo viziją, šią išplečia papildoma dimensija: lietuviškosios diplomatijos plėtra Lotynų Amerikos ir Karibų jūros šalių regione galėtų būti kūrybinai, konstruktyviai, produktyviai išnaudota siekiant glaudesnių ryšių su artimiausiomis Lietuvos kaimyninėmis šalimis. Toks sprendimas būtų vertingas formuojant teigiamą Lietuvos reputaciją.

Metaduomenys. —

Metodai

Turinys Ši apžvalga sudaryta iš trijų esminių skyrių: pirmajame tiriamos šiandieninių Lietuvos ir Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių santykių formos („Realijų tyrimas“); antrajame nagrinėjama argumentacija, kodėl šie santykiai turėtų būti plėtojami – ar yra nebūtinai įmanomi juos visiškai išplėtoti („Argumentavimas“); pagaliau trečiojoje yra vertinamos atskiros Lietuvos diplomatinės tarnybos šių santykių kontekste galimos įgyvendinti priemonės

A Istorinis santykių kontekstas 6

- 1 Istorinė patirtis 6
- 2 Naujausiųjų laikų kontekstas 7

Dabarties realijų tyrimas

B Bendradarbiavimo formos, jų plėtros potencialas 8

- 1 (Tarptautiniai) politiniai ryšiai 8
 - I Dvišalis bendradarbiavimas 8
 - II Tarptautiniai formatai 12
- 2 Vidaus jėgos struktūrų ryšiai 16
- 3 Gynybos sektorių ryšiai 17
- 4 Viešojo administravimo sektorių ryšiai, miestų bendradarbiavimas 18
- 5 Ūkiniai ryšiai 20
- 6 Socialiniai ryšiai, migracija 27
- 7 Švietimo ir mokslo sektorių ryšiai 31
- 8 Kultūriniai ryšiai 35
- 9 Sporto ryšiai 37
- 10 Religinių organizacijų ryšiai 37
- 11 Apibendrinimas ir akcentai 38

Studijos orientacija, tikslinė grupė, pritaikomumas Šia politikos strategijos studija orientuojamas į Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos pirkmio techninėje specifikacijoje suformuluotus konkrečius tikslus:

- (1) ištirti realias dabartinio tarpusavio bendradarbiavimo formas;
- (2) apibrėžti jų plėtros perspektyvą, išvardijant ir išnagrinėjant atskirų priemonių potencialą.

Akcentuotina trejopa šios studijos auditorija:

- pirma, turiniu orientuojamas į Lotynų Amerikos ir Karibų šalis kuruojančią Lietuvos diplomatinės tarnybos dalį, šiame kontekste studijoje siekiama apžvelgti ir susisteminti ligšiolinę Lietuvos patirtį ir įvairių priemonių potencialą ateityje bendradarbiaujant su tiriamo regiono šalimis;
- antra, turiniu orientuojamas į visą Lietuvos diplomatinę tarnybą ir į Lietuvos verslo, kultūros, akademinę bendruomenę, siekiant išryškinti, kaip dėmesio Lotynų Amerikos regionui augimas galėtų būti įvairiai naudingas siekiant ilgalaikių strateginių Lietuvos tikslų, kaip ir naudingas atskiriems viešosios administracijos sektoriams ar ūkio, kultūros, akademiniam subjektams siekiant savųjų laikikiškai ribotų siekinių bei formuojant veiklos taktikas.

Kaip potencišios priemonės detalai tiriamos ypač tos, kurių ryški diplomatinio kuravimo dimensija (diplomatinių Europos Sąjungos

„Programavimas“). Kiekvienas iš šių skyrių baigiamas apibendrinimu ir siūlomais akcentais. Taip pat pateikiamos studijos santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, čia žemiau – metaduomenys ir metodikos aprašas. Dedamà istorinių santykių kontekstą aptarianti įžanginė dalis; spausdinamas priedas, kur tiriamos, išryškinamos didžiausią potencialią turinčios ekonominio, ūkinio bendradarbiavimo plėtros kryptys.

Argumentavimas

C Ilgalaikių strateginių siekių suderinamumo analizė 39

- 1 Strateginių įsipareigojimų koekstensyvumas 39
- 2 Rusijos Federacijos, Kinijos Liaudies Respublikos interesų skverbties užkardymas 42
- 3 Užsienio rinkų plėtra 55
- 4 Tarpininkavimo galimybė 56
- 5 Produktyvus įdirbio išnaudojimas 58
- 6 Kooperuojantis – artimųjų ryšių plėtra 58
- 7 Apibendrinimas ir akcentai 58

Priemonių programavimas

D Programavimas: užsienio politikos įgyvendinimo (diplomatinių) priemonės 59

- 1 Scenarijus A. Konservatyvi veiklos strategija ir taktika – bazinės naudos 59
- 2 Scenarijus B. Siaurai diplomatinė veikla – Lietuvos prekės ženklų formavimas 62
- 3 Scenarijus C. Plėtra ir partnerystė – minkštosios galios formavimas 65
- 4 Apibendrinimas ir akcentai 67

[Priedas]

+ Strateginės ūkinio bendradarbiavimo plėtros potencialas 68

iniciatyvų skatinimas, dvišalių sutarčių vystymas, atskiri ambasadų veiklos formatai ir pan.). Šia prasme studijos publikacija yra orientuota į Lietuvos diplomatinės tarnybos praktiką.

Studijos šaltiniai ir metodai Duomenys renkami nagrinėjant Lietuvos ir Lotynų Amerikos šalių, Lietuvos sąjungininkų viešojo diskurso turinį, nacionalinius ir ES teisės aktus, diplomatinių santykių viešąjį turinį. Kaip duomenimis remiamasi įvairių žinybų pateikta statistika, viešai prieinamais kiekybiniais rodikliais ir pan. Remiamasi ir pagal parengtą klausimyną struktūruotuose interviu surinktomis ekspertų pateiktomis nuomonėmis. Nacionalinės bibliotekos analitika taip pat naudojo viešose Nacionalinės bibliotekos administruojamose duomenų bazėse sukauptą viešojo diskurso informaciją.

Duomenys tiriami tekstinės analizės, sociologinės, ekonominės ir politologinės analizės metodais; politikos įgyvendinimo priemonės taip pat nagrinėjamos istorinės (politinės istorijos, diplomatijos istorijos) analogijos metodais.

Pateikiama konstruktyvių įrodymais grįstos valdysenos tipo (technokratinų) politikos įgyvendinimo priemonių rekomendacijų.

Sąvokos Šioje apžvalgoje kaip Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalys pagal Jungtinių Tautų nomenklatūrą suprantamos iš viso 33 nepriklausomos valstybės; kitų šalių administruojami regionai,

nesavarankiškos salos į šį sąrašą nepatenka. Naudojami ISO 3166 tarptautinio standarto (3166-1 alpha-2) apibrėžiami valstybių kodai.

Antigva ir Barbuda (AG), Argentina (AR),
Bahamos (BS), Barbadosas (BB), Belizas (BZ), Bolivija (BO), Brazilija (BR),
Čilė (CL),
Dominika (DM), Dominikos Respublika (DO),
Ekvadoras (EC),
Gajana (GY), Grenada (GD), Gvatemala (GT),
Haitis (HT), Hondūras (HN),
Jamaika (JM),
Kolumbija (CO), Kosta Rika (CR), Kuba (CU),
Meksika (MX),
Nikaragva (NI),
Panama (PA), Paragvajus (PY), Peru (PE),
Salvadoras (SV), Sent Kitsas ir Nevis (KN), Sent Lusija (LC), Sent Vinsentas ir Grenadinai (VC), Surinamas (SR),
Trinidadas ir Tobagas (TT),
Urugvajus (UY),
Venesuela (VE).

Rodikliai Dėl COVID-19 pandemijos ir jos valdymo priemonių neįprastai kito įvairių ūkinės ir kitokio pobūdžio veiklos intensyvumą charakterizuojančių rodiklių reikšmės. Varijavimas pandemijos kontekste nėra pirminis šios studijos objektas. Kur aktualu, kai siekiama įvertinti pastarųjų metų realijas, gali būti naudojamas išvestinis rodiklis „pastarųjų penkerių metų vidurkis“, lyginant – vieno ir kito subjekto atžvilgiu „pastarųjų penkerių metų suma“ ar pan. Jei tokios išvados reikšmingai nukrypsta nuo vieno ar kitų bendrinamų metų faktinės vertės, į tai atkreipiamas dėmesys.

Oficialios informacijos teikėjai Šioje studijoje remiamasi valstybinių žinybų, biudžetinių įstaigų, viešųjų įstaigų renkama ir viešinamais duomenimis, informacija, tarp jų: Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Statistikos departamentas, Migracijos departamentas, Lietuvos bankas, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, Nacionalinė biblioteka, Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. Konsultuotasi su lietuvių bendruomenių Lotynų Amerikos šalyse atstovais, kitais ekspertais pagal sąrašą.

Studiją rengiant pagal užsakovo nurodytus terminus ne į visą užklaustą informaciją ir duomenų teikėjų, konsultantų ir ekspertų pateiktą (ar nespėtą pateikti) medžiagą buvo suspėta atsižvelgti.

Ekspertai, specialistai, su kuriais konsultuotasi Konsultantai, jų afiliacija: Adriana Giedrė Barkauskaitė (užsienio lietuvių bendruomenė), Agnė Veršelytė (Teisingumo ministerija), André Zizas (užsienio lietuvių bendruomenė), Andre Lipand (Estijos Respublikos užsienio reikalų ministerija), Andrius Vaišnys (Nacionalinė biblioteka), Armstrong Alexis („Caricom“), Audrius Brūzga (Užsienio reikalų ministerija), Aurelija Laurušonytė (Užsienio reikalų ministerija), Aurelija Širkaitė (Švietimo, mokslo ir sporto ministerija), Carlos Malamud (Elcano karališkasis institutas), Cipriano Patino (ALADI), Daiva Mikalopienė (Statistikos departamentas), Darius Žiemelis (Nacionalinė biblioteka), Diana Pranevičienė (Užsienio reikalų ministerija), Dovydas Špokauskas (Užsienio reikalų ministerija), Elvyra Katalina Kriaučiūnaitė (repatriantų bendruomenė), Erika Sandoval (Centro de Investigación y Docencia Económicas), Evaldas Daukša (VŠĮ Inovacijų agentūra), Evaldas Zelenka (Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija), Genovaitė Šablaušienė (Nacionalinė biblioteka), Gintarė Sabaliauskaitė (VŠĮ „Investuok Lietuvoje“),

Gytis Marcinkevičius (Užsienio reikalų ministerija), Gonzalo Tuimil („Mercosur“), Ignas Brazauskas (Vilniaus universitetas), Ilona Kazlauskaitė (Vytauto Didžiojo universitetas), Inga Krastina (Latvijos Respublikos užsienio reikalų ministerija), Judita Juodagalviėnė (Užsienio reikalų ministerija), Kristi Karelsohn (Estijos Respublikos užsienio reikalų ministerija), Laima Tamulytienė (Nacionalinė biblioteka), Lucija Voišnis (Migracijos departamentas), Mantas Adomėnas (Užsienio reikalų ministerija), Marija Alexandra Moreira López (ACTO), Martin Roger (Estijos Respublikos užsienio reikalų ministerija), Oliver Della Costa Stuenkel (Fundação Getulio Vargas), Raimonda Markevičienė (Vilniaus universitetas), Raimondas Ališauskas (Užsienio reikalų ministerija), Renata Povilaitytė (užsienio lietuvių bendruomenė), Saulė Rasickienė (Užsienio reikalų ministerija), Skirmantė Savickaitė (Vilniaus universitetas), Vanda Kliučininkienė (repatriantų bendruomenė), Vida Staskonienė (VŠĮ „Investuok Lietuvoje“), Violeta Kazlauskienė (Lietuvos bankas), Violeta Popovaitė (Užsienio reikalų ministerija).

Klausimynas Siekiant struktūruoti pokalbius su ekspertais buvo parengtas klausimynas; į klausimyno klausimus ekspertai atsakė pagal savo kompetencijas. Klausimais buvo siekiama aptarti: konkrečių sričių iniciatyvų formų ir turinio specifika (šiam sandui skirta daugiausia dėmesio); faktines ir prioritetinėmis traktuotinas santykių sritis (ūkiniai, humanitariniai, teisės saugos, kultūriniai ir pan.); būdingąsias bendradarbiavimo kliūtis; Lietuvos ir Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių dvišalio bendradarbiavimo kontekstą (kiek šį bendradarbiavimą kontekstualizuoja Lietuvos santykiai su artimiausiais kaimynais, partiniai skirtumai ir pan.).

Autoriai Andrius Bubnys (analitikas), Arūnas Brazauskas (analitikas), Aušra Brazinskaitė (analitikė), Ernesta Keinienė (vadovo asistentė), Leonas Minkevičius (analitikas), Magnus Tomas Kėvišas (vadovas), Milda Myštautaitė (analitikė, kalbos redaktorė), Tomas Auškalis (vertėjas, kalbos (anglų) redaktorius), Vygaudas Juozaitis (fotografas).

Ilustracijos 1 iliustracija: „Technikos žodis“, 1959 m., Nr. 2.; 1960 m., Nr. 1. © Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos Čikagos skyriaus Techninės spaudos sekcija, 1959, 1960. 2 iliustracija: fotomontažas. © Sony, 2018. © VŠĮ „Versli Lietuva“, 2016. 3 iliustracija: fotomontažas. © JELD-WEN, 2010. © Joana França, 2018. 4 iliustracija: fotomontažas. © SAMSUNG, 2022. © Nacionalinė biblioteka, 2022. Priede (69 psl.) pateikiami įvairių Lietuvos FinTech startuolių logotipai.

Citavimui Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Informacijos politikos ir analitikos skyrius (2022). Lietuva ir Lotynų Amerika: bendradarbiavimo plėtra (ST-2022-1). Vilnius.

Copyright Parengta pagal Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos sutartį su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. Visos teisės saugomos. © Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2022. © Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, 2022. Tiražas (spausdinto leidinio): 5 egz., 7 egz. (išplėstinė santrauka) Šis leidinys ar jo dalis negali būti atgaminti jokia kita forma ar būdu, įskaitant fotokopijas ir magnetines ar elektronines laikmenas, nuolatos ar laikinai saugomi elektronine forma be išankstinio ir rašytinio Nacionalinės bibliotekos arba Užsienio reikalų ministerijos sutikimo, išskyrus įstatymuose numatytas išimtis.

1 Istorinė patirtis Kaip pāčios ankstyviausios santykių apraiškos tarp Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių ir tuometinės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės – vėliau lietuviškųjų Rusijos imperijos gubernijų, atkurtos Lietuvos Respublikos – traktuotini kolonizacijos mėginimų ir emigracijos bangų reiškiniai.

- Lotynų Amerikoje lokalizuojamas vienintelis stambus baltiško geonimo kartotinės eksploatacijos atvejis, palyginamas su „Naująja Anglija“, „Naująja Zelandija“ ar „Naujuoju Velsu“: Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystės, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vasalės, valdovui Jokūbui Ketleriui įgyvendinant ambicingą siekį išplėtoti tarptautinį prekybos laivais tinklą, Tobago saloje 1654 m. buvo įkurta Naujuoju Kuršu pavadinta Kuršo kolonija. Kolonija išsilaiškė vos penkerius metus (iš viso Kuršas salą administravo apie 40 metų), tačiau ir dabar toje vietovėje tebėra išlikusių istorinės atminties ženklų, pvz., tebevertojami geografiniai pavadinimai Didžioji Kuršo įlanka (angl. „Great Courland Bay“) bei Mažoji Kuršo įlanka (angl. „Little Courland Bay“)^{1,2}, 1976 m. pastatytas monumentas Kuršo kolonistams atminti.³
- Vėliau, anksčiausiai nuo 19 a., Lietuvoje stebėtos net keturios ekonominės emigracijos bangos. Kiekvieną kart dalis emigrantų kaip tikslą rinkdavosi ir Lotynų Amerikos valstybes.

Pirmoji emigracijos banga prasidėjo 19 a. antroje pusėje, kai Lietuvoje buvo panaikinta baudžiava. Nemėnas kiekis baudžiauninkų, istorikų tiriamų įvairiais pūjūvais, išvyko ieškoti geresnio gyvenimo, pirmiausia į Jungtines Amerikos Valstijas (JAV), į Argentina.

Antroji banga paprastai datuojama 1904–1914 m.: į JAV, į Argentina bei Brazilija išvyko daugiau nei 200 tūkst. gyventojų, ieškojusių palankesnių pragyvenimo sąlygų (priešingai nei JAV, Lotynų Amerikos šalys priimdavo atvykėlius be apribojimų, fizinės sveikatos cenzų, kognityvinių gebėjimų testavimo ir pan.).

Trečioji emigracijos banga pradžia sutariami esant 1925 m. Emigracija paskatino Lietuvoje vykdyta radikali žemės reforma, tai, kad Lietuvoje nebūta veiksmų, kurie būtų staiga reikiamu metu paskatinę kapitalistinės pramonės plėtrą, atitinkamai, nebuvo darbo pasiūlos pramonės sektoriuje. Tąkart pagrindinė tikslo šalis buvo, iš pradžių, JAV, bet, šiai uždarius sienas, emigrantai pasuko Argentinos, Brazilijos ir, pirmą kartą reikšmingai, Australijos link. Esama duomenų, kad tarpukariu beveik pusė visų geresnio gyvenimo svetur ieškojusių išeivių iš Lietuvos pasirinko Argentina, Urugvajų, Brazilija ir kitas Pietų Amerikos šalis.

Ketvirtoji emigracijos banga Lietuvoje stebima nuo 1990 m. iki dabar.⁴ Nei JAV, nei tuo labiau Lotynų Amerikos regiono šalys dabar jau nebėra reikšmingas išvykstančiųjų tikslas.

Apskritai, istoriškai gausiausios lietuvių bendruomenės Pietų Amerikoje susiformavo Brazilijoje, Argentinoje ir Urugvajuje. Tikslią statistiką tepateikia keletas konkrečių Lotynų Amerikos šalių (žr. žemiau), tačiau manoma, kad vien šiose Lotynų Amerikos valstybėse gyvena apie 250 tūkst. lietuvių kilmės asmenų.

Išryškintina ir ta aplinkybė, kad esama lietuvių kilmės asmenų, suvaidinusių reikšmingą vaidmenį atskirų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių istorijoje. Minėtini, pvz., geologas Ignotas Domeika, Čilės mokslo organizatorius, Čilės universiteto rektorius; inžinierius Robertas Adolfas Chodasevičius, dalyvavęs kovose dėl Argentinos nepriklausomybės; lietuvių kilmės amerikietis jūrų pėstininkas Faustinas Wirkus, karūnuotas vienos Haičio administruojamos salos karaliumi 20 a. pradžioje; ir kiti.

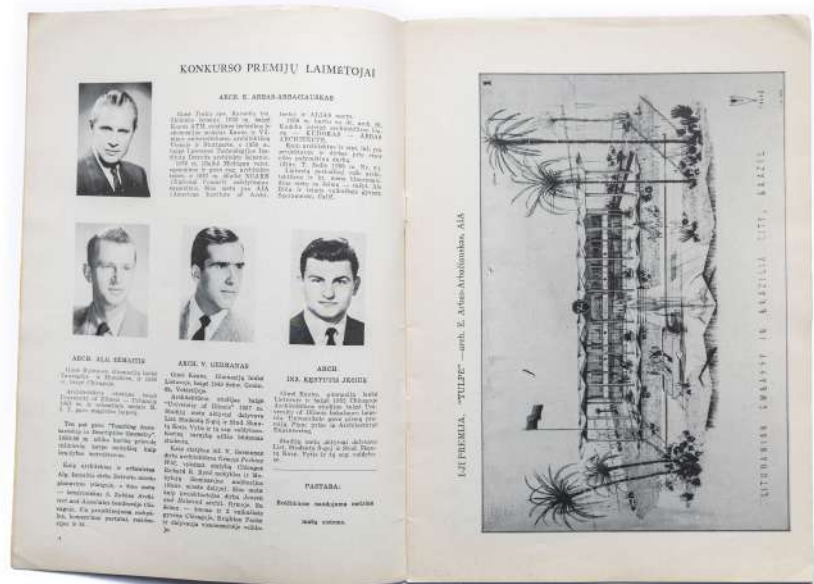
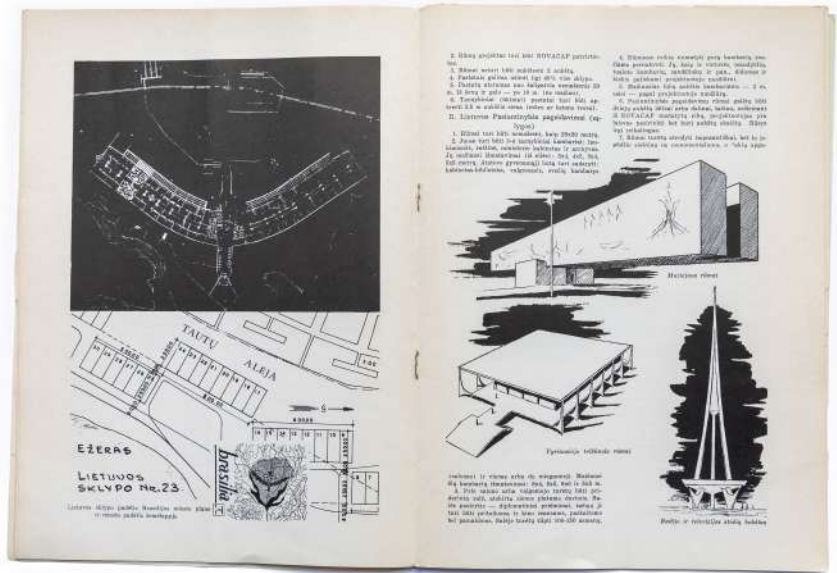
Atkreiptinas dėmesys, kad šiai, ankstyviausiai, santykių raiškai būdingas vienakryptingumas, t. y. Naujojo Pasaulio idėjos plėtotės kontekste žmonių judėjimas, kultūrinis eksportas dažniausiai sekė trajektoriją Lietuva – Lotynų Amerika, o ne atvirkščiai. Istorikų spekuliuojama esą visai realu, kad pagrindinės Kunigaikštystės

1 Sooman, I., McFarlane, J., Tēraudkalns, V. and Donecker, S. (2013). From the Port of Ventspils to Great Courland Bay: the Couronian Colony on Tobago in Past and Present. *Journal of Baltic Studies*, 44(4), 503–526. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/01629778.2013.835464>

2 Sumner, A. (2018). New Courland, Tobago: A GIS analysis of a 17th-century settlement. Prieiga per internetą: <https://stars.library.ucf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1298&context=honorstheses>

3 The Courland Monument. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.destinationtnt.com/the-courland-monument/>

4 Kokengauzaitė, J. ir Tonkunaitė, G. (2010). Ekonominės emigracijos priežastys ir poveikis Lietuvos darbo rinkai. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367173553488/J.04~2010~1367173553488.pdf>

1 iliustracija. Pranešimas apie skelbiamą ambasados Brazilijoje architektūrinio projekto konkursą, pranešimas apie konkurso laimėtojus. Atvartai iš Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų žurnalo, 1959, 1960 m.

eksporto prekės – linai, mediena, grūdai – galėjo pasiekti Karibų, gal net Lotynų Amerikos uostus; jos tikrai pasiekdavo Šiaurės Amerikos uostus. Tikslių duomenų nėra surinkta. Importas iš Lotynų Amerikos, išskyrus pavienius egzotiškus importuojamus raritetus, yra menkai tikėtinas.

2 Specifinis naujausiųjų laikų kontekstas Dėl objektyvių istorinių aplinkybių anksčiau buvę labiau išplėtoti Lietuvos ir atskirų Lotynų Amerikos šalių santykiai pastaruoju metu nėra tokie intensyvūs:

- pirma, lietuvių išėvių bendruomenei menkstant, nutraukiant periodikos leidybą, šiose šalyse testebimos santykinai sumenusios lietuviybės raiškos formos – nors diasporos veikla visada yra reikšmingas kultūrinės, ekonominės, diplomatinės įtakos veiksnys. Pvz., Argentinos lietuvių periodinį leidinį „Laikas“ nustota leisti 2002 m. Šitai yra būdinga visiems lituanistiniam Lotynų Amerikoje organizuotiems ir leistiems periodiniams leidiniams, štai mėnesinis „Argentinos lietuvių balsas“, publikuotas iš viso 74 metus, dabar jau taip pat nebeleidžiamas; ilgiausiai įjęs Brazilijos lietuvių žurnalas „Mūsų Lietuva“ leidybą nutraukė apytikriai 2013 m.;
- antra, Lotynų Amerikos šalims būdingos politinės kairės dominuojamos administracijos (balsuoti daugumoje šalių ten yra privaloma, žr. žemiau) pastaraisiais metais tarptautiniuose konfliktuose buvo linkusios

atvirai palaikyti ne Lietuvos interesus atitinkančią siekių konfigūraciją (pvz., Argentina Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą kontekste atsisakė taikyti sankcijas Rusijos Federacijai, Brazilija ir Rusija plėtoja savo tarpusavio ekonominį ir karinį bendradarbiavimą);

- Lietuvos Respublikos diplomatinį atstovybių tinklas Lotynų Amerikoje yra itin neintensyvus (ambasada Meksikos Jungtinėms Valstijoms reziduoja JAV, ambasada Argentinos Respublikai – Ispanijoje; pačiame žemyne teveikia Lietuvos Respublikos generalinis konsulas San Paule, Brazilijoje; iš viso šiuo metu esama paskirta 18 atskirų garbės konsulų, iš jų du – Ekvadore; žr. žemiau). Argentinoje nuo 2002 m. veikusi Lietuvos ambasada buvo uždaryta 2012 m.⁵

Ryškus yra šio ekstensyvumo kontrastas su tarpukario ir pokario realijomis: tarpukario metais Lotynų Amerikoje rezidavo nepaprastojo pasiuntinio ir įgaliotojo ministro rango diplomatai (ne tuo pat metu – Buenos Airėse ir Rio de Žaneire), rūpintasi lietuviškoms mokykloms, kuruotas dvišalių sutarčių sudarymas (pvz., didžiausio palankumo principo taikymas, nuostolių atlyginimas už nelaimingus darbo atsitikimus), jų buvo sudaryta. Oficialūs diplomatiniai Lietuvos santykiai su dalimi Lotynų Amerikos valstybių, pvz., Meksika, Gvatemala, Kosta Rika, Nikaragva, Panama, Brazilija, Argentina – užmegzti dar tarpukariu – buvo atkurti tuoj Lietuvai atgavus Nepriklausomybę. Pažymėtina, kad Meksika ir Brazilija 1921–aisiais tapo pirmosiomis Amerikos žemyno valstybėmis, pripažinusiomis Lietuvos Nepriklausomybę „de jure“⁶. Brazilija, Meksika, Urugvajus nepripažino 1940 m. Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos įvykdytos Lietuvos okupacijos ir aneksijos (baigtinį sąrašą sudaryti būtų sudėtinga, nes „pripažinimas“ nėra vienareikšmiškai identifikuojamas: pvz., kai kurios šalys pripažino „Vyriausybę“, bet ne „valstybę“; aneksijos nepripažino, bet bendravo su Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos pareigūnais ir pan.⁷). Pokario metais, tikintis Nepriklausomybę greitai atgauti, Pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų sąjunga rengė Lietuvos ambasados naujojoje Brazilijos sostinėje architektūros konkursą; miesto plane, ambasadų zonoje, Brazilijos administracija šiai atstovybei buvo numačiusi sklypą (tarp Indijos ir Graikijos ambasadų; šiuo metu sklypas yra atitekęs Turkijai, ten pastatytas Turkijos ambasados pastatas).

Šios istorinės patirties kontekste aktualu atnaujinti Lietuvos Respublikos diplomatinės veiklos Lotynų Amerikoje ir Karibų šalyse idėjines kryptis, suformuluoti konkrečius artimiausios perspektyvos siekinius – įvertinti diplomatinį, komercinį ir verslo, mokslo ir kultūros sričių santykių plėtros potencialą. Konkrečios perspektyvos bus išryškintos šioje studijoje žemiau, tačiau jau dabar minėtinas ekonominio bendradarbiavimo skatinimas, kurio kontekste būtų prasminga tirti prekybos energijos išteklių paskatas ir kontrintentyvas. Kultūros srityje vertinga tirti istorinį (dokumentinį) lietuvišką Lotynų Amerikoje paveldą; šitai teiktų galimybę atskleisti lietuvišką indėlį, tradiciją, patirtį, poveikį minėtų šalių raidai bei dvišaliams santykiams.

B _____
Bendradarbiavimo _____
formos, _____
jų plėtros _____
potencialas _____

1 **(Tarpautiniai) politiniai ryšiai** Atskirai aptartinos dvišalio bendradarbiavimo iniciatyvos ir Europos Sąjungos (ES) formatai.

1 **Dvišalis bendradarbiavimas** 2012 metų pabaigoje buvo uždaryta Argentinoje vienuolika metų veikusi Lietuvos ambasada. Tenyktė lietuvių bendruomenė apgailestavo, kad šis sprendimas turės neigiamos įtakos

⁵ Argentinos lietuviai: ambasados Buenos Airėse uždarymas stipriai paveiks lietuviškų draugijų veiklą ir nuotaiką. (2013 m. sausio 22 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/emigrantai/argentinos-lietuviai-ambasados-buenos-aires-uzdarymas-stipriai-paveiks-lietuvisku-draugiju-veikla-ir-nuotaika-592-298995>

⁶ Čepėnas, P. (1992). Naujųjų laikų Lietuvos istorija, 2, 717. Vilnius: Lituanus.

⁷ Kraujelis, R. (2008). Lietuva Vakarų politikoje: Vakarų valstybių nuostatos Lietuvos okupacijos ir aneksijos klausimu 1940–1953 metais. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

lietuviškų draugijų veiklai ir nuotaikoms. Šiuo metu Lietuva ambasadų Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regione neturi. Priešingai nei įprasta tarptautinėje praktikoje, Lietuvai ambasados neturint, vis dėlto San Paule, Brazilijoje, veikia Lietuvos Respublikos generalinis konsulas, vienintelė kurios nors Baltijos šalies atstovybė.

Lietuvos žiniasklaidoje, kituose viešuose informacijos šaltiniuose apie Lietuvos ir Lotynų Amerikos bei Karibų regiono politinio pobūdžio bendradarbiavimą informacijos tepateikiama skurdžiai. Atskiruose pranešimuose – į keletą jų detalesnis dėmesys bus atkreiptas žemiau – ryškėja Lietuvos diplomatinės tarnybos veiklės kryptys, pirmiausia akcentuojamas dabartinės Vyriausybės veiklos programą atitinkąs didelis dėmesys, skiriamas ekonominių, ūkinių ryšių plėtrai. Ryškios keletas ypatybių:

- dažnai Užsienio reikalų ministerijos iniciatyvos ir faktinis indėlis aptariant vieną ar kitą veiklą nėra aiškiai atskirtas, individualizuotas kitų, daugiausia nevyriausybinų organizacijų ir interesų grupių iniciatyvų kontekste;
- darbai nebūtinai efektyviai pasiekia savo tikslinę auditoriją;
- viešajame diskurse taip pat ryšku – ypač paneuropinių iniciatyvų kontekste, – kad vykdomosios valdžios forsuojama plėtra vis dėlto nebūtinai reprezentuoja įvairių Lietuvos subjektų, nevyriausybinų organizacijų (NVO) interesus, vertinimus, komentarus ar Lietuvos lūkesčius Lotynų Amerikos regione.

Institucijų iniciatyvos Ryškiausias, gausiausias yra į verslo sektorių orientuotų viešųjų institucijų iniciatyvų spektras.

- Reñgiama Užsienio reikalų ministerijos kuruojamų (arba kartu su partneriais kuruojamų) renginių–pristatymų. Pvz., 2017 m. Ministerija pranešime anonsavo rengsimą rinkos studijos „E. valdžios sektorių galimybės Čilėje ir Kosta Rikoje“ pristatymą, skirtą Lietuvos informacinių technologijų įmonėms, ieškančioms naujų eksporto rinkų ir besidominčioms verslo galimybėmis Lotynų Amerikos ir Karibų šalyse. Paties sektoriaus atsiliepimų dėl šios iniciatyvos nebuvo paskelbta.

2018 m. Vilniuje surengta pirmoji Peru verslo misija. Misiją svetainėje anonsavo Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmai. Susitikimo metu Rūmų generalinis direktorius dr. Almantas Danilevičius ir Peru garbės konsulė Latvijoje bei Peru–Baltijos šalių prekybos rūmų (veikia Peru) vadovė Zanė Verovkina pasirašė susitarimo memorandumą, kuriuo abi organizacijos sutarė skatinti dvišalį verslo bendradarbiavimą, keistis svarbia verslui informacija ir padėti rasti naujų verslo partnerių. Oficialioje verslo ir politikų delegacijoje buvo ir Peru ambasadorius Suomijos Respublikoje Thierry Roca Rey, Peru prekybos patarėjas Paryžiuje Aldo Parodi, Suomijos Peru ambasadose ministro patarėjas Pablo Salamanca, Latvijos Respublikos garbės konsulė Peru Zanė Verovkina. Peru delegacijos priėmimo dalyvavo Užsienio reikalų ministerijos atstovai, minėtų Rūmų tarybos narė Vyda Mozūriūnienė, ekonominę ir komercinę Lietuvos situaciją pristatė VšĮ „Investuok Lietuvoje“ atstovė. – Informacijos gavėjui gali susidaryti įspūdis, kad renginys organizuotas kitų šalių užsienio reikalų institucijų pastangomis.

Apskritai bendradarbiavimas su Rūmais yra intensyvus: ambasada Ispanijos Karalystėje taip pat prisidėjo organizuojant ir moderuojant vaizdo konferenciją, internetinį seminarą. Įmonėms pristatyta Argentinos verslo rinka, verslo galimybės Argentinoje.

- Ėsama kuriamų ir platinamų informacinių leidinių. Argentinos aktualiūs ekonominės informacijos suvestinę reguliariai viešai skelbia Lietuvos Respublikos ambasada Ispanijos Karalystėje (viešinama Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmų svetainėje). – Nereguliarus Lietuvos importo ir eksporto į Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalis realijų apžvalgas kuria VšĮ Inovacijų agentūros analitikai, jos skelbiamos šios VšĮ svetainėje, užsienio rinkų skiltyje. Pateikiamos dvišalės prekybos su Lietuvos partnerėmis apžvalgos, pvz., Lietuvos ir Argentinos dvišalės prekybos apžvalga, Lietuvos ir Brazilijos dvišalės prekybos apžvalga, Lietuvos ir Kolumbijos, Lietuvos ir Paragvajaus, Lietuvos ir Urugvajaus prekybos apžvalgos. Nėra visai aiškūs šių publikacijų adresatas ir tikslinė auditorija, joms labiau kompiliuojant statistinius duomenis, jos taip pat santykinai greitai sensta. Nesama išvadų ir rekomendacijų dalių.
- Siekiama sudaryti dvišalių susitarimų. Pvz., 2022 m. išplatintas pranešimas spaudai, kad lietuviškiems žemės ūkio ir maisto produktams atsiveria vis daugiau rinkų, pvz., Lietuvai suteiktas oficialus leidimas eksportuoti kviečius į Meksiką. Viešuose komentaruose žiniasklaidoje Lietuvos grūdų augintojai šią galimybę įvertino pabrėžtinai skeptiškai, esą nesama aktualaus poreikio, itin sudėtinga logistika, didelės transportavimo sąnaudos. – 2017 m. dėl investicinių ir ekonominių sutarčių derėtasi su Brazilija (sudaryta), Argentina (konsultuotasi). 2016 m. pasirašyti Lietuvos ir Peru užsienio reikalų ministerijų supratimo memorandumai

dėl politinių konsultacijų mechanizmo steigimo. Kai kuriais atvejais dar Nepriklausomybės pradžioje buvo sudaryta kultūrinio bendradarbiavimo sutarčių – su Venesuela (1992–1993 m.), Kolumbija (2001 m.), Meksika (2002–2003 m.), Brazilija (2008–2010 m.).

- Rengiami dvišaliai susitikimai. Pvz., 2021 m. surengtas susitikimas su Venesuelos Vyriausybės (vad. Juano Gaido) atstovais, migrantų antplūdžio kontekste – dvišalių politinių konsultacijų su Argentina ir Hondūru.
- Bendradarbiaujama su išeivijos kultūrinių renginių rengėjais (teikiama metodinė parama, konsoliduojama informacija apie paveldo dokumentų fondus).
- Lietuvos diplomatinės atstovybės užsienyje organizuoja Lietuvą pristatančius kultūrinės ir viešosios diplomatinės projektus ir iniciatyvas, pvz., Brazilijoje.
- Iš dalies ir formuojant šalies reputaciją – Lotynų Amerikos šalims teikiama humanitarinė pagalba (2019 m. 100 tūkst. EUR Vyriausybės rezervo lėšų skirta ekonominę krizę patiriančiai Venesuelai).
- Seimo statutą numato, kad, siekiant stiprinti dvišalius ar daugiašalius ryšius su užsienio valstybių, su kuriomis Lietuva yra užmezgusi diplomatinis santykius, demokratinuose rinkimuose išrinktais parlamentais, Seime sudaromos Seimo tarpparlamentinių ryšių grupės. Seimo Pirmininkas informuoja atitinkamos valstybės parlamentą apie įsikūrusią Lietuvos Respublikos Seimo tarpparlamentinių ryšių grupę. Tryliktajame Seime yra 43 tokios grupės. Tačiau nėra tarpparlamentinių ryšių su Lotynų Amerikos ir Karibų šalimis grupės, nėra ir atskirų Argentinos, Brazilijos, Meksikos grupių – net turint omenyje lituanistinio paveldo veiklą, lietuvių raiškos formas tose šalyse. – Dvyliktajame Seime (2016–2020 m.) tokia grupė buvo. Ją sudarė 27 parlamentarai. – Vis dėlto apskritai nebūtų galima teigti, kad Lietuvos Respublikos Seime Lotynų Amerikos klausimai nėra aktualizuojami, kaip tik priešingai, iki išskylant Taivano statuso klausimui ir iki prasidedant Rusijos agresijos karui Ukrainoje, antrasis pagal svarbą Seime diskutuojamas užsienio politikos klausimas po saugumo aktualijų buvo politinis dialogas su Kubos Respublika. Seimo nariai yra bandę inicijuoti nemenką kiekį įvairių su šia šalimi susijusių iniciatyvų. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuva šiuo metu yra vienintelė valstybė vis dėlto neratifikavusi ES su Kuba sudaryto politinio dialogo ir bendradarbiavimo susitarimo (angl. „Political Dialogue and Cooperation Agreement“).

1 lentelė

Baigtinis Lietuvos Respublikos ir įvairių Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių dvišalių sutarčių sąrašas.
© Užsienio reikalų ministerija, 2022.

Argentina

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Argentinos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl investicijų skatinimo ir abipusės apsaugos [\[sigaliojo 1998-09-01\]](#)
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Argentinos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl vizų panaikinimo asmenims, turintiems piliečio pasus [\[sigaliojo 2003-12-31\]](#)
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Argentinos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl vizų režimo panaikinimo asmenims, turintiems diplomatinis ir oficialiuosius ar tarnybinius pasus [\[sigaliojo 2004-01-28\]](#)
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Argentinos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kultūros, švietimo, turizmo ir sporto srityse [\[sigaliojo 2014-07-28\]](#)
5. Lietuvos Respublikos ir Argentinos Respublikos susitarimas dėl ekonominio bendradarbiavimo [\[sigaliojo 2019-02-18\]](#)

Brazilija

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Brazilijos Federacinės Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl vizų režimo panaikinimo (sudaryta pasikeičiant notomis) [\[sigaliojo 2009-01-13\]](#)
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Brazilijos Federacinės Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kultūros srityje [\[sigaliojo 2010-05-17\]](#)
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Brazilijos Federacinės Respublikos Vyriausybės susitarimo memorandumas dėl ekonominio bendradarbiavimo [\[sigaliojo 2017-09-20\]](#)
4. Lietuvos Respublikos ir Brazilijos Federacinės Respublikos sutartis dėl nuteistųjų asmenų perdavimo [\[Neįsigaliojęs\]](#)
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Brazilijos Federacinės Respublikos Vyriausybės susitarimas švietimo ir mokslo srityje [\[Rengiama \(2022-11-09 duomenimis\)\]](#)

Čilė

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Čilės Respublikos Vyriausybės sutartis dėl turistinių vizų režimo panaikinimo (sudaryta pasikeičiant notomis) [\[sigaliojo 1999-05-18\]](#)
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Čilės Respublikos Vyriausybės sutartis dėl vizų režimo panaikinimo diplomatinis ir tarnybinių pasų savininkams [\[sigaliojo 2000-12-09\]](#)
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Čilės Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo turizmo srityje [\[sigaliojo 2010-11-08\]](#)

2 iliustracija. VŠĮ „Versli Lietuva“ reguliariai rengiamos ir platinamos dvišalės Lietuvos ir įvairių Lotynų Amerikos šalių prekybos apžvalgos. El. dokumentai skelbiami įstaigos interneto svetainėje ir yra laisvai prieinami interesantams.

Kolumbija

1. Kultūrinio bendradarbiavimo sutartis tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kolumbijos Respublikos Vyriausybės [\[sigaliojo 2001-08-20\]](#)

Meksika

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Meksikos Jungtinių Valstijų Vyriausybės susitarimas dėl vizų režimo panaikinimo diplomatinį ir tarnybinių pasų turėtojams [\[sigaliojo 2002-04-25\]](#)
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Meksikos Jungtinių Valstijų Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo švietimo, kultūros, meno ir sporto srityse [\[sigaliojo 2003-07-04\]](#)
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Meksikos Jungtinių Valstijų Vyriausybės sutartis dėl pajamų dvigubo apmokestinimo išvengimo ir mokesčių slėpimo prevencijos [\[sigaliojo 2012-11-29\]](#)

Panama

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Panamos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl vizų režimo panaikinimo [\[sigaliojo 2004-01-21\]](#)

Urugvajus

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Urugvajaus Rytų Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl abipusio vizų režimo panaikinimo [\[sigaliojo 2000-12-29\]](#)

Venesuela

1. Kultūrinio bendradarbiavimo sutartis tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Venesuelos Respublikos Vyriausybės [\[sigaliojo 1993-07-19\]](#)
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Venesuelos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl vizų panaikinimo piliečiams, turintiems diplomatinis ir tarnybinius pasus [\[sigaliojo 1994-05-14\]](#)
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Venesuelos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl investicijų skatinimo ir apsaugos [\[sigaliojo 1996-08-01\]](#)
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Venesuelos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl prekybinio ir ekonominio bendradarbiavimo [\[sigaliojo 1996-07-17\]](#)

Privatus sektorius Dėl intensyvaus santykio su Užsienio reikalų ministerijos tarnautojais ekonominės diplomatinės pažymys turi ir kai kurios verslo iniciatyvos, ūkio nevyriausybinių organizacijų iniciatyvos. Iš visų nevyriausybinių, verslo veiklos formatų kaip aktyviausiai ryšių plėtra suinteresuota interesų grupė minėtini Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmai. Kaip pažymėta, Rūmų svetainėje skelbiamos ambasados Ispanijos

Karalystėje rengiamos Argentinos ekonomikos realijų apžvalgos. Atskirame tinklalapyje taip pat pateikiama susistemintos verslo tematikos informacijos (partnerių paieškos / pasiūlos formatas). Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmai taip pat (savarankiškai ar (ir) su kitais partneriais) organizuoja verslo delegacijų keliones į kitas šalis (ir iš kitų į Lietuvą). Tuo tarpu į Lotynų Amerikos regioną tokių misijų rengta dar nėra buvę.

Esama kitų, labiau nekoordinuotų iniciatyvų. Pvz., 2021 m. Kauno kolegijos Verslo fakultetas kartu su Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmais ir jame veikiančiu Europos verslo ir inovacijų tinklu (angl. „Enterprise Europe Network“) organizavo susitikimą su buvusiu Nikaragvos ambasadoriumi Lietuvai (ir kitoms šalims; rezidavusiu Suomijoje) Ricardo Jose Alvarado Noguera, kuris, remdamasis ilgamete diplomatinio darbo patirtimi, supažindino su tarptautinio verslo ir patekimo į naujas rinkas galimybėmis. Buvęs Nikaragvos ambasadorius įsitikinęs – Lotynų Amerikoje Lietuvos įmonių galimybės yra „neišmatuojamos“. Švariosios technologijos, žiedinė ekonomika, energetika, sveikata, gamyba, kasyba, mažmeninė prekyba, telekomunikacijos, transportas, logistika, taip pat ir elektroninės finansinės technologijos – tai pagrindiniai sektoriai, kurie, anot Alvarado, galėtų būti aktualūs Lietuvos įmonėms siekiant plėtos Lotynų ir Šiaurės Amerikoje.

Tame pačiame susitikime Alvarado moderavo diskusiją „Tarptautinis verslas. Patekimas į naujas rinkas Lotynų Amerikoje ir Karibuose“. Pranešėjas pristatė šių regionų verslo užkulius, iššūkius bei galimybes Lietuvos kompanijoms ir pasidalino pavyzdžiais, kaip sėkmingai žengti į regioninę rinką. Susitikimo metu ES–Lotynų Amerikos intelektualinės nuosavybės apsaugos centro (angl. „Latin America IP SME Helpdesk“) vyriausioji projektų vadovė Nicoletta Favaretto skaitė pranešimą „Kaip apsaugoti savo intelektualinę nuosavybę Lotynų Amerikoje?“ Susitikimas buvo nemokamas, vyko nuotoliniu būdu. Šį renginį interneto svetainėje taip pat anonsavo Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai. Diskusijos aptarimas spaudoje leidžia susidaryti įspūdį, kad susitikimas organizuotas kitų šalių užsienio reikalų institucijų pastangomis⁸.

Apskritai darytina išvada, kad šiuo metu Lietuvos viešajam diskursui Lietuvos ir Lotynų Amerikos regiono šalių ryšių, interesų sutapimo ar skirtumų, problematikos klausimais stinga sistemingumo, dalykinio, politinio nuoseklumo. Tokiu fragmentišku pasižymi Lietuvos suinteresuotų institucijų bei organizacijų veikla. Čia – nors dar labiau tai bus išryškinta ES politikos kontekste – objektyviai kyla klausimų dėl plačiosios visuomenės produktyvaus dalyvavimo diskusijoje, dėl šios galimybių turėti įtakos, formuoti, lemti sprendimus, tiesiog formotis pačiai visuomenės nuomonei kritiniais klausimais (pvz. „Mercosur“ susitarimas). Nėra tiriama, nesama monitoringo, kokių faktinių rezultatų visa šia veikla pasiekama. – Kaip išryškina šioje studijoje aukščiau, prekybos apimtys su Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalimis auga.

Klausimas dėl lietuvių kilmės asmenų, kitų šalių piliečių, dvigubos pilietybės aptariamas žemiau.

1 II Tarptautiniai formatai ES su Lotynų Amerika ir Karibų jūros regionu palaiko įvairių lygmenų santykius. – ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų šalyse kartu paėmus gyvena du trečdaliai Jungtinių Tautų šalių narių gyventojų ir joms tenka apie 25 proc. pasaulio bendrojo vidaus produkto. Atkreiptinas dėmesys, kad ES Vyriausysis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai šiuo metu yra ispanų kilmės Josepas Borrellis Fontelles; Ispanija pirmininkaus Europos Tarybai 2023 m. antrąjį pusmetį.

Tarpparlamentinės veiklos 2006 m. ES lygmens tarpparlamentines konferencijas pakeitė jungtinė Europos (EP) ir Lotynų Amerikos parlamentinė asamblėja („Eurolat“). „Eurolat“ steigta kaip visų su partneryste susijusių aspektų aptarimo, stebėsenos ir įvertinimo forumas. „Eurolat“ sudaro 150 narių: 75 nariai iš Europos Parlamento ir 75 nariai iš Lotynų Amerikos subregioninių parlamentų, įskaitant „Parlatino“ (Lotynų Amerikos Parlamentą), „Parlandino“ (Andų Parlamentą), „Parlacen“ (Centrinės Amerikos Parlamentą), „Parlasur“ („Mercosur“ parlamentas) ir Čilės bei Meksikos Kongresus. Nuo 2006 m. „Eurolat“ surengė 13 eilinių plenariųjų sesijų (paskutinę – pusiau nuotoliniu būdu 2020 m. lapkričio mėn.). Nėra viešai prieinamų žinių apie šios ar buvusių kadencijų Lietuvos EP narių dalyvavimą „Eurolat“ veikloje.

Įstatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos ES iniciatyvas intensyvinti santykius su Lotynų Amerikos ir Karibų regiono valstybėmis komplikuoja tai, kad pati tebedama tarptautine sutartimi grindžiama tarptautinė orga-

⁸ Šiuo metu Užsienio reikalų ministerijos svetainėje nėra nurodyta Nikaragvos Respublikos ambasada ar ambasadorius Lietuvai.

nizacija, ES kitoje Atlanto pusėje gali rinktis tarp daugybės netolygių tarptautinių partnerystės formatų. Šių formatų gausa rodo Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių negebėjimą traktuoti save kaip vientisos visumos dalis, priešingai, dažnai ryški jų interesų divergencija ir tarpusavio konkurencija. Kaip bus parodyta, aukščiausio lygmens susitikimai yra santykinai reti, esama, kad paskiausias buvo surengtas dar 2014 ar 2015 m. Kadangi tarptautiniai Lotynų Amerikos ir Karibų šalių bendradarbiavimo formatai yra gausūs ir ne visi vienodai išvystyti, aktualūs išlieka ir dvišaliai ES bei Meksikos, Brazilijos, Peru administracijų susitarimai.

Nenuoseklumą iliustruoja ir tai, kad Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių tarptautinio bendradarbiavimo organizacijų būstinės yra išsklaidytos po įvairius miestus (žr. žemiau). Tik Karakase (SELA, ALBA) ir Montevidejuje (ALADI, „Mercosur“) veikia po 2 tokių organizacijų būstinės.

Istatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: CELAC Aukščiausiojo lygio susitikimas, vykęs 2015 m. Briuselyje, buvo antrasis ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų valstybių bendrijos (CELAC), aukščiausiojo lygio susitikimas. Priimta trumpa politinė deklaracija, ilgesnė deklaracija dėl įvairių partnerystės aspektų bei ES ir CELAC veiksmų planas, pagrįstas paskutinių aukščiausiojo lygio susitikimų metu nustatytais prioritetais. Plane išskirta 10 abiejų regionų bendradarbiavimo prioritetinių sričių: (1) mokslas, moksliniai tyrimai, inovacijos ir technologijos; (2) tvarus vystymasis ir aplinkos apsauga, klimato kaita, biologinė įvairovė ir energetika; (3) regioninė integracija ir tarpusavio ryšiai siekiant skatinti socialinę įtrauktį ir sanglaudą; (4) migracija; (5) švietimas ir užimtumas siekiant skatinti socialinę įtrauktį ir sanglaudą; (6) globalinė narkotikų problema; (7) lyčių klausimas; (8) investicijos ir verslumas tvariam vystymuisi skatinti; (9) universitetinės studijos; (10) piliečių saugumas.

Po 2015 m. aukščiausiojo lygio susitikimo šių dviejų regionų užsienio reikalų ministrai susitiko keturis kartus. 2020 m. gruodžio 14 d. Berlyne vykusiam neoficialiam susitikime ministrai patvirtino savo ketinimą stiprinti dviejų regionų dialogą. Paskiausias toks susitikimas vyko 2022 m. spalį. Susitarta dėl darbų perspektyvos. – Kitas aukščiausiojo lygio (viršūnių) susitikimas (angl. „summit“) planuojamas 2023 m. antrąjį pusmetį. Iki tol, ypač 2023 m. pirmąjį pusmetį, planuojamos gausios parengiamosios sesijos, tarp jų susitikimas energetinio bendradarbiavimo temomis, planuojama sudaryti Skaitmeninį aljansą (angl. „Digital Alliance“), surengti diskusiją dėl skaitmenizacijos politikos priemonių, 2023 m. liepą planuojama ES–CELAC verslo savaitė, 2023 m. rugsėjį planuojamas ūkio ministrų susitikimas. Net du susitikimai planuojami klimato kaitos, adaptacijos ir aplinkosaugos klausimais. Kartu šių priemonių visuma sudaro „dvi-regioninio“ bendradarbiavimo plėtros darbotvarkę iki 2023 m. (angl. „Roadmap 2022–2023“).

Istatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: Meksika 1997 m. ES sudarė pirmąjį ES partnerystės susitarimą su kuria nors Lotynų Amerikos valstybe – jis buvo sudarytas su Meksika. Ekonominės partnerystės, politinio koordinavimo ir bendradarbiavimo susitarime instituciškai įtvirtintas politinis dialogas ir išplėstas bendradarbiavimas, apimantis įvairias sritis, įskaitant demokratiją ir žmogaus teises, sukurta ES ir Meksikos laisvosios prekybos erdvė.

2018 m. buvo iš esmės susitarta dėl atnaujintojo susitarimo prekybos skyrių. Susitarimui įsigaliojus, 99 proc. ES–Meksikos prekybos vyks be muitų. Susitarimas Lietuvai sudarys sąlygas pradėti į Meksiką žemės ūkio produktų eksportą: per 7 metus bus liberalizuoti dabartinis 5 proc. miltams ir 10 proc. kviečių glitimui, nustatytos kvotos ES pieno produktų eksportui be maito (dabar maito mokesčiai gali siekti 45 proc. sūriams ir pieno milteliams, 20 proc. sviestui). 2020 m. balandžio mėn. šalys pasiekė susitarimą dėl paskutinių neišspręstų klausimų.

Buvo surengti trys aukščiausio lygio ES ir Meksikos susitikimai (paskiausias – dar 2015 m.). Nuo 2005 m. ES ir Meksikos jungtinis parlamentinis komitetas stebi susitarimo įgyvendinimą.

Istatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: Centrinė Amerika ES santykiai su Centrinės Amerikos šalimis (Kosta Rika, Salvadoras, Gvatemala, Hondūras, Nikaragva ir Panama) buvo plėtojami kaip vadinamasis San Chosė dialogas. Sudarytas asociacijos susitarimas (pirmas tokio pobūdžio ES tarpregioninis susitarimas); pasirašytas dar 2012 m., tais metais Europos Parlamentas jį ir ratifikavo. Jame užsibrėžtas tikslas plėtoti privilegijuotą politinę partnerystę, pagrįstą vertybėmis, principais ir bendrais tikslais, stiprinant žmogaus teises, mažinant skurdą, kovojant su nelygybe, užkertant kelią konfliktams ir skatinant gerą valdymą, saugumą, regioninę

integraciją bei tvarų vystymąsi. Asociacijos susitarimu taip pat liberalizuota prekyba pramonės ir žuvininkystės produktais bei panaikinama dauguma tarifų prekybai žemės ūkio produktais. Susitarimo prekybos skyrius preliminariai įsigaliojo 2013 m. (įvairioms šalims skirtingomis datomis). Susitarimo įgyvendinimą stebi Asociacijos parlamentinis komitetas, sudarytas iš Europos Parlamento, „Parlacen“ ir Kosta Rikos parlamento narių.

Įstatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: Kuba Derybos dėl ES–Kubos Politinio dialogo ir bendradarbiavimo susitarimo užbaigtos 2016 m. 2017 m. Europos Parlamentas jį ratifikavo. Susitarimas visapusiškai įsigalios jį ratifikavus visoms ES valstybėms narėms (kaip minėta, Lietuva šiuo metu yra vienintelė šalis, vis dėlto neratifikavusi šio susitarimo). Politinio dialogo ir bendradarbiavimo susitarime yra trys pagrindiniai skyriai:

- dėl politinio dialogo,
- dėl bendradarbiavimo ir sektorių politikos dialogo ir
- dėl prekybos.

Įstatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: Karibai Su Karibų valstybėmis santykiai formuojami per įvairias tarp-regioninių organizacijų tarpusavyje susijusias institucines struktūras. Svarbiausias yra Kotonu susitarimas, pasirašytas 2000 m. su 79 Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėmis, ir ES bei Karibų forumo („Cariforum“) ekonominės partnerystės susitarimas, pasirašytas 2008 m.

„Cariforum“ yra pagrindinis regiono dialogo su ES partneris. Iš 16 organizacijos narių 14 (Antiga ir Barbuda, Bahamos, Barbadosas, Belizas, Dominika, Grenada, Gajana, Haitis, Jamaika, Sent Kitsas ir Nevis, Sent Lusija, Sent Vinsentas ir Grenadinai, Surinamas, Trinidadas ir Tobagas) priklauso Karibų bendrijai („Caricom“; Lietuvoje akredituotas Niujorke reziduojantis ambasadorius). Šios bendrijos narės taip pat yra Dominikos Respublika (Kotonu susitarimo ir ekonominės partnerystės susitarimo šalis) ir Kuba (turinti specialų statusą).

Nuo 2012 m. ES ir Karibų jūros regiono šalių santykiai grindžiami Bendra ES ir Karibų šalių partnerystės strategija, kuria nustatyta struktūruota sistema leidžia plėtoti ir gilinti dialogą ir bendradarbiavimą. Strategijoje nustatytos penkios prioritetinės sritys:

- regioninis bendradarbiavimas ir integracija;
- Haičio pertvarkymas;
- klimato kaita ir stichinės nelaimės;
- nusikalstamumas ir saugumas;
- tarpreregioninio ir daugiašalio forumų bendri veiksmai ir pasaulinės reikšmės klausimai.

Tarpparlamentiniai santykiai yra svarbi ES ir Karibų jūros regiono šalių bendradarbiavimo dalis. Kad būtų galima stebėti susitarimų vykdymą, rengiami specialūs regioniniai susitikimai, šaukiama jungtinė tarpparlamentinė asamblėja, o 2008 m. įsteigtas „Cariforum“ ir ES jungtinis parlamentinis komitetas. Šio komiteto posėdžiai vyko tris kartus (paskiausiai kartą 2017 m. spalio 31 d. – lapkričio 1 d. Trinidade ir Tobage).

Įstatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: Andai Su Andų bendruomenės (CAN) šalimis ES pirmąjį bendradarbiavimo susitarimą sudarė 1983 m., vos CAN įkūrus. 1993 m. – platesnį. 2003 m. abu regionai sudarė Politinio dialogo ir bendradarbiavimo susitarimą, kuriuo dar labiau išplėsta bendradarbiavimo apimtis, tačiau jis dar neįsigaliojo.

Derybos dėl asociacijos susitarimo baigėsi 2010 m. pasirašius daugiašalį prekybos susitarimą su Peru ir Kolumbija. Europos Parlamento ratifikuotas prekybos susitarimas su Peru įsigaliojo 2013 m., su Kolumbija – 2013 m. Susitarime numatyta per 10 metų visiškai liberalizuoti prekybą pramonės ir žuvininkystės produktais (dauguma muitų panaikinami susitarimo įsigaliojimo dieną) ir pagerinti žemės ūkio produktų patekimą į rinką. Susitarimas apima viešųjų pirkimų, investicijų, žmogaus teisių bei darbo ir aplinkos apsaugos standartų sritis. Ekvadoras prie prekybos susitarimo prisijungė 2017 m.

2 lentelė

Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių tarptautinės organizacijos (kartu su kitomis Amerikos žemynų organizacijomis, kurių veikloje minimos šalys dalyvauja). Duodamas pavadinimas, išvardijamos narės, nurodoma būstinės lokacija (jei organizacija būstinę, nuolatinį sekretariatą turi).
© Nacionalinė biblioteka, 2022.

Amerikos valstybių organizacija (angl. „Organization of American States“, **OAS**)

AR, BO, BR, CL, CO, CR, CU, DO, EC, SV,GT, HT, HN, MX, NI, PA, PY, PE, USA, UY,VE, BB, TT, JM, GD, SR, DM, LC, AG, VC, BS, KN, CAN, BZ, GY **Lietuva minima stebėtojų sąraše⁹**. / JAV, Vašingtonas

Amerikos abipusės pagalbos sutartis (angl. „Inter-American Treaty of Reciprocal Assistance“, „Rio Pact“)

AR, BS, BR, CL, CO, CR, DO, SV, GT, HT, HN, PA, PY, PE, TT, USA, UY,VE; sustabdyta narystė: CU

Lotynų Amerikos ir Karibų jūros valstybių bendruomenė (angl. „Community of Latin American and Caribbean States“, isp. „La Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños“, **CELAC**)

AR, BO, CL, CO, CR, CU, DO, EC, SV, GT, HN, MX, NI, PA, PY, PE, UY,VE, HT, AG, BS, BB, BZ, DM, GD, GY, JM, KN, LC, VC, TT, SR

Lotynų Amerikos ekonominė sistema (angl. „Latin American Economic System“, isp. „Sistema Económico Latinoamericano y del Caribe“, **SELA**)

AR, BS, BB, BZ, BO, BR, CO, CR, CU, CL, EC, SV, GD, GT, GY, HT, HN, JM, MX, NI, PA, PY, PE, DO, SR, TT, UY,VE / Venesuela, Karakasas

Lotynų Amerikos integracijos asociacija (angl. „Latin American Integration Association“, isp. „Asociación Latinoamericana de Integración“, **ALADI**)

AR, BO, BR, CL, CO, CU, EC, MX, PA, PY, PE, UY,VE / Urugvajus, Montevidėjus

Ramiojo vandenyno aljansas (angl. „Pacific Alliance“, isp. „Alianza del Pacífico“)

CL, CO, MX, PE **Lietuva minima stebėtojų sąraše**.

Karibų jūros valstybių asociacija (angl. „Association of Caribbean States“, isp. „Asociación de Estados del Caribe“, **ACS**)

AG, BS, BB, BZ, CO, CR, CU, DM, DO, SV, GD, GT, GY, HT, HN, JM, MX, NI, PA, KN, LC, VC, SR, TT,VE / Trinidadas ir Tobagas, Port of Speinas

Pietų Amerikos prekybos blokas („Mercosur“)

AR, BR, PY, UY; sustabdyta narystė:VE / Urugvajus, Montevidėjus

Centrinės Amerikos integracijos sistema (angl. „Central American Integration System“, isp. „Sistema de la Integración Centroamericana“, **SICA**)

BZ, CR, DO, SV, GT, HN, NI, PA / Salvadoras, San Salvadoras

Centrinės Amerikos keturių sienų kontrolės susitarimas (angl. „Central America-4 Border Control Agreement“, isp. „Convenio Centroamericano de libre movilidad“, **CA-4**)

GT, SV, HN, NI

Andų bendruomenė (angl. „The Andean Community“, isp. „Comunidad Andina“, **CAN**)

BO, CO, PE, EC / Peru, Lima

Bolivarų aljansas Amerikos tautoms (angl. „Bolivarian Alliance for the Peoples of Our America“, isp. „Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América“, **ALBA**)

AG, BO, CU, DM, GD, NI, KN, LC, VC,VE / Venesuela, Karakasas

Petrocaribe

AG, BS, BZ, CU, DM, GD, GY, JM, LC, KN, VC, SR, VE, HT, NI, HN; SV

Amazonės bendradarbiavimo sutarties organizacija (angl. „Amazon Cooperation Treaty Organization“, **ACTO**)

BO, BR, CO, EC, GY, PE, SR, VE / Brazilija, Brazilija

Pietų Amerikos tautų sąjunga (angl. „Union of South American Nations“, isp. „Unión de Naciones Suramericanas“, „Unasur“)

BO, GY,SR, VE; sustabdyta narystė: AR,BR,CL, CO, EC, PY, PE, UY / Bolivija, Kočabamba

Karibų bendruomenė (angl. „Caribbean Community“, isp. „Caricom“)

KN, DM,GD, VC, LC, AG,GY,SR, BZ, BB, TT, JM, BS, HT, MS / Gajana, Džordžtaunas

Karibų bendroji rinka ir ekonomika (angl. „Caribbean Single Market and Economy“, **CSME**; „Caricom“ dalis)

KN, DM,GD, VC, LC, AG,GY,SR, BZ, BB, TT, JM

Rytų Karibų valstybių organizacija (angl. „Organisation of Eastern Caribbean States“, **OECS**)

AG, DM, GD, KN, LC, MS, VC / Sent Liucija, Kastris

Istatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: Čilė 2002 m. ES su Čile sudarė asociacijos susitarimą. Jį sudaro trys dalys: skyrius dėl politinio dialogo, įskaitant pilietinės visuomenės bei Europos Parlamento ir Čilės Kongreso dalyvavimą; skyrius dėl bendradarbiavimo, kuriame nustatyta daug bendradarbiavimo sričių, siekiant skatinti

9 Organization of American States. (2009 m. gruodžio 16 d.). Lithuania is OAS permanent observer number 64. Prieiga per internetą: https://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-420/09

tvarų ekonomikos, socialinės ir aplinkos apsaugos sričių vystymąsi; skyrius dėl laisvosios prekybos prekėmis ir paslaugomis erdvės sukūrimo. 2017 m. lapkričio mėn. pradėtos derybos siekiant šį asociacijos susitarimą atnaujinti. Nuo 2003 m. ES ir Čilės jungtinis parlamentinis komitetas stebi asociacijos susitarimo įgyvendinimą.

Istatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: Brazilija Nuo 2007 m. Europos Sąjunga ir Brazilija surengė iš viso jau septynis aukščiausio lygio susitikimus (bet paskiausias iš jų įvyko dar 2014 m.). ES ir Brazilijos (deklaruoja ma) strateginė partnerystė taip pat apima nuolatinį Brazilijos Nacionalinio Kongreso ir Europos Parlamento dialogą.

Vis dėlto Brazilija, didžiausia regiono valstybė, 2009 m. tapo BRICS (akronimas, pagal pirmąsias raides anglų kalba: „Brazil, Russia, India, China, South Africa“) nare, taip „politiškai atskirta“ nuo JAV. Ypač pastaruoju metu stebimas išaugęs prekybinis ir ekonominis Brazilijos bendradarbiavimas su Kinija, kuri apyvartos apimtimi faktiškai pakeitė JAV kaip pagrindinę Brazilijos prekybos partnerę (žr. žemiau).

Istatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: „Mercosur“ ES ir „Mercosur“ 2019 m. pasiekė politinį sutarimą dėl asociacijos sutarties prekybos skyriaus, o 2020 m. – dėl paskutinių politikos ir bendradarbiavimo skyrių klausimų. Teisiškai aprobuota, ji bus pateikta Europos Parlamentui ir valstybėms narėms ratifikuoti. Įsigaliojus susitarimui, 91 proc. prekių apyvartos ribojimų būtų panaikinti, o įvairiems produktams būtų taikomi mažesni muitai; tai turėtų paskatinti ES eksportą į šias šalis. ES panaikins muitų tarifus 92 proc. iš „Mercosur“ šalių importuojamų prekių, tačiau išlaikys tarifines kvotas jautrioms žemės ūkio prekėms (žr. žemiau).

Lietuvos viešajame diskurse nurodyta, kad Lietuvos eksportuotojai galės sutaupyti mažiausiai 1,5 mln. EUR maito mokesčių per metus¹⁰.

Istatymų įgyvendinamosios valdžios iniciatyvos: Lietuvos laikysena Nėra viešai prieinamos informacijos, kokiuose formatuose ir kokiais lygiais bei būdais kartu (atskirai) Lietuva dalyvauja ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų šalių tarpinstituciniuose santykiuose.

- Hipotetiškai, aktyvios veiklos kryptį esama. Pvz., ES galėtų aktyviau veikti, siekdama pakeisti prorusiškas „Mercosur“ nuotaikas: kaip plačiai rašyta, „Mercosur“ neleido į vadovų susitikimą kreiptis Volodymyru Zelenskiui¹¹. Viešai nebuvo komentuota, kaip intensyviai Užsienio reikalų ministerija siekė veikti tokio sprendimo užkulisiuose.
- Tais atvejais, kai lietuviškoji laikysena yra ryškesnė – pvz., sveikinant ES ir „Mercosur“ prekybos susitarimą, – ji nėra pakankamai dalykiškai, technokratiškai motyvuojama; dažnai gali būti pateikiama kaip itin politizuotas, partinis sprendimas. Štai ES prekybos susitarimai su Meksika, su „Mercosur“ šalimis pristatomi kaip ekonominių laimėjimų pagrindas, tačiau tokiai charakterizacijai prieštarauja šalies vidaus subjektai, net nebūtinai opozicijos partijos¹².

2 Vidaus jėgos struktūrų ryšiai Kaip bus išryškina žemiau, ES ir ypač atskiros ES valstybės (Vokietija, Skandinavijos šalys ir pan.) kaip vieną iš savo prioritetų Lotynų Amerikos šalių atžvilgiu traktuoja produktyvų ir vaisingą bendradarbiavimą vidaus saugumo, narkotikų prekybos, nusikalstamumo kardymo srityje. Apie tokio pobūdžio iniciatyvas tarp lietuvių ir Pietų Amerikos struktūrų nėra viešai rašyta, tačiau įvairūs bendradarbiavimo formatai – mokymai, bendros pratybos, dalijimasis praktika ir pan. – stebimi tarp įvairių Lotynų Amerikos šalių

¹⁰ Jakučionis, S. (2019 m. balandžio 28 d.). Lietuva skirs 100 tūkst. eurų humanitarinei paramai Venesuelai. Prieiga per internetą: <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/lietuva-skirs-100-tukst-euru-humanitarinei-paramai-venesuelai-911654>

¹¹ Mercosur trade bloc denies Zelensky request to address summit. (2022 m. liepos 20 d.). Prieiga per internetą: <https://www.france24.com/en/live-news/20220720-mercotur-trade-bloc-denies-zelensky-request-to-address-summit>

¹² Ypač gausu vertinimų, paskelbtų 2019 m., ES ir „Mercosur“ susitarimo kontekste. Jis yra tiesiogiai susijęs su Lietuvos rinkos realijomis. Susitarimas Lietuvos komentatorių įvertintas dviprasmiškai, labiau neigiamai. Pvz., Lietuvos mėsos perdirbėjų asociacijos direktorius Egidijus Mackevičius spaudoje cituojamas teigęs, kad „Mercosur“ susitarimas eksporto prasme Lietuvos mėsos gaminių gamintojams realios naudos neduos, nes tiesiog nesama jokių lietuviškos produkcijos eksporto sutarčių, o neperdirbtos mėsos segmente konkuruoti su šiomis šalimis nėra įmanoma. Jų gamtinės sąlygos yra geresnės, gamtosauginiai reikalavimai mažesni, taip pat mažesni gyvūnų gerovės reikalavimai – palyginti su galiojančiais ES. Lietuvos grūdų perdirbėjų asociacijos direktorė Dalia Ruščiauskienė antrino, esą muitų mažinimas ar jų naikinimas yra sveikintinas, bet taip pat svarbu, kad susitarimas lems ir importo augimą, taigi liberalizavimas nėra mums būtinai naudingas. AB „SEB bankas“ ekonomistas Tadas Povilauskas cituojamas teigęs, kad sudėtinga tikėtis, jog „Mercosur“ rinkoje išaugtų Lietuvos ūkininkų išaugintos žemės ūkio produkcijos (grūdinių kultūrų, rapsų, galvijų, paukštienos, kiaušinių) paklausa ir mūsų prekybininkai galėtų uždirbti iš tokio eksporto. (Tęsinys kitame puslapyje.)

ir atskirų ES valstybių. Europos-Lotynų Amerikos parlamentinė asamblėja (angl. „Euro-Latin American Parliamentary Assembly“, „Eurolat“) akcentuoja tokio pobūdžio bendradarbiavimą kaip prioritetinį¹³.

Plačiau aptariant užsienio pavyzdį, Italijos karabinieriai (daugiausia kariuomenės dalis, atliekanti policijos funkcijas tarp civilių) yra sudarę formalių dvišalių susitarimų su Argentinos ir Čilės teisėsaugos institucijomis¹⁴. Šiuo formatu rengiami įvairūs renginiai, kuriuose dalijamasi turima kovos su organizuotu nusikalstamumu patirtimi.

Būta Lotynų Amerikos šalyse sulaukytų lietuvių kilmės asmenų – Lietuvos piliečių, – įtartų nusikaltimais (narkotikų prekyba ir pan.)¹⁵. Šia prasme dvišalio bendradarbiavimo plėtra yra aktuali.

Šiame kontekste JAV ir Brazilijos, Meksikos santykiai yra gerokai labiau išplėtoti. Yra rengta bendrų pratybų, tarptautinių sporto renginių metu JAV yra siuntusi pajėgų talkinti Brazilijoje.

3 Gynybos sektorių ryšiai Karinio ES, Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (NATO) ir Lotynų Amerikos šalių bendradarbiavimo iniciatyvos yra bene pats naujusias iš čia atskirais teminiais sektoriais tiriamų reiškinii. Šiuo metu teformuluojama idėja. 2020 m. Europos Parlamente siūlytas rezoliucijos tekstas, kuriame geopolitinių realijų tyrimo kontekste (žr. žemiau) vis plačiau vartojamos formulotės, esą Lotynų Amerikos šalys turėtų būti ne tik ES „partnerės“, bet ir „sąjungininkės“, „alijantės“. 2021 m. Europos Parlamento rezoliucija dėl ES ir JAV santykių ateities akcentavo ES ir JAV aktyvesnio bendradarbiavimo su Lotynų Amerika ir Karibų regionu – kaip „strateginių“ daugiašališkumo gynybos partnerių“ – poreikį. Raginta sudaryti ES, JAV ir Lotynų Amerikos „Atlanto trikampio aljansą“.

2013 m. birželio 25 d. Kolumbija ir NATO pasirašė pirmąjį susitarimą dėl karinio bendradarbiavimo bendradarbiavimo ir informacijos mainų. Kolumbija yra pirmoji iš Lotynų Amerikos šalių, tapusi NATO partnere, valstybe, prisijungusia prie NATO pagal individualiai pritaikytą partnerystės programą (angl. santrumpa „ITPP“, „Individually Tailored Partnership Programme“). Individualusis Kolumbijos ir NATO bendradarbiavimo planas buvo sudarytas 2018 m. gegužę.

(Šiuo metu NATO turi devynias tokias partneres. Be Kolumbijos – Australija, Afganistanas, Irakas, Japonija, Pietų Korėja, Mongolija, Naujoji Zelandija ir Pakistanas. NATO tuo tarpu nekeičia principinės nuostatos – nauja tikraja nare gali tapti tik Europos šalis. Briuselis kiekvienu atskiru susitarimu su bendradarbiais siekia, kad šalis sutartininkė traktuotų NATO kaip „partnerę, kuriai sudaromos palankiausios sąlygos“ – turimas omenyje

(Tęsinys) Naudos ūkininkams (taigi gamintojams, nebūtinai vartotojams) iš panaikinamų ar sumažinamų muitų tarifų dėl hipotetiškai įmanomo eksporto augimo nebus, galutinis efektas bus kaip tik priešingas – didės konkurencija ES vidaus rinkoje, ypač tokiuose rinkos segmentuose kaip jautienos, paukštienos ar cukraus prekyba; šis konkurencijos augimas būtų stebimas net ir nustačius kvotas. Eksperto nuomone, šitai gali mažinti tokių produktų kainą ES rinkose, bet šios rinkos taip pat yra ir mūsų augintojų pagrindinės rinkos; mūsų augintojai visai nėra suinteresuoti kainų kritimu. Seimo narys, buvęs žemės ūkio ministras Kazys Starkevičius cituotas teigęs, kad Europos Sąjungos ir Pietų Amerikos prekybos susitarimas turės esminių padarinių visų bendrijos šalių, taip pat ir Lietuvos, žemės ūkio sektoriams. ES šalių ūkininkų organizacijos ir žemės ūkio politiką kuriojantys pareigūnai vienas po kito reiškią susirūpinimą, o žemės ūkio ministerija „snūduriuoja vasaros miegą“. Politiką stebina, kad, pamėginus sužinoti žemės ūkio ministerijos poziciją, buvo pasiūlyta kreiptis į Užsienio reikalų ministeriją. Politikas cituotas darantis išvadą, kad, rengiant susitarimą, žemės ūkio ministerija apskritai juo nesidomėjo ir tiesiog neturi ką pasakyti. Tai esą apgailėtina. Šis nepasitenkinimas buvo politizuotas. 2019 m. publikuotas Starkevičiaus straipsnis „ES ir Pietų Amerikos sutartis – žemės ūkio ministerija neatliko namų darbų“, kuriame dar labiau ryškinama susitarimo žala Lietuvos gamintojams, Lietuvos pareigūnų pasyvumas, atkreipiamas dėmesys į kitų ES šalių administracijų skepticizmą dėl faktinio susitarimo turinio. Lietuvos augalų apsaugos asociacijos direktorė Zita Varanavičienė tuomet cituota teigusi, jog susitarimą dar turės ratifikuoti visų ES valstybių narių parlamentai, t. y. ir Lietuvos Respublikos Seimas, taigi šioji tikisi, kad, rengiantis ratifikavimui, bus galima „perskaityti ne tik patį susitarimo tekstą, bet ir susipažinti su skaičiais ar ekonomistų parengtomis kaštų ir naudos analizėmis“. Europos Sąjunga taiko griežčiausius pasaulyje augalų apsaugos produktų tiekimo rinkai reikalavimus. Varanavičienės teigimu, tai – išsivysčiusio regiono bruožas, aukšti aplinkosaugos ar vartotojų apsaugos standartai savaime nėra blogai. „Savų perspaudimas“ ir žemesnių gamybos, aplinkosaugos ir žmonių sveikatos standartų toleravimas kitose regionuose, komentatorės nuomone, įteisina dvigubus standartus ir sudaro nepalankias konkurencines sąlygas ES gamintojams. 2019 m. dienraščiuose publikuota daugiau kritiškų straipsnių. Pvz., rašyta, kad „ES ir Pietų Amerikos prekybos susitarimą ūkininkai vadina tamsiu istorijos momentu“. Teigta, kad artėjant rinkimams ši tema sulauks ir daugiau kritiško dėmesio, ypač iš žemės ūkio sektoriaus. Tikėtina, kritikos sulauks ir Užsienio reikalų ministerija.

¹³ Norkevičius, M. (2022 m. rugpjūčio 4 d.). Tarpreregioninio Europos Sąjungos

ir Lotynų Amerikos bendradarbiavimo dinamika. Tiltai, 67(2), 35–52. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.15181/tbb.v67i2.845>

¹⁴ Bilius, M. (2005). Tarptautinis policijos bendradarbiavimas nacionalinio saugumo kontekste. Jurisprudencija, 76(68), 90–101. Prieiga per internetą: https://intranet.mruni.eu/upload/iblock/dc0/011_bilius.pdf

¹⁵ Gurevičius, P. (2017 m. gegužės 5 d.). Lietuvos narkomafijos istorijos nustebino net P. Escobaro sūnų. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/projektai/login-2022/lietuvas-narkomafijos-istorijos-nustebino-net-p-escobaro-sunu.d?id=74549188>

karių ir technikos dislokavimas, laisvas jų judėjimas per teritoriją, NATO specialiųjų tarnybų darbas, diplomatinis imunitetas, galimybė rengti pratybas. Susitarimą pasirašiusiems subjektams suteikiamos tam tikros saugumo garantijos (santykiškai konkrečios), taip pat tam tikros lengvatos prekiaujant ginklais, finansiniai pranašumai). – Atitinkamai, Kolumbija kaip pagrindinę NATO sutarties naudą nurodo „prieigos prie naujausių ginklų skaidrumą“. Kolumbiečiams taip pat suteikta teisė dalyvauti specialiose programose, seminaruose ir kariškių mokymuose, kurie anksčiau tebuvo prieinami tik šalims narėms.

2021 m. spalio 13 d. po ketvirtąjį „politinio dialogo“ formato susitikimo tarp Kolumbijos ir NATO buvo paskelbta apie bendradarbiavimo gynybos ir saugumo srityje tolesnį konsolidavimą. Minėtam susitikimui vadovavo Kolumbijos gynybos viceministrė Sandra Alzate. Kolumbija dar kartą patvirtino savo ketinimą ir toliau dalintis patirtimi su didžiausios pasaulyje karinės organizacijos nariais, „prisidėti prie bendros gynybos ir saugumo darbotvarkės kūrimo regione“.

NATO nurodo, kad bendradarbiaujama, be kita ko, kibernetinio saugumo, jūrų saugumo, kovos su terorizmu, ir kiek jis susijęs organizuotu nusikalstamumu, srityse, taip pat siekiama stiprinti Kolumbijos ginkluotųjų pajėgų gebėjimus bei didinti jų pajėgumus.

Į valdžią Kolumbijoje atėjus naujam prezidentui Gustavui Petro, šalies užsienio politika, tikėtina, taps labiau įvairiavektorė. Galima tikėtis ryšių su Venesuela ir kitomis regiono šalimis plėtros. Mažai tikėtina, kad santykiai tarp Bogotos ir Vašingtono artimiausiu metu nutrūktų, ar kad tai galėtų paveikti Kolumbijos ir NATO bendradarbiavimą pagal ITPP programą.

Kolumbijos ir NATO santykių kontekste konkrečiai ir karinio saugumo prasme regione apskritai taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, koks vaidmuo čia teks, kokio imsis, Brazilija. Mažai tikėtina, kad šioji savo pasienyje pageidautų karinės įtampos židinio. Taip pat akivaizdu, kad savitas Brazilijos pageidavimas nebus vienintelis lemiantis veiksnys. Labiau tikėtina, kad šiandienos pasaulyje ir toliau ryškės universalesni, globalūs karinės parengties ir kariavimo scenarijai.

Kaip antagonistė minėtina Venesuela. Rosoboronexport (visų rūšių rusiškosios ginkluotės eksportuotoja) Venesueloje baigia statyti Kalašnikovo automatų, šturmo šautuvų ir šaudmenų gamyklas. Venesuelos valstybinė įmonė (isp. „Compañía Anónima Venezolana de Industrias Militares“) konkrečių sutarčių su Rosoboronexport sudarė 2006 m. 2014 m. gruodį darbai buvo sustabdyti dėl Rusijos rangovo kaltės: jo atstovai vėliau buvo pripažinti esą kalti dėl sukčiavimo ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Statybos buvo atnaujintos 2016 m. balandį, tačiau 2020 m. jos buvo kiek pristabdytos dėl koronaviruso epidemijos.

4 Viešojo administravimo sektorių ryšiai, miestų bendradarbiavimas Miestų partnerystė Visos Lietuvos miestų ir rajonų savivaldybės, jų administracijos, yra sudariusios bendradarbiavimo sutartis su užsienio miestais partneriais. Daugiausia tokių miestų partnerių sąrašuose dominuoja Lenkijos, Vokietijos, kitų Baltijos šalių, Skandinavijos miestai (sutartis su Rusijos Federacijos miestais – jų buvo nemažai – buvo sistemingai nutrauktos Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą kontekste). Lotynų Amerikos arba Karibų regiono miestai tokio pobūdžio dvišaliame bendradarbiavime yra tuo tarpu itin retas reiškinys.

Atkreipiame dėmesį, kad trys iš čia aktualių ketinimų protokolų buvo pasirašyti apytikriai tuo pačiu metu ir visi su tuo pačiu vienu Argentinos subjektu.

- Alytaus miesto savivaldybė 2006 m. pasirašė ketinimų protokolą bendradarbiauti su Cheneral San Martino partidu (isp. „General San Martín Partido“; Buenos Aierių sostinės aglomeracijos „seniūnija“);
- Druskininkų savivaldybė sutartį su San Martinu taip pat pasirašė 2006 m. spalio 4 d.;
- tokią sutartį sudariusi yra ir Kauno miesto savivaldybė. Protokolas tarp Kauno ir San Martino pasirašytas 2006 m. spalio 5 d. Atsižvelgiant į ketinimų protokolą bendradarbiavimas numatytas švietimo ir kultūros, darbo ir gamybos, savivaldybių valdymo srityse;
- 2011 m. ketinimų protokolas pasirašytas ir su Vilniaus miesto administracija.

Ryšiai tarp Argentinos ir Lietuvos buvo pradėti megzti San Martino – dydžiu prilygstančio Kaunui, svarbaus Argentinos smulkiojo ir vidutinio verslo centro – mero lietuvių kilmės Argentinoje gimusio Ričardo Ivoškaus

(isp. Ricardo Ivoskus) iniciatyva. 2006 m. spalio mėn. savo pirmojo vizito Lietuvoje metu meras spaudai teigė, kad viena iš priežasčių, paskatinusių megzti ir vystyti ryšius su Lietuva, – lietuviškos šaknys. Kaip vadinta, „garbės vizito“ metu buvo aptariamasi bendradarbiavimo galimybės su Kauno miestu: Ivoškaus teigimu, aiškiai apibrėžtas konkrečių miestų bendradarbiavimas duotų geresnių rezultatų nei bendro pobūdžio bendradarbiavimo siekiai. Vizito metu įpareigojančių sprendimų vis dėlto nebuvo priimta, bet buvo pasirašyti Bendradarbiavimo ketinimų protokolai¹⁶.

Viešojo diskurso duomenimis, 2011 m. balandžio mėn. San Martino meras Ivoškus Lietuvoje su delegacija lankėsi antrą kartą. Vilniaus ir San Martino merai pasirašė Bendradarbiavimo plėtros ketinimų protokolą. Kalbėta apie prekybos biurą, atstovybių steigimą. Pasak tuometinio Vilniaus mero Raimundo Alekno, Lietuvos verslui tai būtų kelias į milijoninę Lotynų Amerikos rinką.

Apskritai, tokia miestų partnerystė gali būti produktyvi: konkrečių, ne minėtųjų, atvejų analizė rodo, kad miestams tarpusavio partnerystės sutartis išnaudojant aktyviai, įmanomi labai įvairūs mainai. Atskirai pabrėžtina bendradarbiavimo forma yra administraciniai ryšiai, gerosios praktikos mokymai, jungtinės administracijų tarybų sesijos ir pan. – Ėsami ir neformalių formatų: verslo delegacijų vizitai, saviveiklos meno ansamblių kvietimas, dalyvavimas partnerių renginiuose, moksleivių mainų programos, pagal kurias atrinkti regiono vyresniųjų klasių mokiniai turi galimybę ribotą laiką išvykti mokytis miesto partnerio mokymo įstaigose; taip plėtojami tvarūs, ilgalaikiai, perspektyvūs ryšiai, asmeninio pobūdžio pažintys ir pan. Minėtinas muzikos, meno ir sporto mokyklų bendrų renginių, bendrų mokinių vasaros stovyklų ir pan. potencialas (dar žr. žemiau).

Miestų prekybos kontoros 2011 m. Lietuvos spaudoje plačiai rašyta apie vizito metu Kaune ir Vilniuje atidarytas San Martino srities verslo atstovybes. Vizito metu San Martino savivaldybės ekonominio skatinimo centras buvo įsteigtas Kaune. Jame buvo galima nuolat gauti informacijos apie San Martino įmonių gaminius, susipažinti su jų pavyzdžiais ir užsisakyti prekių. Lietuvos ir Argentinos pramonės, prekybos ir paslaugų rūmų, jau anksčiau pradėjusių veiklą Argentinoje, prezidentas José Sabaliauskas teigė, kad Lietuvai siūloma ne tik galimybė įsigyti argentinietiškių prekių, bet ir tapti tranzito centru, per Lietuvą plėsti Argentinos eksportą ir į kitas Rytų Europos šalis – Latviją, Estiją, Baltarusiją, labiausiai – į Rusiją¹⁷.

Toks San Martino pramonės gaminių biuras 2011 m. buvo atidarytas ir Vilniuje. Argentinos verslininkai atitinkamą Lietuvos prekių biurą siūlė įkurti ir San Martine. Apie galimybę tokį Lietuvos biurą atidaryti San Martine kalbėta Vilniuje, idėja formuluota ir diskusijoje su Alytaus verslininkais¹⁸.

Argentinietiškių verslo biurų veiklos kontekste (2012 m.) Lietuvos spaudoje plačiai rašyta, kad Argentinos rinkoje įsitvirtinti sudėtinga dėl Argentinos vidaus politikos – jei užsienio įmonė nori kažką į Argentiną importuoti, ji kartu turi įsipareigoti ir kažką argentinietiško eksportuoti, taip Argentina saugo savo rinką. Situaciją apsunkina ir valiutų mainai. JAV dolerių galima įsigyti tik gavus tenykštės valstybinės mokesčių inspekcijos leidimą, o kad toks leidimas būtų išduodamas, įmonė turi deklaruoti savo pajamas. Reikšminga kliūtis yra savitas verslininkų mentalitetas – Argentinoje svarbūs ryšiai ir pažintys, svarbu nuosekliai juos plėtoti. Verslo sąlygos priklauso nuo pasirinkto sektoriaus. – Vien pačios Argentinos vidaus rinka yra didelė, todėl vietos verslas nebūtinai daug dėmesio skiria eksporto į užsienį galimybei, kai kurios įmonės neturi eksporto padalinių, įmonių strateginio valdymo sprendimų priėmėjai mano, kad įmonės plėtrai pakanka ir vidaus rinkos. Kaip potencialiausios užsienio rinkos pirmiausia suprantamos kaimyninių „Mercosur“ šalių prekybos sistemos. Europa, Azija vis dėlto yra nepalankiai geografiškai viena nuo kitos nutolusios¹⁹.

Argentinietiškių prekybos atstovybių veiklą pagal sudarytą sutartį vykdė lietuviška bendrovė „Ramchos“ (bendradarbiavimo sutartis su San Martino savivaldybe bei Argentinos ir Lietuvos komercijos, pramonės ir

16 Jurgelaitis, R. (2006 m. spalio 4 d.). Į tėvų žemę - su konkrečiais pasiūlymais. Prieiga per internetą: <https://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/i-i-tevu-zeme---su-konkrecais-pasiulymais-41389>

17 Kaunas – argentiniečių starto į Europą aikštelė. (2011 m. balandžio 11 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktuali/lietuva/kaunas-argentinieciu-starto-i-europa-aikstele-56-145559>

18 Motiejūnienė, V. (2011 m. balandžio 12 d.). Lietuvos ir Argentinos verslo įmonėms siūlo bendradarbiauti. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/lietuvas-ir-argentinios-verslo-imonems-siulo-bendradarbiauti.d?id=44333297>

19 Baubinaite, K. (2012 m. gruodžio 8 d.). Verslas Argentinoje: bankai dirba iki 15 val., neišvežęs prekių nieko neįveši. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/verslas-argentinoje-bankai-dirba-iki-15-val-neisvezes-prekiu-nieko-neivesi.d?id=60172903>

paslaugų rūmais). Konkrečiai buvo siekiama skatinti San Martino įmonių gaminių prekybą Lietuvoje. Lietuvoje ir kaimyninėse šalyse prekės buvo eksponuojamos parodose, reklamuojamos²⁰. Konkrečias prekių grupes sudarė avių ir karvių natūralių kailių kilimai, baldinė oda, patys baldai – sėdmaišiai, pufai, kėslai, taip pat tentinės ir kitos ugniai ir vandeniui atsparios medžiagos, techniniai audiniai, šiltnamiai. Prekiauta maisto produktais, tokiais kaip šaldyta žuvis, natūralus medus, arbata ir pan.

2011 m. susitikime su Argentinos delegacija dalyvavęs Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmų generalinis direktorius Vytautas Šileikis sakė, kad Kaune Argentinos verslininkai yra lankęsi kelis kartus, ir pabrėžė, kad reikėtų intensyvesnio kultūrinio ir ekonominio bendradarbiavimo^{21,22}.

2021 m. bendrovė likviduota dėl bankroto²³. Argentinos verslo atstovybės uždarytos.

5 Ūkiniai ryšiai Detaliais duomenimis apie prekybos apimtis (eksportą į konkrečias šalis, importą iš konkrečių šalių, jų suminę vertę, EUR) disponuoja Statistikos departamentas. Departamentas taip pat operuoja importo ir eksporto mastą charakterizuojančiais duomenimis apie žaliavų ir prekių rūšį bei kategoriją. Duomenis apie konkrečius Lietuvos ūkio subjektus, kurių veikloje ryškūs santykiai su Lotynų Amerikos ir Karibų regiono gamintojais ir eksportuotojais, pateikia Lietuvos įmonių katalogas.

Žaliavų ir prekių prekybos subjektų charakteristikos Reikšminga, kad esama susiformavusių prekybos su Lotynų Amerikos šalimis tradicijų. Yra ir stambių, ir smulkių bei vidutinių įmonių, kurios žaliavas arba gaminius eksportuoja, importuoja iš atskirų regiono šalių. Remiantis Lietuvos ūkio ir verslo subjektų viešiesiems registrams pateikiama informacija apie jų importo ir eksporto patirtį, santykius su partneriais įvairiose Lotynų Amerikos šalyse, darytini keletas apibendrinimų:

- konkretus dėsningumas yra tai, kad, jei kuri lietuviška įmonė turi partnerių, ryšių vienoje kurioje konkrečioje Lotynų Amerikos šalyje, tikėtina, kad tokių ryšių ji turi ir kitose; kitaip tariant, žaliavų, prekių ar paslaugų importo ir eksporto santykiai dažniausiai klostosi su Lotynų Amerika kaip daugiau ar mažiau vientisa rinka, ne su atskiromis Lotynų Amerikos jurisdikcijomis.

Pavyzdžiui, smulkaus ir vidutinio verslo segmente UAB „Kavos bankas“, prekiaujanti iš įvairių šalių importuojama kavos produkcija, įkūrusi savo kavinių (daugiausia Kaune) ir tiekianti prekių prekybos tinklams, deklaruoja turinti verslo partnerių Meksikoje, Gvatemaloje, Kosta Rikoje, Brazilijoje, Kolumbijoje, Peru ir Jamaikoje.

- Tam tikras dėsningumas taip pat yra tai, kad tie Lietuvos ūkio ir verslo subjektai, kurie yra išplėtoję santykius su partneriais Lotynų Amerikoje, šito ėmėsi savo nuožiūra, savarankiškai, kitaip tariant, nebūdami kitoje Vakarų šalyje įsteigto juridinio asmens filialai ar antriniai padaliniai Lietuvoje ir kartu vienoje ar kitoje Lotynų Amerikos šalyje. Akivaizdu, kad verslo ryšiai tarp Lietuvos ir Lotynų Amerikos šalių dažnai yra autentiškai dvišaliai.

Tipinis pavyzdys čia būtų AB „Klaipėdos nafta“ (didžiausia akcininkė (72 proc.) yra Lietuvos Respublikos energetikos ministerija), perkanti suskystintas gamtines dujas tiesiogiai iš pardavėjo Trinidade ir Tobage (žr. žemiau). Ši bendrovė taip pat eksploatuoja suskystintų gamtinių dujų importo terminalą Brazilijos Rio de Žaneiro šiauriniame regione esančiame uoste. Veiklai Brazilijoje įmonė yra įsteigusi vietinę bendrovę. – Smulkaus ir vidutinio verslo segmente tipinis pavyzdys būtų UAB „Sistemis“, lietuvių kapitalo įmonė, veiklą vykdanči nuo 2013 m. Daugiau nei 40 proc. įmonės produktų – smulkių ir vidutinių gaminių iš medienos (dėklai, dėžės, stendai, padėklai, namų dekoru elementai) – eksportuojama į Skandinavijos šalis, Jungtines Amerikos Valstijas, Meksiką. Taip pat minėtina UAB „Amberlo technologies“. Šios lietuvių įkurtos įmonės kuriama programinė įranga yra viena sparčiausiai augančių į teisininkų, ypač advokatų, praktiką orientuotų elektroninių verslo valdymo platformų. Įmonės siūloma programine įranga naudojasi advokatų kontoros ir individualiai praktikuojantys advokatai daugiau nei 40 šalių, taip pat ir Peru.

20 Kaunas – argentiniečių starto į Europą aikštelė. (2011 m. balandžio 11 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/kaunas-argentinieciu-starto-i-europa-aikstеле-56-145559>

21 Stankevičiūtė, R. (2011 m. balandžio 8 d.). Lietuvis Argentinos meras pamėgo cepelinus. Prieiga per internetą: <https://www.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/lietuv-is-argentin-os-meras-pamego-cepelinus-333615>

22 „Verslo galimybės Argentinoje“ – Info TV ir „BZN Start“ laida : [vaizdo įrašas]. (2016 m. vasario 5 d.). Prieiga per internetą: <https://bznstart.lt/verslas/verslo-pradzia/verslo-galimybes-argentinoje-info-tv-ir-bzn-start-laida/>

23 Ramchos, UAB. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://rekvizitai.vz.lt/imone/ramchos/>

Kaip kiti mažiau ryškūs dėsniumai minėtinas

- tam tikrų konkrečių prekių grupių santykinis dominavimas (pvz., jau individualios subjektų savideklaracijos rodo, kad aktyviai prekiaujama egzotinių gyvulių skerdiena, egzotiniais vaisiais, gėrimais, augalų sodinukais ir pan.; žr. žemiau).
- Pastebima, kad kaip aktualėjanti produkcijos kategorija yra galimos išskirti įvairios programinės įrangos aplikacijos; tokios produkcijos gamintojai taip pat dažnai yra tos įmonės, kurios Lotynų Amerikos šalyse turi įsteigusios atstovybių ar bent jau suformavusios paslaugas teikiančią tarpininkaujančių partnerių tinklą.
Pvz., Vilniuje veikianti UAB „DocLogix“, prekiaujanti savo sukurta elektronine dokumentų ir procesų valdymo sistema, kitais specializuotais informacinių technologijų sprendimais, produkciją platina ir Meksikoje. Šioje šalyje esama sukurto ir išvystyto įmonės partnerių tinklo. „DocLogix“ klientai yra stambesnieji bankai, valstybinės įstaigos, komunalinių paslaugų įmonės ir kitos organizacijos. – Taip pat atstovybę Meksiko mieste yra įsteigusi Vilniuje veikianti UAB „Teltonika IoT Group“, lietuviška aukštųjų technologijų įmonė. Šios įmonės kuriama programinė įranga, kompiuterinės debesijos technologija grįsta IoT platforma yra sukurta įmonės kompiuterinių tinklų įrangos stebėsenai, konfigūravimui ir valdymui.
- Esama Lietuvoje įkurtų lietuviško kapitalo įmonių, kurios veikia kaip Lotynų Amerikos šalyse sukurtų ir išvystytų prekių ženklų atstovybės, oficialūs partneriai. Pvz., UAB „Manirenta“ atstovauja Brazilijos gamintojams bei prekių ženklu „Masi“ (raštų žievinimo mašinos) ir „Fezer“ (medžio smulkinimo mašinos); UAB „Nortijos grupė“ yra įmonės „Audaces“ atstovas (programinė įranga siuvimo pramonės įmonėms, mašinos ir įrengimai bei atsarginės dalys); Ričardo Janutėno IĮ „Autotestas“ atstovauja argentinietiška technologijai „DEC Automotive“ (automobilių diagnostikos įranga).
- Veikia juridinių asmenų, kurių veiklos esmė yra tikslinis ryšių su Lotynų Amerikos verslais, akademiniais subjektais plėtojimas. Pvz., Atvykstamojo turizmo verslo asociacija aktyviai dalyvauja renginiuose, pati renginius rengia, juose skatina ryšius tarp turizmo verslo subjektų Lietuvoje ir kitose užsienio šalyse, tarp jų ypač – Brazilijoje, Peru, Urugvajuje. VŠĮ Jaunimo ir studentų kultūrinių mainų centras, įkurtas Vilniuje, veikia kaip į švietimo paslaugų rinką orientuota kelionių agentūra, siūlanti klientams studentų kultūrinių mainų programų, taip pat, pvz., Jamaikoje.

Santykiai yra sąlyginai dinamiški. Pvz., 2021 m. VŠĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūra kuravo lietuvių įmonių prisistatymą Dubajuje vykusioje tarptautinėje maisto ir gėrimų parodoje „Gulfood 2021“. Parodoje Lietuvos atstovai pristatė „funkcinį maistą“ – ekologiškus vaisių, sėklų ir daržovių glotnučius (angl. „smoothies“). Jau antrą parodos dieną buvo sudaryta bendradarbiavimo sutartis su produkcijos platintojais Brazilijoje.

Viešų duomenų apie Lietuvos pramonininkų konfederacijos ryšius, bendradarbiavimą su Lotynų Amerikos šalimis nėra.

Reeksportas, reimportas Viena labiau išskirtinių Lietuvos ir Lotynų Amerikos bei Karibų regiono tarpusavio prekybos ypatybių yra tai, kad reikšmingos Lietuvos eksporto į šias šalis dalies nesudaro reeksportas (atitinkamai yra ir su reimportu). Lietuva, nedidelė ir atvira rinka, dėl savo išplėtos transporto infrastruktūros, dėl patogios geografinės padėties tarp Vakarų (ES) ir Rytų (Nepriklausomų Valstybių Sandraugos) šalių, yra dominuojama reeksporto praktikos, šiaip jau galima tikėtis, kad įvežtų žaliavų ir prekių antrinis išvežimas parduoti jų papildomai neperdirbus paprastai Lietuvoje sudaro apie 35–40 proc. viso eksporto. Tačiau, kaip ryšku vizualizacijoje žemiau, tokia tendencija nėra esminė Lietuvos ir Lotynų Amerikos ekonominių santykių ypatybė.

Lietuvos pusėje dominuoja ir tai, kad Pietų Amerikos produkcijos importas yra iš esmės skirtas vartoti vidaus rinkoje, ne jį reeksportuoti: ypač vaisiai, gėrimai, augalų sodinukai – beveik visai nestebima atvejų, kai Lietuvos importuotojas tokio pobūdžio produkciją toliau išvežtų parduoti dar kitose rinkose.

Nebūdingas ir reimportas iš Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių.

3 lentelė Eksportas, reeksportas

Suminis lietuviškas eksportas kartu į visas Lotynų Amerikos ir Karibų regiono valstybes, chronologinė skirtingų metų dinamika. Atskirai parodytas lietuviškos kilmės produkcijos eksportas. Atkreipiame dėmesį į apimtys svyravimus finansų krizės kontekste („Didžioji recesija“, 2007–2009 m.) Eilutėje: metai, lietuviškos kilmės eksportas (tūkst. EUR), eksportas iš viso (tūkst. EUR), vizualizacija (lietuviškos kilmės eksporto dalis eksporto iš viso atžvilgiu ir eksportas iš viso).

(Pirminiai duomenys) © Statistikos departamentas, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

2004	6 752,3	25 119
2005	8 358,9	36 128,8
2006	16 176,2	41 088,7
2007	20 484,6	44 013,5
2008	117 364,4	133 354,3
2009	31 421,7	43 270,9
2010	46 821,4	53 572,8
2011	51 401,1	60 592,8
2012	75 991,3	81 339,7
2013	55 247	64 386,2
2014	87 968,9	100 487,1
2015	78 161,1	96 193,5
2016	50 957,5	72 857,3
2017	100 274,8	127 638,4
2018	81 096,2	117 091
2019	116 960,5	138 951,7
2020	123 716,3	140 760,1
2021	202 332,5	274 436,2

Ekonominiai ryšiai pagal atskiras šalis Kaip parodyta, pastaraisiais metais stebimas Lietuvos ir įvairių Lotynų Amerikos šalių ekonominių saitų intensyvumo augimas. Vis dėlto įvairiais pjūviais lyginami rodikliai atskleidžia santykinai šiek tiek įtemptą, neproporcingą, galbūt net nebūtinai tvarų tarpusavio tarptautinės prekybos balansą.

Lyginant sumines pastarųjų 5 metų (2017–2021 m.) importo ir eksporto vertes su užsienio valstybių dydžiu (dydžio indikatoriumi renkantis, pvz., gyventojų skaičių) ir rinkų dydžiu (namų ūkių suminiu vartojimo pajėgumu ir polinkiu vartoti; angl. „Household final consumption expenditure“, HFCE), matyti, kad eksporto kategorijai dar šiek tiek koreliuojant su valstybių dydžiu, importo pasiskirstymas iš šalių yra daugiau ar mažiau atsitiktinis. Kitaip tariant, nebūtinai siekiama įsitvirtinti didžiausiose, natūraliai stabiliausiose, inertiškiausiose rinkose. Tai, kad suvestinis eksporto ar importo rodiklis labai priklauso nuo ryškesnio ar mažiau ryškaus domėnavimo nedidelėje rinkoje, kartu sąlygoja didesnę riziką (pvz., didelės apimties gali būti vieno atskiro projekto pardavimai; santykiams nutrūkus, rodiklis drastiškai kistų).

Dar labiau bet kokio balanso būtų pasigendama, jei būtų lyginami ne pastarųjų penkerių metų suminės prekybos, o vien tik 2020–ųjų arba 2021–ųjų duomenys: vienės įmonės trumpalaikis projektas gali turėti lemiamos įtakos staiga sukurdamas regimybę, kad esama intensyvios prekybos veiklos: apskritai, tokia atskirų didelių projektų veikla vis dėlto nebūtinai yra tvari.

Eksporto ir importo suminė dinamika Suvestiniai Lietuvos prekybos su visomis Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalimis rodikliai rodo, kad nuo 2000–ųjų Lietuvos eksportas iš viso į visas šias šalis augo (šiuo metu jis yra pasiekęs dvigubą apimtį, palyginti su 2017 m. stebėtąja). Rodiklių dinamikos vizualizacija rodo, kad pastaruoju metu pasiektos eksporto apimtys vis dėlto yra staiga, nepalaipsnio, nenuoseklaus augimo, staigios ekspansijos rezultatas. – Atvirkščiai, importo augimo rodiklių dinamika yra nuosaikesnė, nestebimas vien staigesnis apimčių kitimas keletą pastarųjų metų.

Aiškinant šiuos suminius rodiklius atskirų šalių dalimis kiekviename jų (kiek prekyba su kuria viena atskira šalimi sudaro reikšmingą suminio rodiklio dalį), ryški ypatybė yra tai, kad atskirų šalių rodikliai yra daugiau nestabilūs, tai yra, vizualizacijose regimos staigios smailės, staigūs pleištai, staigus augimas ir kritimas. Kaip tik, bendra visų šalių suma kaip savarankiškas rodiklis dramatiškai kinta menčiau, sukuria tolygaus, tvaraus augimo įspūdį – atskirų šalių svyravimams vieniems kitus amortizuojant. Vis dėlto atskirų šalių – pavyzdžiui, Argentinos – kreivės yra santykinai nepastovios. Tolygumu išsiskiria tik Lietuvos eksportas į Čilę – tokio paties kontūro ir profilio kitimas yra būdingas jau keletą metų iš eilės. Vis dėlto eksportas į Čilę sudaro nedidelę viso eksporto dalį.

Importo dinamiką atspindinčios kreivės yra stabilesnės.

4 lentelė Lotynų Amerikos regiono šalys. Iš Lietuvos požiūrio taško – bendras prekių importo ir eksporto mastas

Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių gyventojų skaičius (2022 m. spalio 10 d.). Potencialios rinkos dydis (HFCE; daugiausia 2021 m. duomenys). 2017–2021 m. lietuviškas eksportas (tūkst. EUR) į lietuviškas importas (tūkst. EUR) iš atskirų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių. Šalys varijamos gyventojų skaičiaus tvarka. Keturiose vizualizacijose šalys lyginamos tarpusavyje; kategorijos tarpusavyje nelyginamos. Raudona spalva išryškintos penkios didžiausios šių pastarųjų metų Lietuvos eksporto partnerės; juoda spalva – didžiausios šių pastarųjų metų Lietuvos importo partnerės.

(Pirminiai duomenys) © Pasaulio bankas, Worldometer, Statistikos departamentas, 2022. (Aporojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.
 Šalis Gyventojų skaičius Rinkos dydžio įvertis Lietuviškas eksportas Importas į Lietuvą iš

Brazilija	215 942 339	1 194 670	145 261,2	116 589,7
Meksika	131 962 348	753 475	160 468,8	46 178,1
Kolumbija	52 097 320	221 895	16 919,4	3 819,5
Argentina	46 124 394	289 462	140 520,3	177 639
Peru	34 000 435	146 529	21 938,9	18 881,6
Venesuela	28 255 662	N/A	3 137,1	1 112,5
Čilė	19 483 612	177 850	87 362,7	64 031,3
Gvatemala	18 656 897	65 114	12 479,1	2 326,9
Ekvadoras	18 243 035	64 999	10 461,7	81 251,4
Bolivija	12 029 603	27 991	5 519,7	3 280,4
Haitis	11 713 802	8 631	9 116,2	34,1
Kuba	11 311 144	55 987	20 984,1	5,1
Dominikos R.	11 091 495	61 884	19 152,4	369,7
Hondūras	10 257 401	20 163	2 535,3	276,1
Paragvajus	7 328 734	25 034	6 713,3	1 417,6
Nikaragva	6 801 048	9 025	1 954,6	4 068,5
Salvadoras	6 559 472	22 437	1 400,1	252,9
Kosta Rika	5 198 275	39 111	19 044,6	15 973,9
Panama	4 466 881	31 335	34 221,1	466,4
Urugvajus	3 500 678	37 225	19 403,1	5 427,3
Jamaika	2 990 171	12 558	3 760,8	8,5
Trinidadas ir T.	1 409 657	N/A	5 507,9	84 753,3
Gajana	795 069	2 495	1 539	834,3
Surinamas	598 430	N/A	2 248,9	23,4
Belizas	413 795	1 287	9 559,7	768,5
Bahamos	401 678	8 568	33 093,1	0,4
Barbadosas	288 164	4 082	949,9	38,1
Sent Lusija	185 510	N/A	338,6	7
Grenada	113 693	N/A	869,9	0
Sent V. ir G.	111 731	N/A	404,2	0,5
Antigva ir B.	99 749	N/A	256,1	4,1
Dominika	72 387	N/A	1 510,1	62,7
Sent Kitsas ir N.	54 044	450	245,5	1,8

5 lentelė Eksportas, importas

Lietuvos eksporto į visas Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalis sumos rodiklio dinamika (kairėje); atskirai Čilės (juoda spalva) ir Argentinos dalis (raudona spalva), šie du pavyzdžiai iliustruoja skirtingus raidos modelius – nuoseklų augimą (Čilė) ir kraštutinį nenuoseklumą (Argentina). Atkreipiame dėmesį į apimties kritimą po finansų krizės („Didžiosios recesijos“, 2007–2009 m.). Lietuvos importo iš visų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių sumos rodiklio dinamika (dešinėje). Eilutėje: metai, eksportas į Čilę (tūkst. EUR), eksportas į Argentiną (tūkst. EUR), visas eksportas (tūkst. EUR), visas importas (tūkst. EUR). Vizualizacijoje eksporto ir importo apimtys tarpusavyje proporcingos.

(Pirminiai duomenys) © Statistikos departamentas, 2022. (Aporojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.
 Metai J ČL J AR ...Eksp. iš viso Importas iš viso

2004	120,6	57,3	25 119	57 956,1
2005	518	101,1	36 128,8	63 611,2
2006	983,4	87,9	41 088,7	139 280,5
2007	676,4	9 140,4	44 013,5	89 902
2008	1 262,2	18 835,3	133 354,3	74 860,1
2009	1 594,9	692	43 270,9	70 941,7
2010	2 263,4	8 108,4	53 572,8	86 055,9
2011	1 820,9	5 583,1	60 592,8	82 646,2
2012	3 350,9	28 041,9	81 339,7	94 084,3
2013	4 945,5	12 828,5	64 386,2	146 747,6
2014	2 502,4	14 663	100 487,1	87 632,2
2015	2 908,1	35 606	96 193,5	99 942,7
2016	8 005,8	7 416,6	72 857,3	93 311,1
2017	8 633,5	27 717	127 638,4	120 686,7
2018	12 608,1	15 417,7	117 091	111 992,8
2019	14 099,8	41 239,4	138 951,7	108 317,3
2020	19 262,8	3 987,9	140 760,1	112 973,5
2021	32 758,5	52 158,3	274 436,2	175 934,3

Atkreipiame dėmesį, kad suvestinis importo sumos rodiklio dinamikos brėžinys (žr. 3 lentelę) rodo tarp 2020 ir 2021 m. stebėtą staigų apimties augimą. Šis augimas nėra diversifikuotas. Iš esmės jis aiškintinas vieno santykių visuma – drastiškai pasikeitusia importo iš Trinidado ir Tobago apimtimi. Dar 2013 m. Lietuvos spaudoje rašyta²⁴, kad Trinidado ir Tobago atstovus domina galimybė Lietuvai parduoti gamtinių dujų. Lietuvos ambasadoje Vašingtone buvo priimtas Kevinas Ramnarine'as, Trinidado ir Tobago energetikos ministras, ir Neilas Parsanas, Trinidado ir Tobago ambasadorius JAV, su delegacija. Trinidadas ir Tobagas tuo metu užėmė šeštąją

24 Aukštuolytė, R. (2013 m. balandžio 17 d.). Trinidadas ir Tobagas domisi galimybe parduoti Lietuvai suskystintas gamtines dujas. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/archive/article/2013/4/17/trinidadas-ir-tobagas-domisi-galimybe-parduoti-lietuvai-suskystintas-gamtines-dujas>

vieta pasaulyje pagal suskystintų gamtinių dujų eksporto apimtį. Ministras palankiai sutiko siūlymus pradėti intensyvesnes konsultacijas su Lietuva. Faktiškai energijos išteklių importas iš Trinidado ir Tobago fiksuotas 2017 m. (iš viso nupirkta už 14,5 mln. EUR) ir 2021 m. (gamtinių dujų nupirkta iš viso už 70,2 mln. EUR).

6 lentelė Importo iš atskirų šalių apimtys kitimas

Lietuvos importo iš – šia tvarka – Čilės, Panamos, Argentinos, Brazilijos, Trinidado ir Tobago rodiklio kitimo dinamika; tūkst. EUR. Vizualizacijos proporcingos. Kaip matyti 2 lentelėje, šios šalys (išskyrus Panamą) yra didžiausios Lietuvos importo partnerės Lotynų Amerikos ir Karibų regione. (Pirminiai duomenys) © Statistikos departamentas, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Metai.....Čilė.....Panama.....Argentina.....Brazilija.....Trinidadas ir T.

2004	2 527,3	5 525,3	10 351,8	9 026,6	0
2005	5 355,8	5 471,9	8 841,8	17 324,3	0
2006	6 815,3	6 881,3	12 966	25 627,5	0
2007	7 446,4	277,2	14 813,8	20 752,2	0
2008	9 088,9	70,7	17 158,5	33 064,7	0,4
2009	6 486,5	29,5	15 421	22 150,6	0
2010	5 692,6	379,6	20 036,5	25 713,9	0
2011	7 013,7	5	25 803,4	32 403,2	0
2012	7 452	900,6	37 605,3	29 484,4	0,6
2013	14 087,3	42 260,5	29 081,4	42 163,7	0
2014	11 044,5	25,1	24 504,5	25 563,3	0
2015	13 564	24,7	32 955,3	24 750,9	0
2016	14 061,2	1,3	23 951,2	22 578	0
2017	10 309	2,1	41 966	22 479,4	14 526,7
2018	14 933	3,7	29 800,7	23 672,7	0
2019	12 324,9	131,3	39 821	22 684,1	0,4
2020	17 453,8	194,3	32 584,5	23 093	0,7
2021	9 010,6	135	33 466,8	24 660,5	70 225,5

Eksportas: žaliavų ir prekių rūšys Kaip jau minėta anksčiau, suvestinė atskirų prekių kategorijų analizė rodo, kad tendencijų galima įžvelgti, tačiau jos – kaip ir detaliau nagrinėtuju gamtinių dujų pirkimo iš Trinidado ir Tobago atveju, nebūtinai yra itin stabilios. Pvz., analizuojant atskiras iš Lietuvos į Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalis eksportuojamų žaliavų ir prekių kategorijas (kohortomis po 3 metus; t. y. 2013–2015 m., 2016–2018 m. ir 2019–2021 m.), dėl suminės apimtys išskirtinos keletas: trąšos, farmacijos produktai, mineralinio kuro (čia taip pat priskiriamos mineralinės alyvos ir jų distiliavimo produktai, bituminės medžiagos, mineraliniai vaškai ir t. t.) kategorijos. Pvz., trąšų eksporto apimtis nuo 2013 m. augo, ypač 2021 m. (tačiau Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą kontekste bei energijos išteklių kainų augimo kontekste būtinos atitinkamos pastangos, kad Lietuva turėtų sąlygas toliau gaminti įmanomą eksportuoti trąšų kiekį).

Esama ir kitų eksportuojamų žaliavų ir prekių kategorijų, kuriose stebimas prekybos apimtys augimas:

- optikos, fotografijos, kinematografijos, matavimo, tikrinimo, tikslieji, medicinos arba chirurgijos prietaisai ir aparatai;
- antžeminio transporto priemonės;
- elektros mašinos ir įranga bei jų dalys; garso, vaizdo aparatai;
- augaliniai tekstilės pluoštai;
- kaučiukas ir jo dirbiniai;

tačiau šios kategorijos net kartu tesudaro labai nežymią visumos dalį.

Stabiliai tesitraukė, pvz., juodųjų metalų (geležies, plieno) dirbinių eksportas; visumos atžvilgiu jis yra santykinai nežymus.

7 lentelė Eksportas pagal prekių rūšis

Atskirų žaliavų ir prekių kategorijų eksporto apimtys; susumavus kohortomis po 3 metus, t. y. 2013–2015 m., 2016–2018 m. ir 2019–2021 m.; tūkst. EUR.

(Pirminiai duomenys) © Statistikos departamentas, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Kategorija 2013–15 2016–18 2019–21

Kategorija	2013–15	2016–18	2019–21
Gyvi gyvūnai	2,8	4,1	66,2
Mėsa ir valgomieji mėsos subproduktai	0	114,2	136
Žuvis ir vėžiagyviai, moliuskai ir kiti vandens ...	0	1 799,7	460,7
Pienas ir pieno produktai; paukščių kiaušiniai ...	16 275,9	4 598,3	9 231,2
Gyvūninės kilmės produktai, nenurodyti kitoje ...	0	0	0
Augantys medžiai ir kiti augalai; svogūnėliai, ...	0	0	149,3
Valgomosios daržovės ir kai kurie šakniavaisiai ...	0	0	0
Valgomieji vaisiai ir riešutai; citrusų vaisių arba ...	79	26,6	245,2
Kava, arbata, matė ir prieskoniai	0	0	0
Javai	22 308	0	7918
Malybos produkcija; salyklas; krakmolas; ...	6 843,2	13 238,5	30 113,8
Aliejiniai kultūrų sėklos ir vaisiai; įvairūs grūdai, ...	0	90,4	27,8
Šelakas; lipai, dervos ir kiti augalų syvai bei ...	0	0	0
Augalinės pynimo medžiagos; augaliniai ...	0	0	0
Augaliniai arba augaliniai riebalai ir aliejus bei ...	350,3	253,3	86
Gaminiai iš mėsos, žuvies arba vėžiagyvių, ...	79,6	119,8	124
Cukrus ir konditerijos gaminiai iš cukraus	0	0	0
Kakava ir gaminiai iš kakavos	0	0	0
Gaminiai iš javų, miltų, krakmolo arba pieno; ...	3 349	2 554,6	4 558,9
Produktai iš daržovių, vaisių, riešutų arba kitų ...	0	0	0
Įvairūs maisto produktai	33,4	230,9	17 313
Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	263,1	634,4	1 277,3
Maisto pramonės liekanos ir atliekos; paruošti ...	0	0,2	0
Tabakas ir perdirbti tabako pakaitalai	3,6	46 711,9	1 308,5
Druska; siera; žemės ir akmenys; tinkavimo ...	1,1	2 573,8	0,1
Rūdės, šlakai ir pelenai	0	0	0
Mineralinis kuras, mineralinės alyvos ir jų ju ...	44 846,9	34 381,8	127 529,5
Neorganiniai chemikalai; organiniai arba ...	22,9	1 941,1	19 015,6
Organiniai chemijos produktai	2 518,1	2 359,3	6 816,3
Farmacijos produktai	2 397	3 798,6	47 792,7
Trąšos	60 438,6	79 660,3	122 309,8
Rauginimo arba dažymo ekstraktai; taninai ir ...	193,6	162,5	36,7
Eteriniai aliejai ir kvapieji dervų ekstraktai ...	378	619,4	66,9
Muilas, organinės paviršinio aktyvumo ...	3 706	5 713,9	7 512,4
Albumininės medžiagos; modifikuoti krakmoliai; ...	1 360,5	764,2	404,3
Sprogmenys; pirotechnikos produktai; ...	1,8	0	17,6
Fotografijos ir kinematografijos prekės	3,8	2,3	0
Įvairūs chemijos produktai	1 944,9	1 753	1 256,4
Plastikai ir jų dirbiniai	1 261	10 092,1	10 352,8
Kaučiukas ir jo dirbiniai	707	1 735,1	6 680,9
Žaliavinės odos (išskyrus kailius) ir išdirbta oda	0	0	60,4
Odos dirbiniai; pakinktai ir baldai; kelionės ...	25,8	5,1	49,8
Kailiai ir dirbtiniai kailiai; jų dirbiniai	1 463,2	0	0
Mediena ir medienos dirbiniai; medžio anglys	2 901,7	5 393,6	3 591,6
Kamštiena ir kamštienos dirbiniai	0	0	0
Dirbiniai iš šiaudų, esparto arba iš kitų pynimo ...	0	0	0
Medienos arba kitų pluoštinių celulozinių ...	178,5	25,6	0
Popierius ir kartonas; popieriaus masės, ...	437,2	820,3	1 684,2
Spausdintos knygos, laikraščiai, reprodukcijos ...	661	20,7	119,1
Šilkas	0	0	0
Vilna, švelniavilnių arba šurkščiaivilnių ...	2,8	2,3	1,7
Medvilnė	8,8	2,2	7,9
Kiti augaliniai tekstilės pluoštai; popieriaus ...	1 059,7	1 894,5	2 616,5
Cheminiai elementarieji siūlai (gijos)	2 462,6	1 556,1	1 275,1
Cheminiai štapelio pluoštai	4,7	0,4	0,6
Vata, veltinys ir neaustinės medžiagos; ...	3 925,9	2 095,1	7 277,2
Kilimai ir kitos tekstilinės grindų dangos	0,1	0	0
Specialieji audiniai; siūtiniai (taftingol) tekstilės ...	0,6	0,7	0
Įmirkyti, aptraukti, padengti arba laminuoti ...	11,6	53,7	45,7
Megztinės arba nertinės medžiagos	6	4,6	391,5
Megzti arba nerti drabužiai ir jų priedai	68,4	9,1	75,5
Drabužiai ir jų priedai, išskyrus megztus ir ...	91,9	852,6	273
Kiti gatavi tekstilės dirbiniai; rinkiniai; dėvėti ...	181,2	640,3	460,4
Avalynė, getrai ir panašūs dirbiniai; tokių ...	10,2	1,9	22,9
Galvos apdangalai ir jų dalys	78,1	3,7	5,8
Skėčiai, skėčiai nuo saulės, lazdos, lazdos- ...	0	0	0
Paruoštos naudoti plunksnos ir pūkai bei ...	0	0	4,5
Dirbiniai iš akmens, gipso, cemento, asbesto, ...	852,1	524,1	6 540,6
Keramikos dirbiniai	0,3	67,7	10,8
Stiklas ir stiklo dirbiniai	1 017,1	106,7	258,9
Gamtiniai arba dirbtiniu būdu išauginti perlai, ...	70,4	334,7	308
Geležis ir plienas (juodieji metalai)	123,6	12,6	10
Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų ...	30 678,8	11 511,6	7 668,1
Varis ir vario dirbiniai	16,6	5,6	94
Nikelis ir nikelio dirbiniai	0	0	0
Aliuminis ir aliuminio dirbiniai	447,5	856,2	274,5
Švinas ir švino dirbiniai	0	0	0
Cinkas ir cinko dirbiniai	24,8	3,9	1,4
Alavas ir alavo dirbiniai	0,3	0,5	0,2
Kiti netaurieji metalai; kermetai; dirbiniai iš šių ...	0	0	499,1
Įrankiai, padargai, peiliai, šaukštai ir šakutės ...	263,4	78,3	82,7
Įvairūs dirbiniai iš netauriųjų metalų	118,8	96,3	896,3
Branduolinių reaktoriai, katilai (boileriai), ...	16 301	17 044	8 538,1
Elektros mašinos ir įranga bei jų dalys; garso ...	15 575,9	28 486,6	49 204,1
Geležinkelio arba tramvajaus lokomotyvai, ...	0	0	2,7
Antžeminio transporto priemonės, išskyrus ...	2 290,8	3 203,4	8 778,1
Orlaiviai, erdvėlaiviai ir jų dalys	1 306,9	534,9	1 135,3
Laivai, valtyės ir plaukiojantieji įrenginiai	26	11 741	9083
Optikos, fotografijos, kinematografijos, ...	6 148,3	9 227,7	15 760,3
Laikrodžiai ir jų dalys	263	6,9	10,4
Muzikos instrumentai; šių dirbinių dalys ir ...	0	0	7,1
Ginklai ir šaudmenys; jų dalys ir reikmenys	0	0	0
Baldai; patalynės reikmenys, čiužiniai, čiužinių ...	2 265,8	3 566,5	3 034,4
Žaislai, žaidimai ir sporto reikmenys; jų dalys ...	9,7	97,3	40,4
Įvairūs pramonės dirbiniai	275,8	689,4	825
Meno kūriniai, kolekcionavimo objektai ir ...	7,4	11,7	0
Kitos	33,4	62,3	313,2

8 lentelė Trašų eksportas

Trašų eksportas iš viso, trašų eksportas pagal atskiras šalis – į Dominikos Respubliką, Čilę, Kolumbiją, Meksiką, Urugvajų, Argentina (raudona spalva), Braziliją (juoda spalva) – ir iš viso, tūkst. EUR.

(Pirminiai duomenys) © Statistikos departamentas, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Metai|DO|CL|CO|MX|UY|AR|BR Iš viso

2016	918,2	1	N/A	0	7 900,1	2 461,9	5 923,8	18 651,9
2017	220,6	1,6	322,7	894,6	4 328,1	22 147,2	5 949,5	35 933,8
2018	1 196,1	43,9	N/A	5875,3	1 118,1	9 298,6	7 260,3	25 074,6
2019	915,6	386,2	198,4	4363,2	N/A	N/A	7 644,2	14 518,9
2020	85,5	1 279,2	197,9	2788	54,3	N/A	8 965,2	15 827,1
2021	253,1	969,1	1 557,2	2306,7	5 601,3	38 385	42 386,7	91 963,8

Importas: žaliavų ir prekių rūšys

Atitinkamo nestabilumo požymių galima įžvelgti ir importo rodiklių dinamikoje.

Pvz., lyginant metų kohortas 2013–2015 m., 2016–2018 m. ir 2019–2021 m., stebėtinai svyruoja, kaip jau buvo atkreiptas dėmesys, mineralinio kuro pirkimo apimtys. Pvz., 2020 m. produktų visai nebuvo importuota (0 EUR), tačiau jau 2021 m. jų buvo nupirka už 70 mln. EUR.

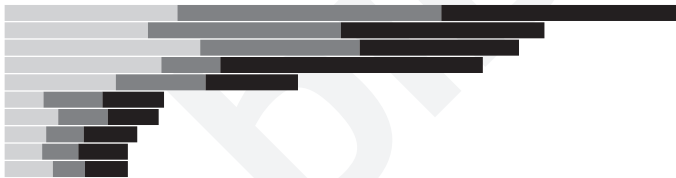
9 lentelė Importas pagal prekių rūšis

Atskirų žaliavų ir prekių kategorijų (10 svarbiausių, rikiuojamos pagal bendrą pastarųjų devynerių metų importo sumą) importo apimtys; susumavus kohortomis po 3 metus, t. y. 2013–2015 m., 2016–2018 m. ir 2019–2021 m.; tūkst. EUR.

(Pirminiai duomenys) © Statistikos departamentas, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Kategorija 2013–15 2016–18 2019–21

Valgomieji vaisiai ir riešutai; citrusų vaisių arba ...	46 164,6	70 451,1	64 170
Maisto pramonės liekanos ir atliekos; paruošti ...	38 488,6	51 422,8	54 310,1
Tabakas ir perdirbti tabako pakaitalai	52 172,3	42 573,9	42 955,1
Mineralinis kuras, mineralinės alyvos ir jų ...	42 098,3	15 626,4	70 225,2
Žuvis ir vėžiagyviai, moliuskai ir kiti vandens ...	29 666	24 100	24 522,2
Mediena ir medienos dirbiniai; medžio anglys	10 567,1	15 644	16 502,1
Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	14 595,8	12 945,7	13 636,9
Aliejinių kultūrų sėklos ir vaisiai; įvairūs grūdai, ...	11 189,1	9 985	14 385,2
Žaliavinės odos (išskyrus kailius) ir išdirbta oda	10 193,5	9 578,5	13 081,7
Gyvūniniai arba augaliniai riebalai ir aliejus bei ...	13 000,5	8 701,7	11 060,3

10 lentelė

Mineralinių kuro rūšių importas; tūkst. EUR.

(Pirminiai duomenys) © Statistikos departamentas, 2022.

2013	42 051,3
2014	9,8
2015	37,2
2016	14,3
2017	14 526,7
2018	1 085,4
2019	0
2020	0
2021	70 225,2

11 lentelė

Importas. Valgomieji vaisiai bei riešutai ir kt., tūkst. EUR. Orlaiviai, erdvėlaiviai ir jų dalys, tūkst. EUR.

(Pirminiai duomenys) © Statistikos departamentas, 2022.

Valgomieji vaisiai ir riešutai; citrusų vaisių arba melionų žievelės ir luobos, tūkst. EUR:

2013–2015 m.	46 164,6
2016–2018 m.	70 451,1
2019–2021 m.	64 170

Orlaiviai, erdvėlaiviai ir jų dalys, tūkst. EUR:

2013–2015 m.	19 326
2016–2018 m.	195,7
2019–2021 m.	215,3

Pastarąjį dešimtmetį svyravo ir kitų prekių importo suminės apimtys.

Atkreipiame dėmesį, kad apskritai maisto produktų (t. y. neskaitant citrusinių vaisių) importas iš Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių per pastarąjį dešimtmetį stabiliai menko, kai tuo tarpu nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų importas, sudarydamas beveik dvigubai didesnę dalį, išliko nepakitęs.

Paslaugų eksportas, importas Paslaugų eksporto ir importo rodikliai yra santykinai labai volatiliūs, nestabilūs.

Pvz., vienais kalendoriniais (iki pandeminių) metais, 2016 m., lietuviškų paslaugų eksportas į Braziliją per metus sumažėjo nuo 2,8 iki 0,8 mln. EUR (daugiausia apdirbamosios gamybos paslaugos, kelionės, transporto paslaugos, telekomunikacijų, kompiuterių ir informacinės paslaugos). Lietuvos banko duomenimis, tais pačiais 2016 metais Lietuva iš Brazilijos importavo paslaugų iš viso už 1 mln. EUR, daugiausia tai buvo valdžios sektoriaus paslaugos ir kelionės. Net ir šioms importo kategorijoms būdingas nestabilumas: pvz., kelionių paslaugų iš Brazilijos 2014 m. pirktas už 0,3 mln. EUR, 2016-aisiais – jau už 0,6 mln. EUR; esama fiksuota ir 70 proc. siekiančių metinių pokyčių.

Panaši tendencija yra būdinga Lietuvos santykiams su daugeliu regiono šalių. Pvz., lietuviškų paslaugų eksportas į Argentiną 2013 m. iš viso vertintas 0,4 mln. EUR; jau 2014 m. jis staiga siekė 3,37 mln. EUR., ir jau kitais metais, 2015 m., krito iki 2,90 mln. EUR.

Dauguma Lotynų Amerikos valstybių tesudaro neįžymias paslaugų eksporto ir importo partneres ir Lietuvos, ir tų šalių paslaugų eksporto ir importo struktūroje. Pvz., 2015, 2016, 2017 m. Lietuvos dalis ir Paragvajaus, ir Urugvajaus paslaugų eksporto / importo visumoje apvalintina kaip 0,0 proc. Net stambesnio masto apyvarta yra struktūriškai menkai reikšminga (2015 m. Argentina buvo 58-ta didžiausia Lietuvos paslaugų eksportuotojų rinka, tačiau ir tada šis eksportas tesudarė 0,05 proc. viso lietuviško paslaugų eksporto).

Investicijos Proporcingumas, balansuotumas nėra būdingas ir Lietuvos bei Lotynų Amerikos šalių tarpusavio investavimo praktikai. Kaip parodyta lentelėje žemiau,

12 lentelė Lotynų Amerikos regiono šalių tiesioginės investicijos Lietuvoje

Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių gyventojų skaičius (2022 m. spalio 10 d.). 2018 m. IV ketv. ir 2019 m. IV ketv. fiksuotos šalių tiesioginių investicijų Lietuvoje laikotarpio pabaigos likutinės vertės, mln. EUR. 2018 m. IV ketv. ir 2019 m. IV ketv. fiksuotos Lietuvos tiesioginių investicijų šalyse laikotarpio pabaigos likutinės vertės, mln. EUR. Vizualizacijos brėžiniai proporcingi.

(Pirminiai duomenys) © Worldometer, Lietuvos bankas, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Šalis Gyventojų skaičius Investicijos į Lietuvą 2018-aisiais Investicijos į Lietuvą 2019-aisiais Lietuvos investicijos 2018-aisiais Lietuvos investicijos 2019-aisiais

Šalis	Gyventojų skaičius	Investicijos į Lietuvą 2018-aisiais	Investicijos į Lietuvą 2019-aisiais	Lietuvos investicijos 2018-aisiais	Lietuvos investicijos 2019-aisiais
Brazilija	215 942 339	0,42	0,81	N/A	N/A
Meksika	131 962 348	-1,44	0,21	N/A	0,56
Kolumbija	52 097 320	-0,26	-0,36	N/A	N/A
Argentina	46 124 394	0,12	0,1	0	0
Peru	34 000 435	0,03	0,03	N/A	N/A
Venesuela	28 255 662	0	N/A	N/A	N/A
Čilė	19 483 612	0,03	-0,06	N/A	N/A
Gvatemala	18 656 897	N/A	N/A	N/A	N/A
Ekvadoras	18 243 035	-0,02	0	N/A	N/A
Bolivija	12 029 603	N/A	0,01	N/A	N/A
Haitis	11 713 802	N/A	N/A	N/A	N/A
Kuba	11 311 144	[konfidencialu]	[konfidencialu]	N/A	N/A
Dominikos R.	11 091 495	2,94	4,79	N/A	N/A
Hondūras	10 257 401	N/A	N/A	N/A	N/A
Paragvajus	7 328 734	N/A	N/A	N/A	N/A
Nikaragva	6 801 048	N/A	N/A	N/A	N/A
Salvadoras	6 559 472	0,04	0,04	N/A	N/A
Kosta Rika	5 198 275	0	[konfidencialu]	N/A	N/A
Panama	4 466 881	14,01	12,59	[konfidencialu]	[konfidencialu]
Urugvajus	3 500 678	N/A	0,02	0	0
Jamaika	2 990 171	0	0	N/A	N/A
Trinidadas ir T.	1 409 657	N/A	N/A	0,16	0,16
Gajana	795 069	N/A	N/A	N/A	N/A
Surinamas	598 430	N/A	N/A	N/A	N/A
Belizas	413 795	1,05	2,07	N/A	N/A
Bahamos	401 678	0,05	0,05	N/A	N/A
Barbadosas	288 164	N/A	N/A	N/A	N/A
Sent Lusija	185 510	N/A	N/A	N/A	N/A
Grenada	113 693	N/A	N/A	N/A	N/A
Sent V. ir G.	111 731	N/A	N/A	N/A	N/A
Antigva ir B.	99 749	N/A	N/A	N/A	N/A
Dominika	72 387	N/A	N/A	N/A	N/A
Sent Kitsas ir N.	54 044	0	0	0	0

6 Socialiniai ryšiai, migracija Kaip sakyta, istoriškai intensyvaus Lietuvos gyventojų migravimo pradžia datuojama gerokai anksčiau nei stambesnės apimtys ekonominiai mainai. Lietuvos diplomatiniai santykiai su visomis

33 Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regiono valstybėmis – Lietuva juos yra užmezgusi su visomis²⁵ – išlieka iš dalies formuojami socialinės migracijos reiškiniai, gausių lietuvių ar lietuvių kilmės asmenų bendruomenių minimose šalyse, realaus konsulinio paslaugų poreikio²⁶.

Aktualios paveldo formos Tikslia (Lietuvos pusės administruojama) tokių asmenų statistika šiuo metu neoperuojama, nes oficialioji Lietuvos statistinės stebėsenos programa teatsižvelgia į Lietuvos pilietybę išsaugojusius asmenis (Lotynų Amerikos lietuvių bendruomenės todėl pirmiausia akcentuoja pilietybės atgavimo klausimą). Ne visada tokiais duomenimis operuoja ir pačios Lotynų Amerikos šalys („lietuvis“ ne visur yra visuotinio gyventojų surašymo metu galima asmens kilmės kategorija; pvz., Jungtinėse Valstijose tenykštė lietuvių bendruomenė ilgai siekė, kad „lietuvis“ būtų įtrauktas į surašymo nomenklatūrą).

Dėl tokio pobūdžio duomenų trūkumo sudėtinga įvertinti nematerialių, istoriškai susiklosčiusių šeimų ryšių intensyvumą, kvantifikuoti neakivaizdžias socialinių ryšių formas. Patikimesnis rodiklis te būtų lietuvių bendruomenių Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalyse narių skaičiai, jų dinamika; šios, istorinių migravimo reiškinų sąlygotos populiacijos, yra santykinai menkos, duomenys, pateikiami skirtinguose šaltiniuose, varijuoja.

13 lentelė

Spėjamų lietuvių tautinių mažumų, bendruomenių narių kiekio rodikliai. Diskurse ir valstybiniuose registruose operuojama skirtingos sandaros ir metodikos duomenimis. Eilutėje nurodomas šalies pavadinimas, (1) lietuvių kilmės asmenų toje šalyje skaičius (spekuliacinis duomuo, grįstas emigrantų palikuonių skaičiavimu; įvairių pastarojo dešimtmečio metų); (2) Migracijos departamento duomenys apie šalyse gyvenančius Lietuvos Respublikos piliečius; (3) bendruomenės sekėjų socialinių tinklų paskyrose skaičius bei pačių bendruomenių pastabos apie narių aktyvumą. (pirminiai duomenys) © Migracijos departamentas, Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, lietuvių bendruomenės atskirose šalyse, 2022.

Argentina	40 000	390	1 100
Brazilija	150 000	1 450	2 000 (aktyvių bendruomenės narių iki 100)
Čilė	60	N/A	583 (aktyvių bendruomenės narių iki 30)
Kolumbija	200–250	N/A	121
Meksika	400	N/A	1 400
Paragvajus	200	N/A	78
Peru	28	N/A	158 (aktyvių bendruomenės narių iki 10)
Urugvajus	10 000	N/A	N/A
Venesuela	1000	N/A	817

Didesnę lietuvių diasporą sutelkusiose Pietų Amerikos šalyse, ten, kur yra būta įsteigtų lietuvių bendruomenių, taip pat įsteigta įvairių draugijų, klubų, centrų, kolektyvų ir panašių vietinės reikšmės iniciatyvų. Kai kurių veikla nebuvo pertrūkusi jau daugiau nei 90 metų, kai kurios veiklės formos tebėra išsaugotos²⁷. – Vis dėlto ryškesnis yra tipas, kai aktyviai veikusios lietuvių išėivių bendruomenės ilgainiui nunyko, pvz., Kolumbijos lietuvių bendruomenė Bogotoje pradėjo organizuotis 1946 m. 1956 m. prie Kolumbijos Vyriausybės įsteigtas Lietuvos garbės konsulas. Veikla buvo gyva Bogotoje, Medeljino ir Kalio miestuose²⁸. Vėliau lietuvių veikla Kolumbijoje prislūgo dėl tautiečių persikėlimo į kaimynines šalis ir prasidėjusių asimiliacijos procesų. 20 a. devintojo dešimtmečio antroje pusėje lietuvių veikla nutrūko dėl mažesnio nei kitose šalyse lietuvių skaičiaus ir išsibarstymo po didelę Kolumbijos teritoriją. – Šiuo metu Pasaulio lietuvių bendruomenės iniciatyva, jai talkinant, bandoma gaivinti lietuvių veiklą Kolumbijoje; fiksuota užmojų atskiras iniciatyvas orientuoti į visą žemyną, pvz., rengti lietuvių kalbos, taip pat kultūros, šokių, istorijos pamokas internetu²⁹. Kolumbijos lietuvių bendruomenės valdybos duomenimis, šalyje gyvena apie 250 lietuvių, neįskaitant nepilnamečių, daugiausia – sostinėje Bogotoje, Medeljine ir Kalyje³⁰.

25 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. (2021 m. rugsėjo 27 d.). Sąrašas valstybių, su kuriomis Lietuva yra užmezgusi diplomatinis santykius. Prieiga per internetą: <https://www.urm.lt/default/lt/sarasas-valstybiu-su-kuriomis-lietuva-yra-uzmezgusi-diplomatinius-santykius>

26 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. (2020 m. spalio 16 d.). San Paule bus teikiamos konsulinės paslaugos. Prieiga per internetą: <https://keliauk.urm.lt/news/view/san-paule-bus-teikiamos-konsulines-paslaugos>

27 Urugvajaus lietuvių kultūros draugija. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/urugvajaus-lietuviu-kulturos-draugija/>

28 Lietuvos Respublikos Seimas. (n. d.). Kolumbijos Lietuvių bendruomenė. Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=502&p_d=6156

29 Žukauskienė, D. (n. d.). Kolumbijos lietuviai tiki, kad lietuviškumas bendruomenėje atgims. Prieiga per internetą: <https://pasauliolietuvius.lt/kolumbijos-lietuviai-tiki-kad-lietuviskumas-bendruomeneje-atgims/>

30 8 metus Kolumbijoje gyvenanti lietuvė: „Pirmiausiai mano širdis atiteko vyrui“. (2021 m. rugpjūčio 17 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/zmones/naujiena/lietuva/8-metus-kolumbijoje-gyvenanti-lietuve-pirmiausiai-mano-sirdis-atiteko-vyru-1050-1550854>

Atkreiptinas dėmesys, diskusijos su lietuvių bendruomenių Lotynų Amerikos šalyse atstovais atskleidė, kad dažniausiai akcentuojamas narių interesas yra Lietuvos (Šengeno erdvės) pasas.

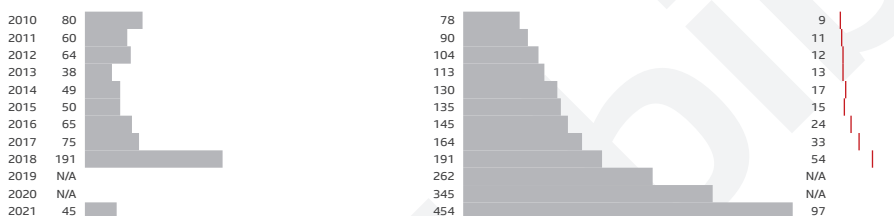
Naujieji migracijos reiškiniai: atvykimas, išvykimas Kitokių, ne tapatybės savideklaracija, o migravimo, kelionių, atvykusių ir leidimo gyventi prašančių užsienio piliečių skaičiais grįstus duomenis teikia įvairūs atskirų šalių registrai, tačiau jie daugiau atspindi naujus, faktinius mokslo, verslo, kultūrinės veiklos tikslais plėtojamas santykius – nors neatmestinas ir tam tikras senųjų šeiminių ryšių segmentas. Pvz., išsamius tokio pobūdžio migracijos duomenis pateikia Meksikos migracijos politikos agentūros Asmenų ir tapatybių registras (isp. „Unidad de Política Migratoria, Registro e Identidad de Personas“). 2021 m. statistikos biuletenyje fiksuojama, kad tais metais, skaičiuojant pagal lėktuvų reisų deklaracijas, iš viso į Meksiką atvyko 6000 lietuvių; iš viso lietuviams 2021 m. išduota 16 laikinų leidimų gyventi šalyje ir 5 nuolatiniai leidimai³¹. (2017 m. atvykusiųjų fiksuota 5700, laikinų leidimų išduota 12, nuolatinų leidimų – 10³²).

14 lentelė Lietuvos piliečiai – rezidentai regiono šalyse, regiono šalių piliečiai – rezidentai Lietuvoje

Eilutėje nurodomi kalendoriniai metai; Lietuvos Respublikos piliečių, kurie išvyko gyventi į Centrinės ir Pietų Amerikos valstybes, skaičius; Centrinės ir Pietų Amerikos valstybių piliečių, gyvenančių Lietuvoje, skaičius. Taip pat nurodomas Centrinės ir Pietų Amerikos valstybių piliečių, kurie tais metais atvyko gyventi į Lietuvos Respubliką, skaičius.

(pirminiai duomenys) © Migracijos departamentas, 2011–2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

M. LT piliečiai regione Regiono piliečiai Lietuvoje Per metus į LT atsikraustė

Apskritai, suminiai tarp Lietuvos ir įvairių Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių migruojančių asmenų kiekiai yra santykinai itin menki^{33,34}.

Naujieji migracijos reiškiniai: rezidentai; leidimai ir gyvenantys piliečiai Migracija abipusė. Ta pati tendencija ryški ir apibendrinant Lietuvoje reziduojančių kitakilmį, kitą Lotynų Amerikos regiono šalies pilietybę turinčių asmenų skaičių. Šis skaičius taip pat yra nedidelis. Iš Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regiono atvykusių asmenų, pvz., 2022 metų pradžioje šalyje gyveno:

- 105 meksikiečiai,
- 84 brazilai,
- 53 kolumbiečiai
- 30 argentiniečių,
- 26 perujiečiai,
- 21 Ekvadoro pilietis,
- po 12 čiliečių, hondūriečių ir Kosta Rikos piliečių bei kt.³⁵

31 Unidad de Política Migratoria, Registro e Identidad de Personas. (2022). Boletín mensual de estadísticas emigratorias 2021. Meksikas.

32 Unidad de Política Migratoria, Registro e Identidad de Personas. (2018). Boletín mensual de estadísticas migratorias 2017. Prieiga per internetą: http://www.politicamigratoria.gob.mx/work/models/PoliticaMigratoria/CEM/Estadisticas/Boletines_Estadisticos/2017/Boletin_2017.pdf

33 Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. (2021). Migracijos metraštis 2020. Prieiga per internetą: https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A1-OTIS_2020_1.pdf

34 Ten pat.

35 Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. (2022). Migracijos metraštis 2021. Prieiga per internetą: [https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/2021%20m_%20migracijos%20metra%C5%A1tis_skelbimui\(3\).pdf](https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/2021%20m_%20migracijos%20metra%C5%A1tis_skelbimui(3).pdf)

15 lentelė Regiono šalių rezidentų Lietuvoje kiekio kitimo dinamika

Eilutėje nurodomi metai ir atskirų šalių – Meksikos, Brazilijos, Kolumbijos, Peru, Argentinos, Venesuelos – piliečių, reziduojančių Lietuvoje, kiekis. (Pirminiai duomenys) © Migracijos departamentas, 2016–2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Metai.....MX.....BR.....CO.....PE.....AR.....VE

Metai	MX	BR	CO	PE	AR	VE
2015	24	31	7	17	10	2
2016	29	36	7	14	11	3
2017	27	37	14	20	11	7
2018	39	43	18	16	13	7
2019	68	45	31	18	17	14
2020	88	71	42	22	24	20
2021	105	84	53	26	30	49

Naujieji migracijos reiškiniai: prieglobstis 2017–2021 m. laikotarpiu fiksuoti keli pavieniai Kubos, Salvadoro ir Venesuelos piliečių prašymai suteikti (politinį) prieglobstį Lietuvoje^{36, 37} (kontekstiška – prašymų daugėja ir kitose šalyse^{38, 39, 40, 41}).

Lietuva, reaguodama į gilėjančios politinės ir ekonominės krizės alinamoje Venesueloje susiklosčiusią sudėtingą saugumo ir humanitarinę padėtį, nuo 2019 metų rugsėjo⁴² įgyvendina nuolat Venesueloje gyvenančių Lietuvos piliečių, lietuviškų šaknų turinčių asmenų bei jų šeimos narių perkėlimo iš Venesuelos į Lietuvą (repatriacijos) ir paramos teikimo šių asmenų integracijai programą. Perkėlimas organizuojamas tarpininkaujant Lietuvos ambasadai Ispanijoje. 2022 metų birželį skelbta, kad iš viso iki tada į Lietuvą iš Venesuelos perkelti 99 to pageidavę asmenys, planuojamas dar 59 asmenų perkėlimas. Neoficialiais duomenimis, Venesueloje gyvena apie 1000 Lietuvos Respublikos piliečių ir lietuvių kilmės asmenų⁴³.

Viešajame diskurse aprašomi sėkmingos iš Venesuelos perkeltų asmenų integracijos, įsidarbinimo Lietuvoje atvejai⁴⁴. Vis tik išryškinašamos ir tam tikros atvykusių asmenų problemos, pvz., laikas, kurį galima praleisti Pabėgėlių priėmimo centre, yra labai trumpas – tik du mėnesiai. Per tiek laiko integruotis sudėtinga – nespėjama išmokti lietuvių kalbos, susirasti būstą. Mėnesį ar ilgiau užtrunka tapatybės kortelės gaminimas, o be jos negalima registruotis Užimtumo tarnyboje, atsidaryti banko sąskaitos. Kebli Venesuelos lietuvių, ypač sulaukusių vyresnio amžiaus, situacija ir dėl pensijų⁴⁵.

Naujos lietuvių bendruomenės Kai kurios užsienio lietuvių bendruomenės Lotynų Amerikos regione, naujos, daugiausia telkiančios jau naujausios bangos imigrantus, buvo įsteigtos palyginti neseniai. Pvz., Meksikos lietuvių bendruomenė – Meksikoje įvairiais vertinimais gyvena apie 400 Lietuvos piliečių – oficialiai įregistruota 2014 m.⁴⁶ Tik 2020-aisiais įsteigtos naujos Ekvadoro, Peru ir Čilės lietuvių bendruomenės, žengti pirmieji žingsniai formuojant Paragvajaus lietuvių bendruomenę.

36 Ten pat.

37 Strasbūro apsaugos sulaukę keturi kubiečiai pasiprašė prieglobsčio Lietuvoje. (2022 m. balandžio 14 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/strasburo-apsaugos-sulauke-keturi-kubieciai-pasiprase-prieglobscio-lietuvoje-56-1666838>

38 Skandalas Kubos krepšinio rinktinėje: keturi žaidėjai atsisakė grįžti namo iš Kanarų salų ir pasiprašė politinio prieglobsčio. (2009 m. rugpjūčio 20 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/sportas/startai/2009/08/20/news/skandalas-kubos-krepšinio-rinktineje-keturi-zaidejai-atsi-sake-grizti-namo-is-kanaru-salu-ir-pasiprase-politinio-prieglobscio-5777380/amp/>

39 Kubiečiai Latvijoje pasiprašė prieglobsčio jo nelaukė: bėgo į Vakarų Europą. (2019 m. birželio 20 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/kriminalai/2019/06/20/news/kolumbieciai-latvijoje-pasiprase-prieglobscio-jo-nelauke-bego-i-vakaru-europa-10818701>

40 Newman, A. and Fitzsimmons, E. G. (2022 m. spalio 7 d.). New York Faces Record Homelessness as Mayor Declares Migrant Emergency. Prieiga per internetą: <https://www.nytimes.com/2022/10/07/nyregion/eric-adams-migrant-crisis-response.html>

41 US Policy Prompts Some Venezuelan Migrants to Change Route. (2022 m. spalio 14 d.). Prieiga per internetą: <https://www.voanews.com/a/us-policy-prompts-some-venezuelan-migrants-to-change-route/6790996.html>

42 Dėl asmenų perkėlimo iš Venesuelos Bolívaro Respublikos į Lietuvos Respubliką. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 11 d.

nutarimas Nr. 928. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6e82ede6d5fc11e98bb2b994315c7101?positionInSearchResults=20&searchModelUUID=00f988de-20d2-42cc-a632-4c8f6f8a9eea>

43 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2022 m. vasario 21 d.). Iš Venesuelos perkelti lietuviai sėkmingai integruojasi Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/is-venesuelos-perkelti-lietuviai-sekmingai-integruojasi-lietuvoje>

44 Kaune apsigyvenusiams Venesuelos lietuviams – pagalba įsidarbinant. (2022 m. vasario 4 d.). Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/kaune-apsigyvenusiams-venesuelos-lietuviams-pagalba-isdarbinant-n1137346>

45 Drigotas, M. (2022 m. balandžio 23 d.). Kai Venesuela sutelpa į tris lagaminus. Prieiga per internetą: <https://nara.lt/lt/articles-lt/kai-venesuela-sutelpa-i-tris-lagaminus>

46 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. (2014 m. gruodžio 31 d.). Meksikoje įregistruota lietuvių bendruomenė. Prieiga per internetą: <https://www.urm.lt/usa/lt/naujienos/meksikoje-iregistruota-lietuviu-bendruomenė>

„Palikuonys“ ir pilietybė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnis ir gausūs vėlesni Konstitucinio Teismo išaiškinimai (2003 m., 2006 m., 2013 m., 2017 m.) nurodo, kad dviguba pilietybė tegali būti „retas“, „išimtinis“ atvejis. Tačiau nuo pat 1991 m. Pilietybės įstatymas numatė ir principą, kad karo pabėgėliai tarpukario Lietuvos gyventojai („buvę piliečiai“) ir jų „palikuonys“ turi teisę susigrąžinti pilietybę supaprastinta tvarka. „Palikuonio“ sąvoka ilgainiui buvo plečiama: nuo 1991 m. čia įskaičiuoti ne tik vaikai, bet ir vaikaičiai (3 karta), nuo 2006 m. – ir provaikaičiai (4 karta). Šis teisinis reglamentavimas sukūrė situaciją, kad Konstituciniam Teismui rengiant 2017 m. nutarimą, kaip jame cituota, dvigubą pilietybę turinčių asmenų jau buvo beveik 23 tūkst. (Konstitucinis Teismas tuo tarpu neišaiškino, ar šis skaičius atitinka principą „reti“, „išimtiniai“ atvejai).

Pati Užsienio reikalų ministerija yra bandžiusi siūlyti priemonių riboti tokią liberalią tvarką; vėliau pati sau prieštaraudama savo siūlymus atsiėmė^{47, 48, 49}.

- Pvz., 2021 m. buvo siūlyta, kad lietuvių kilmės užsienio pilietis prašymo atkurti pilietybę daugiau negalėtų pateikti užsienio konsulinei įstaigai, o dėl to turėtų fiziškai atvykti į Lietuvą.

Į žalingą praktiką dėmesį atkreipia ir užsienio lietuvių bendruomenės, ir į Lietuvą grįžusių repatriantų bendruomenė. Nacionalinės bibliotekos analitikams tyrimo metu bendruomenių atstovai teigė, kad taisyklėmis piktnaudžiaujama, dalis naujųjų piliečių visai nesieja savęs su Lietuva, lietuviškąja tapatybe, tepageidauja įgyti laisvesnes užsienio keliones laiduojantį Europos Sąjungos šalies tapatybės dokumentą (pasą); minima, kad potencialiai itin tokia teise gali būti suinteresuoti Lietuvos teritorijoje gyvenę žydai.

Užsienio lietuvių ir repatriantų bendruomenės siūlo įvairių tvarkos tobulinimų:

- pilietybę (t. y. dvigubą, ir Lietuvos, pilietybę) suteikti tik išlaikiusiems lietuvių kalbos egzaminą; arba galbūt Lietuvos istorijos, konstitucinių pagrindų ar pan. egzaminą;
- pilietybę suteikti tik įrodžiusiems, kad be pertraukos, sistemingai ir nuosekliai dalyvauja išėivijos lietuvių bendruomenių veikloje;
- tik įrodžiusiems, kad turi tiesioginių ryšių ir interesų Lietuvoje (valdo turtą, turi finansinių investicijų, turi artimų (įvairiai apibrėžiamų) piliečių giminaičių;
- būti bent tam tikrą trumpą laiką rezidavus Lietuvoje.

7 Švietimo ir mokslo sektorių ryšiai Švietimas Švietimo sektorius savo bendradarbiavimo formomis vis dar tebėra dominuojamas istorinio migravimo paveldo, lituanistinių Lotynų Amerikos šalyse veikiančių mokyklėlių, fragmentuotos ir sporadiškos jų veiklės bei įtampų dėl jų finansavimo.

Lotynų Amerikoje veikiančių lituanistinių mokyklėlių tinklas yra neintensyvus, vos kelios negausios teveikia miestuose, kur telkiasi gausesnės lietuvių bendruomenės. Atviroje informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemoje, kaupiančioje švietimo įstaigų duomenis, nurodyta, kad Lotynų Amerikoje jos veikia tik Argentinoje, Brazilijoje, Čilėje ir Urugvajuje. Tokio tipo įstaigos čia veikia kaip neformalios mokyklos, kurių kūrimosi ir veiklos aplinkybės paprastai būna epizodiškos, duomenys, patekti sistemoje, tegali būti vertinami kaip orientaciniai.

Daugiausia lituanistinių mokyklėlių (iš viso 6) veikia Argentinoje. Čia seniausia mokymo veiklą vykdanči visuomeninė organizacija yra Argentinos lietuvių centras. Kitos mokyklėlės, veikiančios Argentinoje, įkurtos gana neseniai, kai kurios – vos prieš kelerius metus. Brazilijoje veikia tik viena tokio tipo švietimo įstaiga, 2014 metais įkurta lituanistinė mokykla „Vilnis“.

Jeigu anksčiau išvardytose mokyklėlėse kiekvienoje jų mokosi vos po tris dešimtis moksleivių, tai virtualioje, tik 2021 metais įkurtoje, Čilės lituanistinėje mokyklėlėje Santjage, nurodoma, mokosi net 86 moksleiviai.

47 URM siūlo leisti emigrantų palikuonims atkurti pilietybę tik atvykus į Lietuvą (2021 m. sausio 25 d.) Prieiga internete: <https://www.delfi.lt/projektai/metu-emigrantas/urm-siuolo-leisti-emigrantu-palikuonims-atkurti-pilietybe-tik-atvykus-i-lietuva.d?id=86312573>

48 URM: norintiems atkurti Lietuvos pilietybę nebus privaloma atvykti į Lietuvą (2021 m. sausio 29 d.) Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2021/01/26/news/urm-norintiems-atkurti-lietuvos-pilietybe-nebus-privaloma-atvykti-i-lietuva-18053875>

49 Jonaitytė, U. (2021). Užsienio lietuvių papiktino siūlymas leisti atkurti pilietybę tik atvykus į Lietuvą, ministerija pripažino: įsivėlė klaida. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/lituanica/aktualijos/751/1329681/uzsienio-lietuvius-papiktino-siuylimas-leisti-atkurti-pilietybe-tik-atvykus-i-lietuva-ministerija-pripazino-isivele-klaida>

Pamokas joje lanko tiek vaikai, tiek suaugusieji iš Argentinos, Čilės, Ekvadoro, Urugvajaus, Kolumbijos, Venesuelos, Brazilijos, taip pat mokiniai, gyvenantys Ispanijoje ir Lietuvoje⁵⁰.

Pastaraisiais dešimtmečiais suintensyvėjus emigracijos procesams neformalių lituanistinių mokyklėlių steigimas ir veikimas kitose šalyse taip pat pagyvėjo, bet jų kūrimas susijęs su privačių asmenų iniciatyvomis, ne Lietuvos valdžios institucijų siekiu laiduoti geriau prieinamas ir kokybiškesnes lituanistines paslaugas išvykusiųjų vaikams. Kaip išryškinta Nacionalinės bibliotekos analitikų apžvalgose⁵¹, į tokį fragmentuotą lituanistinį švietimą užsienio šalyse etninėje Lietuvoje istoriškai žiūrėta santykinai skeptiškai. Lituanistinio švietimo sėkmė priklauso nuo platesnio lietuvių diasporos tautiškumo iniciatyvų raiškos konteksto: vaikų kalbinis lavinimas vienas savaime yra nepakankamas iš principo, nes vienas savaime yra neperspektyvus. Ryški neformalaus ir formalus švietimo formatų tarpusavio įtampa: dėl populiacijos geografinės sklaidos, erdvinio išsidėstymo, laiko ir finansinių galimybių lituanistinis švietimas Lotynų Amerikoje yra iš esmės organizuojamas neformaliai, kai tuo tarpu Lietuvos asignuojamas stabilus finansavimas yra, formato požiūriu, pirmiausia orientuotas į formalines, bent jau svečiosios šalies registruose registruotas (taigi daugiausia Baltarusijoje, Lenkijoje veikiančias), įstaigas. Lietuvos administracijos argumentas, esą, taip siekiama užtikrinti neepizodišką, tvarų įstaigų tinklą ir neprojektinio formato veiklas, vis dėlto nebūtinai atitinka objektyvias išėivijos savišvietos organizavimo realijas.

Lituanistinį švietimą užsienyje koordinuoja Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, o reglamentuoja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, kuriame nuosekliai dėstoma lituanistinių įstaigų rėmimo tvarka. Iki šiol finansinė parama neformalioms lituanistinėms mokyklėlėms buvo teikiama projektinei ugdymo įstaigų veiklai. Dėl mokyklų tarpusavio konkurencijos ir itin limituoto projektinio finansavimo toks rėmimo mechanizmas vertintas kaip ydingas ir neefektyvus.

Vis dėlto 2021 m. pabaigoje Lietuvos Respublikos Seimas priėmė reikšmingus Švietimo įstatymo pakeitimus, numatančius didesnę paramą lituanistinėms mokyklėlėms. Atnaujintasis teisės aktas numato, kad nuo 2023 m. sausio 1 d. lietuvių kalba ar lietuvių kalbos mokančioms užsienio įstaigoms iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų, skirtų Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, bus skiriamos lėšos lituanistinio švietimo programoms vykdyti. Pagrindinė sąlyga pretenduoti į paramą – lituanistines paslaugas teikianti įstaiga privalo būti registruota Švietimo ir mokslo institucijų registre (šiuo metu čia, kaip minėta, yra registruotos 6 Argentinoje veikiančios, 1 veikiančios Brazilijoje, 1 Čilėje ir 1 Urugvajuje veikiančios mokyklėlės). Kiek konkrečiai tokio tipo įstaigoms lėšų bus skirta, nustatys švietimo, mokslo ir sporto ministras, o lėšos bus skirstomos atsižvelgiant į mokinių skaičių ir finansines valstybės galimybes. Be kita ko, dokumente dėstoma, kad bus skatinami ir remiami lituanistinio švietimo srityje dirbantys pedagogai, pavyzdžiui, darbas minimo pobūdžio įstaigose bus įskaitomas į pedagoginio darbo stažą⁵².

Tarptautinio bendradarbiavimo aukštojo mokslo srityje plėtra – vienas iš 2015-aisiais vykusiame ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono šalių aukščiausio lygio susitikime nustatytų prioritetų. Šį siekį ES sėkmingai įgyvendina per Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regione populiarias „Erasmus+“ ir Marijos Sklodowskos Curie veiklų (angl. santrumpa „MSCA“) programas. Siekiant padidinti informacijos apie „Erasmus+“ prieinamumą ir pagerinti programos įgyvendinimą, 2022 m. inicijuotas „Erasmus+“ nacionalinių kontaktinių centrų (angl. „Erasmus+ National Focal Points“, ENFPs) tinklas, tokius centrus jau įsisteigė 8 Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalys: Argentina, Belizas, Brazilija, Salvadoras, Panama, Paragvajus, Peru ir Urugvajus.

Studentų mainų programos Lotynų Amerikos ir Karibų regione labai paklausios. Į Europos Sąjungos šalis atvyksta daugiau nei trečdalis studijuoti užsienyje norinčių regiono studentų. Pagal naująją 2021–2027 m. „Erasmus+“ finansinę programą, Lotynų Amerikai numatyta 144 mln. EUR, o Karibų jūros regionui – 14 mln. EUR. Naujoji „Erasmus+“ programa dar labiau orientuota į tarptautinę plėtrą. Šiame kontekste Lotynų Amerikos ir

50 Miežytė, Ž. (2021 m. balandžio 26 d.). Pietų Amerikoje įkurta virtuali lituanistinė mokykla: pamokas lankys ir vaikai, ir suaugusieji. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/lituanica/pasaulio-lietuviu-balsas/753/1395295/pietu-amerikoje-ikurta-virtuali-lituanistine-mokykla-pamokas-lankys-ir-vaikai-ir-suaugusieji>

51 Nacionalinė biblioteka, Informacijos politikos ir analitikos skyrius. (2022). Atskirų lietuvių (lietuvių kalbos) išsaugojimo išėivijoje priemonių efektyvumas (ZA-2022-1). Vilnius.

52 Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 25 straipsnio pakeitimo įstatymas. Lietuvos Respublikos Seimo 2021 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. XIV-796. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/242f4fe0616e11ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=8p1p8qg2x>

Karibų regione numatyta koncentruotis ne tik į tradicines aukštojo mokslo veiklas, bet ir naujas – profesinio rengimo bei apmokymų sritis.

Lotynų Amerikos ir Karibų šalyse taip pat akcentuojamos tarptautinio kredito mobilumo (angl. „international Credit Mobility“) bei „Erasmus Mundus“ jungtinių magistro studijų, įgyjant kelių universitetų diplomą, galimybės bei Žano Monė programa (angl. „Jean Monnet Actions“). Pastaroji iniciatyva, skirta skleisti žinias apie ES istoriją, integracijos politiką, nusipelno atskiro dėmesio. Visų šių programų alumnų tinklas svarbus skatinant ES žinomumą, siekiant Vakarų vertybių sklaidos.

Lietuvoje studentų mainų su Lotynų Amerikos ir Karibų regiono srutą ir, apskritai, tarptautinį bendradarbiavimą su regiono partneriais universitetų atstovai charakterizuoja kaip „neintensyvų“, kol kas tik tebedingos ryšių užuomazgos. Šalies aukštosios mokyklos yra sudariusios dvišalio bendradarbiavimo sutarčių su regiono šalių universitetais, pvz., minėtinos Vilniaus universiteto sutartys su Brazilijos, Čilės, Kolumbijos universitetais, „Vilnius Tech“ universitetas turi partnerių Brazilijoje, Čilėje, Kolumbijoje, Peru, Urugvajuje, taip pat minėtini Vytauto Didžiojo universiteto ryšiai.

Universitetų atstovai akcentuoja, kad pagrindiniai barjerai – (1) kalba, (2) taip pat nėra apibrėžta, kas traktuojama kaip „studijų tarptautiškumas“, (3) nėra aiškių tarptautiškumo tikslų.

Apskritai, skaitinės rodiklio vertės indikuoja, kad gerokai aktyvesni yra dėstytojų mainai, ta pati tendencija būdinga ir lotynų amerikiečiams, kurie vyksta į Lietuvą, ir lietuviams, kuriuos domina stažuotė ar studijos Lotynų Amerikoje; be to, labai skiriasi srauto intensyvumas: iš viso per pastaruosius 8 mokslo metus į Lietuvą trumpalaikėms programoms atvyko 107 asmenys – 60 dėstytojų ir 47 studentai – iš įvairių Lotynų Amerikos šalių (daugiausia Brazilijos, Dominikos Respublikos ir Salvadoro), kai tuo tarpu iš Lietuvos tebuvo 73 išvykusieji (58 dėstytojai ir 15 studentų; daugiausia į Meksiką ir Braziliją).

16 lentelė Aukštųjų mokyklų darbuotojų mainų mastas, studentų mainai; Lietuva – įvairios regiono šalys (tik „Erasmus+“)

Atvykę į Lietuvą dėstytojai ir studentai; į Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalis išvykę iš Lietuvos dėstytojai ir studentai; nuo 2015-16 mokslo metų iki 2022-23 mokslo metų (iš anksto projektuojamos vertės). Eilutėje nurodoma šalis ir atskirų mokslo metų dėstytojų / studentų skaičiai. (Pirminiai duomenys) © Švietimo mainų paramos fondas, 2022. (Aporojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Šalis2015-16 ...16-17 ...17-18 ...18-19 ...19-20 ...20-21 ...21-22 ...22-23

Atvyko į Lietuvą iš ...

Brazilija	1/1	3/3	2/2	1/0	2/0	0/0	6/0	0/0	
Meksika	0/1	1/1	0/1	0/2	1/0	0/0	1/5	0/0	
Kolumbija	0/0	4/1	2/0	1/0	1/0	0/1	1/0	0/0	
Argentina	0/0	0/0	2/0	1/0	0/0	0/0	1/5	0/0	
Peru	0/0	0/0	1/0	0/0	0/2	0/0	1/0	0/0	
Čilė	0/0	2/1	1/1	1/0	0/1	0/0	0/0	0/0	
Ekvadoras	0/0	0/0	0/0	0/0	1/0	0/0	0/0	0/0	
Dominikos R.	0/0	3/2	0/2	1/2	0/2	0/0	8/0	0/0	
Salvadoras	0/0	1/2	0/2	3/2	0/2	0/1	3/2	0/0	
Urugvajus	0/0	1/0	0/0	1/0	0/0	0/0	0/0	0/0	
Trinidadas ir T.	0/0	0/0	0/0	1/0	0/0	0/0	0/0	0/0	

Išvyko iš Lietuvos į ...

Brazilija	1/0	4/1	3/0	3/1	0/0	0/0	0/0	0/0	
Meksika	2/1	0/0	7/1	3/0	1/2	0/0	2/1	0/0	
Kolumbija	0/0	3/0	0/0	3/0	1/0	0/0	1/0	0/0	
Argentina	0/0	1/0	2/1	1/0	0/0	0/0	1/1	0/0	
Peru	0/0	1/0	0/0	0/0	0/0	0/0	3/1	0/0	
Čilė	1/0	1/1	1/1	2/0	0/1	0/0	0/0	0/0	
Ekvadoras	0/0	0/0	0/0	0/0	2/0	0/0	0/0	0/0	
Dominikos R.	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	5/1	0/0	
Salvadoras	0/0	1/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	
Urugvajus	0/0	0/0	1/0	1/0	0/0	0/1	0/0	0/0	
Trinidadas ir T.	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	

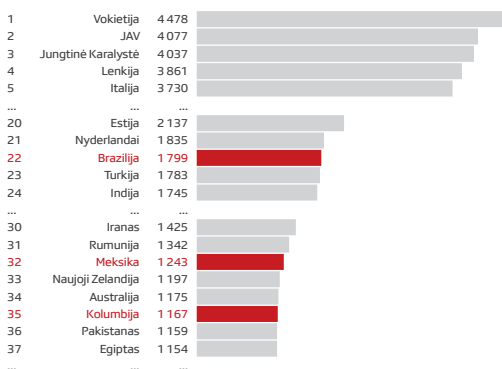
Moksliniai tyrimai Mokslinių tyrimų bendradarbiavimo srityje bendrų projektų, publikacijų sumos skaitinės vertės neatitolsta nuo lūkesčio, kurį sugestionuotų šalių, rinkų dydis. Iš Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių lietuvių mokslininkai daugiausia publikacijų rengia kartu su bendraautoriais iš Brazilijos (šios šalies mokslininkai su lietuvių mokslininkais yra dažniausi bendraautoriai lotynų amerikiečiai), Meksikos ir Kolumbijos.

17 lentelė Lietuvos ir užsienio šalių bendraautorių bendros publikacijos; pagal užsienio šalis

Šalių reitingas. Lietuvos ir užsienio šalių bendraautorių bendras publikacijų skaičius 2011–2020 metais. Eilutėje nurodyta šalies eilės numeris, vardijant nuo tos, kurios bendrų publikacijų skaičius yra didžiausias, šalies pavadinimas, bendrų publikacijų skaičius.

(Pirminiai duomenys) © WoS, Vyriausybės strateginės analizės centras, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Rangas Šalis Publikacijų

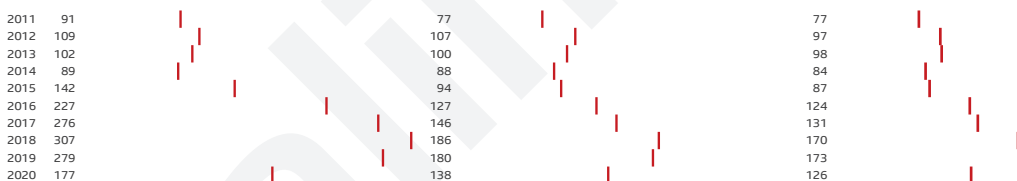
Ryšku, kad čia bendradarbiavimo intensyvumą itin ryškiai paveikė COVID-19 pandemijos kontekstas. Sumenkus konferencijų skaičiui, kartu parengtų skaitomų pranešimų skaičiui, atitinkamai, dramatiškai menko ir publikacijų skaičius.

18 lentelė Lietuvos ir Brazilijos, Meksikos, Kolumbijos bendraautorių bendros publikacijos

Skirtingais metais fiksuotas Lietuvos ir Brazilijos, Meksikos, Kolumbijos bendraautorių bendras publikacijų skaičius. Eilutėje nurodyti metai ir lietuvių bei brazilų, meksikiečių, kolumbiečių bendrų publikacijų skaičius.

(Pirminiai duomenys) © WoS, Vyriausybės strateginės analizės centras, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

M. Su BR Su MX Su CO

Tarp gamtos mokslų publikacijų dominuoja fizikos srities tyrimai ir straipsniai, šiek tiek kartu rašoma Žemės mokslo (angl. „Earth science“, t. y. geografijos, geofizikos, ir t. t., gaublio mokslų) ir susijusiomis aplinkos temomis, biologijos klausimais. Socialiniuose moksluose gausiau psichologijos, verslo ir ekonomikos publikacijų.

19 lentelė Lietuvos ir Brazilijos, Meksikos, Kolumbijos bendraautorių bendrų publikacijų skaičiai pagal mokslo sritį

2011–2020 m. fiksuota Lietuvos ir Brazilijos, Meksikos, Kolumbijos bendraautorių bendrų publikacijų kiekis pagal mokslo sritis. Eilutėje nurodyta mokslo sritis ir publikacijų skaičius.

(Pirminiai duomenys) © WoS, Vyriausybės strateginės analizės centras, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Gamtos mokslai	3 351
Humanitariniai mokslai	26
Medicinos mokslai	587
Socialiniai mokslai	68
Technologijos mokslai	304
Žemės ūkio mokslai	16

Atkreiptinas dėmesys, kad Lotynų Amerikoje nemažai pasekėjų turi mokslininko semiotiko Algirdo Juliaus Greimo veikla. Brazilijoje nuo 1977 m. leidžiamas kalbotyros ir semiotikos problematikai skirtas tarptautinis mokslo žurnalas „Acta Semiótica et Lingvistica“, San Paule veikia Sociosemiotikos tyrimų centras (port. „Centro de Pesquisas Sociosemióticas“)⁵³, Žaparatingoje – tarptautinis semiotikos ir komunikacijos centras (port. „Centro Internacional de Semiótica e Comunicação“)⁵⁴. Argentinoje įkurtas Virtualusis semiotikos tyrimų centras (isp. „Centro Virtual De Investigaciones Semióticas“)⁵⁵. Lotynų Amerikos autoriai rašo mokslo darbų Greimo semiotikos tema^{56,57}. Greimo gimimo šimtmečio proga 2017 m. Brazilijoje San Paulo katalikų universiteto iniciatyva, prisidedant Prancūzijos bei Lietuvos Respublikos generaliniams konsulatams, buvo atidaryta paroda apie Greimo nuveiktus darbus bei kūrybą, ryšį su Brazilija, surengta konferencija⁵⁸.

8 Kultūriniai ryšiai Kaip ir socialinių ryšių atveju, ryškus kultūrinio bendradarbiavimo, išsivijęs istorinis paveldas. Jis domina ir tenykščius, ir etninėje Lietuvoje dirbančius tyrėjus. Pvz., šiuo metu Lietuvoje tiriama meno idėjų ir kūrybinių apyvarta užsienio lietuvių bendruomenėse, pirmiausia – Lotynų Amerikos šalyse⁵⁹.

Paveldo formos Lyginant su kitais sektoriais, meninės saviveiklos ansamblių ir kolektyvų formų įvairovė ir mastas yra santykinai didžiausi, tačiau tai taip pat yra sektoriai, kuriuose stebimas santykinai ryškus tautinės veiklos nykimas. Šio pobūdžio iniciatyvos kai kada atseka savo tradiciją dar nuo pirmųjų imigracijos į Braziliją, Argentiną, Urugvajų srautų 20 a. pirmojoje pusėje. Dabartiniai veiklos formatai dažniausiai telkiasi apie tada suburtus meno saviveiklos kolektyvus, tuomet pastatytas bažnyčias. Vienintelės visai nunykusios raiškos formos yra žiniasklaidos priemonės, tačiau, ar ansamblių, dailės parodų iniciatorių tinklas galėtų būti charakterizuojamas kaip perspektyvus be naujos imigrantų prietakos, turėtų būti tiriama atskirai.

Esama keletu būdingųjų kultūrinės infrastruktūros ypatybių:

- dažnai lietuviškuoju kultūriniu paveldu besiremianti veikla organizuojama geografiškai koncentruotai. Pvz., Vila Zelinoje, San Paulo mikrorajone, esama ir puoselėjamų geografinių lietuviybės ženklų (kaip antai Lietuvos Respublikos aikštė, gatvių pavadinimai), ten pat veikia lietuviška bažnyčia, keli tautinių šokių kolektyvai, parapijos choras. Panašus modelis būdingas ir netoli San Paulo nupirktame sklype įkurtam Lituanikos kaimui⁶⁰;
- ten, kur koncentruotos formos nesitelkia, teveikia pavieniai objektai, pvz., lietuviškos bažnyčios, lituanistiniai muziejai⁶¹, kurių veiklos kontinuitetas yra iš esmės priklausomas nuo vieno entuziasto iniciatyvos;
- stebimos gausios, svečios šalies nebūtinai dėmesingai puoselėjamos, saugomos, skaitmeninamos materialiojo palikimo formos, tai yra, pvz., emigravusių asmenų meninės, kultūrinės, visuomeninės veiklos palikimas⁶², dokumentai, atspindintys lietuvių išsivijęs indėlį į svečiųjų šalių kino industriją⁶³. Šis paveldas – be atskirų lietuvių iniciatyvų – šiuo metu nėra nei sistemingai dokumentuojamas, nei tiriamas⁶⁴.

Atkreiptinas dėmesys, kad šio pobūdžio veiklos negali būti pavadintos „kultūriniais ryšiais“ ar „mainais“, „bendradarbiavimu“, tai yra paveldo puoselėjimo raiška, kurios perspektyva, be naujos lietuvių prietakos, kaip minėtina, vertintina santykinai neigiamai. Tokios sampratos aktualumą liudija ir naujausi Lietuvos valstybės centrinės administracijos veiksmai ir iniciatyvos, kurioms būdingas visai kitoks tendencingumas.

53 Centro de Pesquisas Sociosemióticas 1994–2021. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www5.pucsp.br/cps/>

54 Pentálogo XII – Transformação da Mídia e da Comunicação Presidencial. (n. d.). Prieiga per internetą: <http://www.ciseco.org.br/>

55 Centro Virtual de Investigaciones Semióticas. (n. d.). Prieiga per internetą: <http://www.centro-de-semiotica.com.ar/>

56 Arreto Bogo, M. e Braga Clemente, M. (2021). A semiótica de Greimas na pesquisa brasileira em Design e Moda: triagem e mistura entre disciplinas. Revista de Ensino em Artes, Moda e Design, 5(1), 14–37. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.5965/25944630512021014>

57 Bezerra Saraiva, J. A., Rodríguez, V. E. S. e B. A. (2018). Noticias del Fondo Greimas de Semiótica. Prieiga per internetą: https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1665-12002018000200159

58 Lietuvos Respublikos generalinis konsulas San Paule. (2017 m. rugpjūčio 29 d.). Lotynų Amerikos pažintis su semiotiku Algirdu Juliumi Greimu. Prieiga per internetą: <https://br.mfa.lt/br/lt/naujienos/lotynu-amerikos-pazintis-su-semiotiku-algirdu-juliumi-greimu-59>

59 Vilniaus dailės akademija. (n. d.). Projektinė veikla. Prieiga per internetą: <https://www.vda.lt/lt/projektine-veikla/visi-projektai/es-investicijos-mokslui-ir-inovacijoms/meno-ideju-ir-kuriniu-migracija-urugvajaus-ir-argentinios-lietuviu-periodineje-spaudoje-tarpukario-laikotarpiu>

60 Žemaitis, A. (2019). Brazilija. Prieiga per internetą: <http://global.truelithuania.com/lt/category/south-america/brazil/>

61 Žukauskienė, D. (n. d.). Lietuviški muziejai Argentinoje. Prieiga per internetą: <https://pasauliolietuvis.lt/lietuviski-muziejai-argentinoje/>

62 Žukauskienė, D. (n. d.). Nepalūjiamai skambantys Lietuvos aidai iš Argentinos. Prieiga per internetą: <https://pasauliolietuvis.lt/nepalujiamai-skambantys-lietuvis-aidai-is-argentinios/>

63 Dambrauskas, A. (2022 m. spalio 7 d.). Lietuviai pasaulio ekranuose (XIV): lietuviški kino pėdsakai Pietų Amerikoje. Prieiga per internetą: <https://www.bernardinai.lt/lietuviai-pasaulio-ekranuose-xiv-lietuviski-kino-pedsakai-pietu-amerikoje/>

64 Nejtikėtina istorija, arba kaip lietuvis Haičio karaliumi tapo. (2021 m. balandžio 4 d.). Prieiga per internetą: <https://tiesa.com/tiesa-pasaulio-lietuviai/nejtikėtina-istorija-arba-kaip-lietuvis-haicio-karaliumi-tapo/218864>

Naujosios formos Naujųjų kultūrininkų bendradarbiavimo formų įvairovė yra santykinai nesufokusuota, padrika: tarptautiniai kultūriniai Lietuvos santykiai su Lotynų Amerikos šalimis nėra nuosekliai strategiškai išplėtoti, tesama stichiškų, nuosekliai nekoordinuojamų kultūrinės veikos apraiškų ar iniciatyvų.

Bandoma labiau atsigręžti į aktualių kultūros raiškos formų mainus, dalintis savitomis kultūrinėmis patirtimis. Atskirai aptartini skirtingi iniciatyvos šaltiniai – valstybės institucijų veikla, privačios iniciatyvos ir pan.:

- **Viešojo sektoriaus iniciatyvos.** Skatinami Lotynų Amerikos šalių – Lietuvoje, lietuvių – Lotynų Amerikoje meno kūrinų vertimai, ekspozicijos, scenos meno kūrinų atlikimas ir pan. Epizodiškumas ryškus ir programuojant, ir įgyvendinant konkrečias veiklas. Pvz., 2008-aisiais valstybinių vizitų Čilėje ir Argentinoje metu tuometis Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus ir šių valstybių prezidentai pasirašė bendras deklaracijas, kuriomis siekiama toliau stiprinti esamus santykius ir tvirtinti, gilinti bei įvairinti ryšius abipusio intereso srityse, tarp jų – ir turizmo, mokslo, meno bei kultūros^{65,66}. 2017 metų rudenį Vilniuje vyko Užsienio reikalų ministerijos kartu su Lietuvai akredituotomis Lotynų Amerikos ambasadomis bei šių šalių garbės konsulais organizuotas Lotynų Amerikos kultūros pristatymo ciklas, kurio programoje – kelių filmų peržiūros, fotografijų paroda, vieša Kolumbijos užsienio reikalų viceministrės Patti Londoño-Jaramillo paskaita, koncertas. Didžioji dalis renginių vyko Nacionalinėje bibliotekoje⁶⁷. Iniciatyva aptarta tų pačių metų spalį Užsienio reikalų ministerijoje vykusio susitikimo su Lietuvai akredituotu Urugvajaus ambasadoriumi Pablu Ernestu Scheineriu Correu metu⁶⁸.
- **Privachios iniciatyvos** labai įvairuoja savo išliekamąją vertę ir reiškinio masiškumą; esama ir stambesnių ilgalaikių, ir trumpalaikių fragmentiškų. Pvz., anksčiau „Kino pavasaris“, dabar VŠĮ „Įkvėpimai“ kiekvieną rudenį organizuoja Lotynų Amerikos kultūros festivalio „In Latino“ renginių. Kaip komercinės įstaigos veikia įkurtos tango, salsos šokio mokyklos. Negausiai, tačiau leidžiama Lotynų Amerikos literatūros kūrinų vertimų (absoliučiai dominuoja Brazilijos autorių (nauji ir kartotiniai) leidiniai – per pastarąjį dešimtmetį net 31 pavadinimas; mažiau leidžiama argentiniečių (12), čiliečių (12), kolumbiečių (4) literatūra). Rengiama Lotynų Amerikos fotografų darbų parodų (pvz., net keletą fotografijos meno knygų, peizažo fotografijos rinkinių – „Neregėta Kuba“, „Heavenly Belize“, „Heavenly Yucatan“ – įvairiomis kalbomis yra išleidęs lietuvių fotografas Marius Jovaiša). Rengiama lietuvių keliautojų ekspedicijų į su lietuvių palikimu susijusias Lotynų Amerikos vietas (pvz., „Dausuva '15“). Atliekami Astoro Piazzollos kūriniai, yra išleista lietuvių ansamblių įrašytų šio kompozitoriaus darbų albumų. Sukurta ir rodyti televizijos laidų ciklai (kelionių dokumentika; 2011 m. – „Kartą Pietų Amerikoje“, 2012 m. – „Kitą kartą Pietų Amerikoje“). – Šie reiškiniai yra abikrypčiai. Argentinoje yra surengta lietuvių autorių fotografijos darbų parodų, yra buvę surengta Nacionalinio simfoninio orkestro gastrolių, atlikta Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrinų. Koncertinių gastrolių yra surengusi pianistė Mūza Rubackytė, rengtos lietuviškų kino filmų, tarp kurių – „Laisvė“, „Vienui vieni“, „Moteris ir keturi jos vyrai“, „Ekskursantė“, – peržiūros. 2015 m. poetas Tomas Venclova dalyvavo Brazilijoje vykusiame tarptautiniame menų festivalyje „Artes Vertentes“⁶⁹.
- Atkreiptinas dėmesys į gausų lotyniškosios kultūros viešų asmenų, „kultūros ambasadorių“ tinklą ir intensyvią veiklą Lietuvoje. Pastebėtina, kad aukščiau minėtosios kultūros raiškės formos – tango festivaliai, parodos ir pan. – dažnai yra organizuojami tų pačių entuziastų. Vienas jų – Jurgis Didžiulis – 2017 m. tapo Kolumbijos garbės konsulu Lietuvoje⁷⁰.

65 Lietuvos ir Čilės prezidentai pasirašė bendrą deklaraciją. (2008 m. liepos 24 d.). Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/lietuvas-ir-ciles-prezidentai-pasirase-bendra-deklaracija-n206096>

66 Valstybės pažinimo centras. (2008 m. liepos 19 d.). Lietuvos ir Argentinos prezidentai pasirašė bendrą deklaraciją. Prieiga per internetą: <https://pazinkvalstybe.lt/lietuvas-ir-argentinios-prezidentai-pasirase-bendra-deklaracija-26753>

67 Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. (2017 m. lapkričio 2 d.). Spalio 4 d. – lapkričio 2 d.: Lotynų Amerikos kultūros pristatymų ciklas. Prieiga per internetą: https://www.lnb.lt/naujienos/2479-spalio-4-d-lapkričio-2-d-lotynu-amerikos-kulturos-pristatymu-ciklas?fbclid=IwAR2ci9HCcEhsFSwIDIDms-eEUhES2K-C7S2Ff_LVcC6MnWu5N2VKKJB96RM

68 Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. (2017 m. spalio 4 d.). Skatinami ekonomikos ir kultūros ryšiai su Urugvajumi. Prieiga per internetą: <https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/skatunami-ekonomikos-ir-kulturos-ryšiai-su-urugvajumi>

69 Magioli, A. (2015 m. rugsėjo 10 d.). Poeta lituano Tomas Venclova participa do Festival de Artes. Prieiga per internetą: <https://www.uai.com.br/app/noticia/cinema/2015/09/10/noticias-cinema,171576/poeta-lituano-tomas-venclova-participa-do-festival-de-artes.shtml>

70 Naujuoju Kolumbijos garbės konsulu Lietuvoje tapo J. Didžiulis. (2017 m. lapkričio 28 d.). Prieiga per internetą: <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/naujuoju-kolumbijos-garbes-konsulu-lietuvoje-tapo-j-didziulis-839594>

20 lentelė Lotynų Amerikos ir Karibų regiono autorių kūrybinių vertimai į lietuvių kalbą

Atskiri vertimų į lietuvių kalbą leidimai.

© Nacionalinė biblioteka, 2022.

2010	9
2011	9
2012	4
2013	8
2014	5
2015	2
2016	13
2017	6
2018	7
2019	6
2020	0

9 Sporto ryšiai Dėl didelės geografinės distancijos nestebima intensyvių bendruomeninių (angl. „grass roots“) ryšių tarp sporto mokyklų, komandų ir pan.

Atskirai minėtini, pvz., sporto šakų federacijų ryšiai. Organizuojami dvišaliai parengiamieji nacionalinių krepšinio komandų turnyrai prieš pasaulio čempionatus ir olimpinės žaidynes (kontroliniai turnyrai, draugiškos rungtynės). Priešingai nei pačiuose čempionatuose, čia turnyro partnerių pasirinkimas, nors dažniausiai motyvuojamas sportinio pajėgumo sumetimais, turi taip pat ir sporto diplomatijos dedamąją. Dėl vietinių nacionalinių komandų pajėgumo Argentina, Urugvajus yra geidžiami Lietuvos krepšinio rinkinės partneriai tokio pobūdžio turnyruose. Patys turnyrai dažniausiai yra rengiami vienoje iš turnyro šalių, taip galima reikšmingai prisidėti prie šalies žinomumo, komandos populiarinimo. 2008 m. buvo surengtas toks pasiruošimo turnyras (draugiškų rungtynių serija), kuriame dalyvavo Lietuva, Ispanija, Argentina⁷¹. Draugiškos nacionalinių Lietuvos ir Argentinos krepšinio rinkinių rungtynės dar surengtos 2016 m.⁷² Tokio pobūdžio draugiškų, kontrolinių rungtynių tarp Lotynų Amerikos šalių ir Lietuvos komandų tradicija yra sena⁷³. Yra sužaista ir draugiškų futbolo rungtynių (Lietuva–Argentina, Brazilija, Čilė ir pan.).

2017 m. Kūno kultūros ir sporto departamente, Lietuvoje, Kolumbijos užsienio reikalų viceministrė Patti Londoño-Jaramillo pristatė Kolumbijos užsienio reikalų ministerijos sporto diplomatijos projektą (vaikų užimtumo sportu didinimas). Išsakytas pageidavimas Lietuvai ir Kolumbijai keistis gerąja patirtimi vaikų (sportinio) užimtumo didinimo srityje, populiarinant sporto šakas⁷⁴.

Lotynų Amerikos šalyse yra besitreniruojančių Lietuvos sportininkų^{75, 76, 77}, kaip ir lotynų amerikiečių, dirbančių Lietuvos sporte⁷⁸.

10 Religinių organizacijų ryšiai Intensyvių organizuotų religinių organizacijų ryšių tarp Lietuvos ir Lotynų Amerikos šalių nestebima, tačiau esama keleto padrikų asmeninių iniciatyvų.

Spaudoje pažymima, kad kartkartėmis Lietuvoje vieši katalikų kunigų, vienuolių iš Lotynų Amerikos šalių, rašoma apie į Lotynų Amerikos šalis pastaraisiais metais vykstančius lietuvių misionierius. Kaip ryškiausia iniciatyva traktuotina kunigo Vytauto Palubinsko, ilgai gyvenusio Argentinoje, ir Panevėžio vyskupo kvieti-

71 Draugiškos krepšinio rungtynės: Lietuva - Argentina 94:75 (papildyta, video). (2008 m. liepos 25 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/sportas/startai/2008/07/25/news/draugiskos-krepšinio-rungtynes-lietuva---argentina-94-75-papildyta-video--5890277/amp/>

72 Įdomiausias draugiškų krepšinio rungtynių Argentina - Lietuva akimirkos : Įvaizdo įrašas. (2016 m. liepos 28 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/video/archive/iodomiausias-draugisku-krepšinio-rungtyniu-argentina-lietuva-akimirkos.d?id=71911324#/>

73 Jocius, L. (2022 m. sausio 2 d.). Pritildė brazilų tribuną: nustebinę lietuviai sulaukė pasaulio čempionų pagarbos Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/sportas/futbolas/pritilde-brazilu-tribunas-nustebine-lietuviai-sulauke-pasaulio-cempionu-pagarbos.d?id=89063907>

74 Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. (2017 m. spalio 9 d.). Stiprinami Kolumbijos ir Lietuvos ryšiai. Prieiga per internetą: <https://kksd.lrv.lt/lt/naujienos/stiprinami-kolumbijos-ir-lietuvos-ryšiai>

75 R. Meilutytė treniruojasi Brazilijoje – aplankė olimpinį baseiną. (2015 m. spalio 30 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/sportas/startai/2015/10/30/news/r-meilutyte-treniruojasi-brazilijoje-aplanke-olimpini-baseina-2847626>

76 Rimkus, K. (2018 m. balandžio 10 d.). Nauji vandenys: Rūta Meilutytė plauks už jūrymų Brazilijos klubą. Prieiga per internetą:

<https://www.15min.lt/sportas/naujiena/vandens-sportas/nauji-vandenys-ruta-meilutyte-plauks-uz-izymu-brazilijos-kluba-863-953796>

77 „Gintros“ žaidėja kelia sparnus į Kolumbiją. (2018 m. vasario 20 d.). Prieiga per internetą: http://www.old.sportas.info/naujienos/41732-gintros_zaideja_kelia_sparnus_i_kolumbija.html

78 Januškevičiūtė, U. (2013 m. birželio 27 d.). Garsiausias futbolo legionierius Lietuvoje Rafaelis Ledesma: „Brazilijoje futbolo akademijų ar mokyklų tikrai neturime“. Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/sportas/naujiena/futbolas/brazilijos-futbolininkas-rafaelis-ledesma-brazilijoje-futbolo-akademiju-ar-mokyklu-tikrai-neturime-24-348723>

mas misionieriams iš Argentinos įsikūnijusio žodžio kongregacijos dirbti Lietuvoje. Pvz., Pumpėnų parapijoje tarnauja trys kunigai misionieriai iš Argentinos, kai kuriems iš jų jau suteikta Lietuvos pilietybė⁷⁹. Į Pumpėnų atvykę trys vienuoliai argentiniečiai rengia jaunimo stovyklas, organizuoja piligriminius žygius ir koncertus, į kuriuos kviečia žinomus atlikėjus⁸⁰. Šis bendradarbiavimas pasižymi ryškia lietuviškojo kultūrinio paveldo Lotynų Amerikoje dimensija: kongregacijos įkūrėjas nuo pat pradžių norėjęs, cituojama, kad vienuoliai dirbtų Lietuvoje, nes jo manymu, argentiniečiai skolingi lietuviams; 20 a. daug lietuvių emigravus į Pietų Ameriką, vien Buenos Airėse jų buvus per 300 tūkst., kartu būta atvykusių nemažai kunigų, kurie, pramokę ispaniškai, tarnavo ne tik tautiečiams, bet ir argentiniečiams. Lietuvoje įsikūrę vienuoliai supažindina lietuvių bendruomenes su argentinietiškomis bažnytinėmis tradicijomis – rengia eisenų miestelių gatvėmis ir pan.⁸¹

Kai kuriose Lotynų Amerikos šalyse esama įkurtų lietuviškų parapijų (pvz., Buenos Airėse, San Paule, Montevidėje); dažnai šios parapijos turi lietuvių pastatytų religinių pastatų, lietuviškų bažnyčių. Spausdoje rašoma, kad ne visose jose šiandien pamaldos laikomos lietuvių kalba, nes, net jei būtų lietuviakalbių parapijonių, nebūtina dirba lietuviakalbių kunigų⁸².

11 Apibendrinimas ir akcentai Apskritai Lietuvos ir įvairių Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių tarpusavio ūkiniai, socialiniai, kultūriniai bei švietimo ir mokslo sektorių santykiai pastaruoju metu pasižymi naujomis ypatybėmis.

Santykiai akivaizdžiai intensyvėja.

- Auga dvišalės prekių apyvartos mastas. Eksporto apimtims gerokai viršijant importo apimtį, ir eksportuojamų, ir importuojamų žaliavų bei prekių vertė beveik kasmet auga.
- Gausėja abipusių kultūros produkcijos mainų, įvairėja eksportuojamos ir importuojamos produkcijos formos.
- Gausu mokslininkų bendradarbiavimo projektų.
- Esama nišų (vidaus saugumo sistemų bendradarbiavimas, gyvybos sektorių bendradarbiavimas), kur ES lygmeniu stebimi gerokai intensyvesni reiškiniai, Lietuvoje tuo tarpu toks bendradarbiavimas galėtų būti plėtojamas.
- Šio intensyvumo augimo priežastis yra ir valstybinės iniciatyvos, daugiausia Užsienio reikalų ministerijos veiklos formatai (pristatomieji renginiai, finansuojamos kultūrinės veiklos užsienyje), bet taip pat ir privačių iniciatyvų indėlis (pvz., Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmų veikla). Savitas skirtingų interesų grupių indėlis ne visada tinkamai išryškintas viešojoje komunikacijoje.

Lauke ryškus persiorientavimas.

- Jei anksčiau – ypač kultūrinių, mokslo santykių lauke – dominavo lietuvių bendruomenių veiklos formos ir dėmesys joms, šis dėmesys net goždavo ūkinio ar finansinio bendradarbiavimo intensyvumą, tai pastaruoju metu, paveldėtosioms lietuvių formoms Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalyse menkstant, vis raiškesnis yra naujų bendradarbiavimo formų segmentas: verslo sandoriai, paslaugų prekyba, finansinės investicijos, abipusiški kultūros produkcijos mainai (visai nedominuojami kultūros paveldo), ypač mokslininkų bendradarbiavimas.
- Vis dėlto tebėra ir sektorių, tebedominuojamų lietuvių paveldo diskurso. Pvz., švietimo sektoriuje esminis ir toliau išlieka lituanistinių mokyklėlių segmentas. Nesant išplėtotų atskirų Lietuvos ir Lotynų Amerikos ar Karibų regiono miestų tarpusavio bendradarbiavimo sutarčių, nesama bendrų, pvz., sporto ar

79 Čebatoriūtė, A. (2020 m. rugpjūčio 24 d.). Kun. Domingo Avellaneda IVE: Lietuvą vadinu savo namais. Prieiga per internetą: <https://www.bernardinai.lt/kun-domingo-avellaneda-ive-lietuva-vadinu-savo-namais/>

80 Atsisakęs šeimos ir turto įgavo laisvę. (2021 m. rugsėjo 19 d.). Prieiga per internetą: <https://sekunde.lt/leidinys/sekunde/atsisakes-seimos-ir-turto-igavo-laisve/>

81 Skirkevičienė, D. (2012 m. balandžio 7 d.). Kam Lietuvai reikia misionierių. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kam-lietuvai-reikia-misionieriu.d?id=57843208>, Kun. Giedrius Juozas Bakūnas MIC: „Pašaukimas pildosi kiekvieną dieną“. (2019 m. rugsėjo 2 d.). Prieiga per internetą: <https://8diena.lt/2019/09/02/kun-giedrius-juozas-bakunas-mic-pasaukimas-pildosi-kiekviena-diena>, Kavaliauskaitė, Ž. (2004 m. gruodžio 24 d.). Kalėdos Pietų Amerikoje šilčiausiu laiku. Prieiga per internetą: <http://old.skrastas.lt/?data=2004-12-24&rub=1143711027&id=1146723293>, Misionierius, kunigas jėzuitas Antanas Saulaitis: dėl šviesos reikia kovoti ir dirbti. (2022 m. balandžio 18 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/1672729/misionierius-kunigas-jezuitas-antanas-saulaitis-del-sviesos-reikia-kovoti-ir-dirbti>, Minimi Europos lietuvių vyskupo Prano Brazio jubiliejiniai metai. (2015 d. vasario 13 d.). Prieiga per internetą: <https://www.bernardinai.lt/2015-02-13-minimi-europos-lietuviu-vyskupo-prano-brazio-jubiliejiniai-metai/>

82 Žemaitis, A. (2019). Buenos Airės (Argentina). Prieiga per internetą: <http://global.truelithuania.com/lt/buenos-aires-argentina-4886/>

meno mokyklų veiklos formatų, bendrų mokinių vasaros stovyklų ir pan. – Tokio pobūdžio mainai gal net nėra vertinti kaip realistiški dėl distancijos: dauguma panašaus pobūdžio veiklų fiksuojama tarp Lietuvos ir kaimyninių šalių subjektų.

Tačiau tuo pat metu ryškios ir atskiros neigiamos visumos ypatybės.

- Santykiai yra iš dalies nesubalansuoti, juose stebimas neproporcingumas, menkas strateginis planavimas. Pvz., Lietuvos ir atskirų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių tarpusavio prekybos apyvartos mastas gerokai nukrypsta nuo faktinio rinkų dydžio.
- Lietuvos ir atskirų Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių santykiai yra nebūtinai tvarūs, kitaip tariant, augimo tendenciją formuoja ne iniciatyvų gausa, raiški lauko diversifikacija, o keletas lauke dominuojančių subjektų, stambūs atskiri jų sandoriai. Taip yra mineralinio kuro prekybos sektoriuje (vien Trinidadas ir Tobagas „Klaipėdos naftai“ 2021 m. pardavė gamtinių dujų už 70 mln. EUR). Ta pati ypatybė ryški kultūros sektoriuje, kur iniciatyvos vis dėlto yra padrikos ir pavienės ta prasme, kad yra priklausomos nuo vieno entuziasto veiklos indėlio, nėra sisteminio, struktūrinio, institucionalizuoto bendradarbiavimo raiškos formos. Iniciatyvos yra fragmentuotos, smulkios, pavienės, atskiros, personalinės, nebūtinai tęstinės. Čia atkreiptinas dėmesys, kad toks santykis gali būti lengvai sunaikintas – krizės, tarpusavio konflikto kontekste ir pan.
- Šiame kontekste kaip pagrindinė santykių plėtros kliūtis iš Lotynų Amerikos pusės yra tenykščių tarptautinių organizacijų gausa, valstybių negebėjimas konsoliduoti savo veiklos, traktuoti viena kitą kaip konkurentes.
- Užsienio reikalų ministerijos veikloje ryški politinė dimensija, leidžianti abejoti, kiek vieni ar kiti sprendimai yra technokratiškai argumentuoti, motyvuoti, kiek jų bus išsižadėta pasikeitus valdančiajai daugumai. Pvz., liberalizuotos prekybos su „Mercosur“ šalimis sveikinimas yra tokios strategijos pavyzdys: Ministerija pasiektą susitarimą komunikavo kaip atveriamas eksporto galimybes, kitų partijų, dar labiau – paties sektoriaus jis buvo sutiktas kaip potencialiai žalingas Lietuvos gamintojams. Lotynų Amerikos šalims produkcijos kaina Europos gamintojai niekada neprilygs, nes bent jau artimiausioje perspektyvoje ES bus taikomi griežtesni gamybos reikalavimai.

C Ilgalaikių _____
strateginių _____
siekių _____
suderinamumo _____
analizė _____

1 Strateginių įsipareigojimų koekstensyvumas Įvairios argumentavimo ir kontrargumentavimo strategijos, kodėl Lietuvos ir Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių tarpusavio santykių plėtra yra pageidaujama, arba kodėl vieną ar kitą Lotynų Amerikos šalį, iš jos perspektyvos, turėtų dominti intensyvesni santykiai su ES yra pateikiamos strateginiuose planavimo dokumentuose, ekspertų centrų publikacijose. Čia ir žemiau operuojama tokių argumentų rekonstrukcijomis.

Preambulėje aktualu atkreipti dėmesį, kad Lotynų Amerikos ir Karibų regionas šiuo metu yra veikiamas sudėtingų tarpusavyje susijusių socialinių, ekonominių ir politinių krizių, kurias sustiprino koronaviruso pandemija ir izoliacionizmo bei „antiglobalizmo“ tendencijos. Šių krizių komplikotumas kaskart priklauso nuo vidaus polarizacijos ir ekonominių sunkumų, ideologinių skirtumų, asmeninių regiono šalių lyderių priešpriešos ir JAV bei Kinijos geopolitinės konkurencijos. Visi šie faktoriai trukdo racionaliam, valdomam ir perspektyviam bendradarbiavimui su visu regionu.

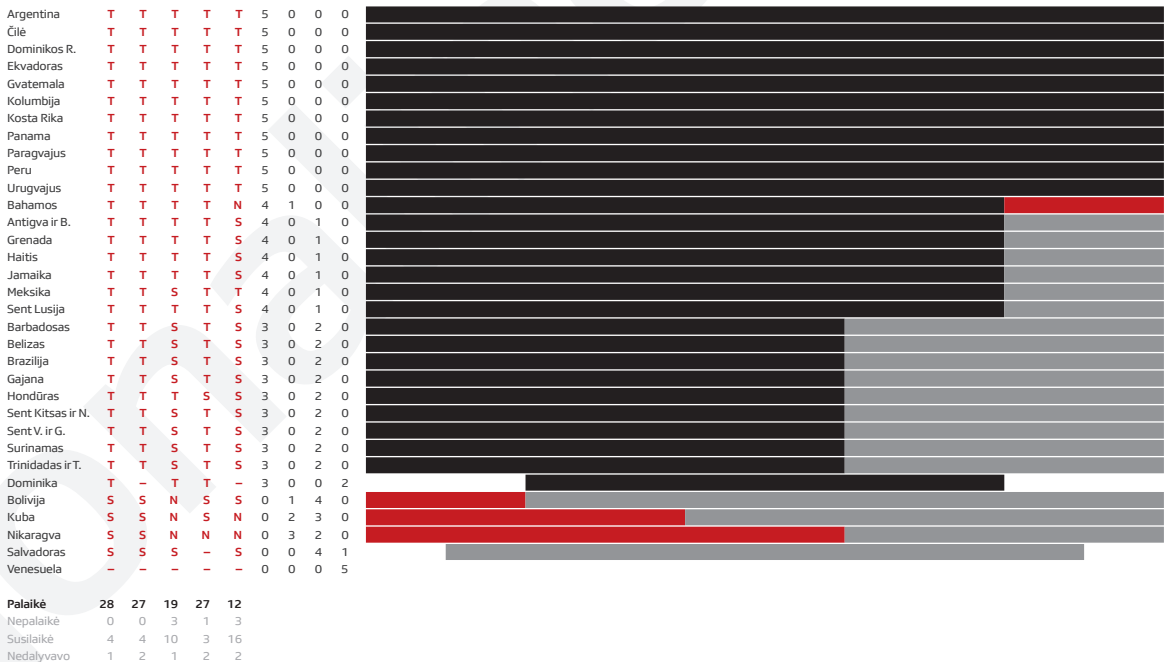
Argumentas ir jo pagrindimas Vis dėlto Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalims nuosekliau orientuojantis į strateginius euroatlantinių valstybių ilgalaikius siekius, būtų pasiekta demokratijos plėtra, teisinės valstybės principų globalesnė skverbtis, diversifikacija tarp visų šių šalių prekybos partnerių, laimėta stabilumo, tvarumo, žaliojo globalinio persitvarkymo masto.

Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalys, kurių gyventojai tesudaro vos dešimtadalį globalinės populiacijos, kartu sudaro penktadalį visų Jungtinių Tautų narių. Įgyvendintas siekis, kad šio bloko šalys, jų balsai nuosekliai palaikytų ES, taip pat ir Lietuvos, laikyseną, būtų reikšmingas Lietuvos, euroatlantinės diplomatijos laimėjimas. Kaip matyti, Jungtinėse Tautose regiono šalys nebūtinai visada palaiko demokratinėmis vertybėmis grįstą politiką.

21 lentelė Skirtingų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių balsai įvairiais žmogaus teisių klausimais Sirijos pilietinio karo kontekste
Eilutėje nurodyta šalis, pritarimo („už“) balsų kiekis (balsuojant Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje), susilaikymo atvejų kiekis, nepritarimo („prieš“) balsų kiekis. Bendra balsų suma nėra vienoda, nes ne visos minimos šalys buvo Tarybos narės tuo pačiu metu. (Pirminiai duomenys) © Jungtinės Tautos, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

22 lentelė Skirtingų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių balsai JT 2022 m. Rusijos agresijos karo Ukrainoje kontekste
Eilutėje nurodyta regiono šalis ir jos balsas (T – „už“, N – „prieš“, S – „susilaikau“; brūkšnyis reiškia nedalyvavimą balsavime) 5 skirtinguose JT Generalinėse asamblėjos balsavimuose Ukrainos klausimu: 2022-03-02 – dėl Rusijos „specialiosios karinės operacijos“ Ukrainoje pasmerkimo; 2022-03-24 – dėl civilių bei humanitarinių misijų darbuotojų apsaugos; 2022-04-07 – dėl Rusijos narystės Žmogaus teisių taryboje suspendavimo; 2022-10-12 – dėl vadinamųjų „referendumų“ Donetske, Chersone, Luhanske ir Zaporizijoje; 2022-11-14 – dėl Rusijos Ukrainai padarytos žalos fiksavimo ir reparacijų. Eilutėje dar parodyta bendra kiekvienos šalies pritariančių, nepritariančių ir susilaikymo balsų suma, nedalyvavimo atvejų suma. Žemiau atitinkamai sumuojami bei vizualizuojami ir atskirų balsavimų duomenys. Ryškūs, kad Ukrainos palaikymas tendencingai menko. (Pirminiai duomenys) © Jungtinės Tautos, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.

Kaip bus labiau išryškinta žemiau, įvairiems įtakos siekiantiems tarptautinės bendruomenės subjektams konkuruojant dėl dominavimo Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regione, galima išskirti savitus jų siekinius.

- Rusijos Federacija, grubiai supaprastinant, siekia naujos „daugiapoliarinio pasaulio“ konfigūracijos, potencialiai destabilizuojančios bet kokią nusistovėjusį interesų balansą.
- Kinijos Liaudies Respublika infrastruktūros plėtros paskatomis, investicijomis net Vakarų Europos šalyse siekia naujo, savo dominuojamo, principinio tarptautinės bendruomenės perorganizavimo – „vieną ateitį turinčios vienos bendruomenės“.
- Pagaliau euroatlantinės jėgos tebeskatina asmens laisvės viršenybės teisinėje valstybėje idėjas.

Prasminga tirti, kiek ryški, kiek savita, kaip orientuota yra Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių ilgalaikių strateginių siekių konfigūracija.

Pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tą aplinkybę, kad, kaip parodė tarptautinių lotyniškujų-amerikietiškujų organizacijų peržvalga, tokios orientacijos nesama vientisos, nuoseklios, bendros – vienodės, dėl kurios būtų susiformavęs visuotinis konsensusas. Kaip tik priešingai, atskirų regiono valstybių (Kuba, Venesuela, Nikaragva), istorinės patirties glaudžiai saistomų su sovietine ideologija, niekaip nebūtų galima gretinti su kitomis (Kolumbija): kai kur tik 2022 m. pirmą kartą šalies istorijoje buvo išrinktas kairiųjų politinių pažiūrų šalies vadovas – visos ligtolinės valstybės administracijos buvo arba konservatyvių, arba liberalių pažiūrų.

Visuotinio regioninio konsensuso nesama iš dalies ir dėl to, kad atskirose Lotynų Amerikos šalyse nepavyksta sutarti net dėl nacionalinio konsensuso, į kokius ilgalaikius strateginius siekinius orientuojasi viena ar kita piliečių visuomenė. Pastarieji Brazilijos prezidento rinkimai akivaizdžiai išryškina šias įtampas. Tai, kad 2022 m. Čilės rinkėjai atmetė naujo, progresyvaus konstitucinio dokumento projektą, taip pat liudija santykinai ribotą visuomenių gebėjimą siekti konsensuso bent šalies viduje.

Brazilija yra ta Lotynų Amerikos valstybė, kurios siekis tapti regiono lydere ir viešosios nuomonės formuotoja yra ryškiausias, tačiau pačios Brazilijos vidaus demokratijos nestabilumas ir valstybinių struktūrų santykinė nebranda bent artimiausioje perspektyvoje neleis šiam siekiui būti bent kiek ryškiau realizuotam.

Daugumos Lotynų Amerikos šalių deklaruojami nominalieji konstituciniai siekiniai – demokratinės santvarkos prioritetas, teisinės valstybės plėtra, socialinė ir ekologinė valstybinių ir privačių subjektų atsakomybė ir pan. – yra kartu ir ES bei Lietuvos ilgalaikiai strateginiai siekiniai; šie siekiniai sutampa, yra koekstensyvūs. Į tai dėmesį yra atkreipęs EP, savo 2021 m. rezoliucijoje dėl bendros užsienio ir saugumo politikos įgyvendinimo pastebėjęs⁸³, kad „Sąjunga turi stiprinti ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių [...] ryšius, remiantis bendromis vertybėmis ir principais, ypač ginant daugiašalę taisyklėmis grindžiamą tvarką, skatinant žaliąją darbotvarkę ir kovojant su skurdu ir nelygybe“.

Galimybės Vertybinis bendramatiškumas, be savo akivaizdžių politinių laimėjimų, taip pat potencialiai gali būti reikšmingas ekonominio, energetinio saugumo veiksnys, įgalinantis įvairių šalių eksporto ir importo rinkų struktūros diversifikaciją.

Grėsmės Regione nebūtinai esama pakankamo ekonominio, ūkinio stabilumo, kuris yra būtina sąlyga politinėms aspiracijoms bręsti, augti politinei minčiai. Dauguma Lotynų Amerikos šalių yra priklausomos nuo žaliavų prekybos kainų, jos žaliavas daugiau eksportuoja. Po dešimtmetį trukusio įspūdingo ekonomikos augimo, pasibaigus aukštų žaliavų kainų stabilumo ciklui, kartu sulėtėjus ekonomikos augimui Kinijoje – tuo labiau, kad šioji dabar yra antra pagal dydį Lotynų Amerikos prekybos partnerė po JAV, – COVID-19 pandemijos kontekste, įvairiose regiono šalyse stebimas prasidėjęs ekonomikos sąstingis ar net nuosmukis, dėl kurio kyla grėsmė padarytai pažangai, milijonams gyventojų gresia pavojus vėl būti klasifikuojamiems kaip priklausantiems skurstančių gyventojų sluoksniui. – Tokiame ekonominiame kontekste labiau tikėtina, kad šalis pasiduos išorės ideologinei traukai, o ne vystytų savąją ideologinę, politinę tapatybę.

83 Europos Parlamentas. (2021). Priimti tekstai. Prieiga per internetą: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-01-20_LT.html

Nesureikšminant nominalių konstitucinių įsipareigojimų tuo tarpu ryšku, kad kai kur tokio pobūdžio euroatlantinių valstybių formuluojami siekiniai suvokiami kaip „ideologinis importas“, primetamas Lotynų Amerikos valstybėms nebūtinai organiškai besiformuojančių jų savitųjų aspiracijų kontekste. Esą net ekonominis bendradarbiavimas, tarpusavio investicijos yra taip pat ideologiškai orientuotos, nes visa tai seka vakarietiškosios demokratijos, lygybės įsipareigojimų lūkestis. Tokio argumentavimo pozicijoms, kaip tik, artimesnė būtų Rusijos Federacijos siūloma „daugiapolio pasaulio“ alternatyva.

Nebūtinai akivaizdu – šitai yra grėsmė vienodai ir ES, ir Kinijos Liaudies Respublikos, ir Rusijos Federacijos (galbūt mažiausiai) siekiams, – kad dėl regiono susiskaldymo iš principo įmanoma laimėti nuoseklų viso šio stambaus regiono palankumą, nes regionas nėra vientisas.

2 Rusijos Federacijos, Kinijos Liaudies Respublikos interesų skverbties užkardymas Argumentas ir jo pagrindimas Turint omenyje tai, kad Rusijos Federacijos ilgalaikiai strateginiai siekiai, kaip ir Kinijos Liaudies Respublikos siekiniai, yra sunkiai suderinami su euroatlantinių valstybių siekais, svarbu kaip įmanoma efektyviau užkardyti Rusijos ar Kinijos interesų „modus operandi“ ir tiesioginės skverbties mastą bei intensyvumą. Nei Rusijos, nei Kinijos aspiracijos nėra suderinamos su vertybėmis grįsta ES politika. ES plėtojant savo politinius, ekonominius, socialinius, kultūrinius, akademijos santykius su Lotynų Amerikos ir Karibų regiono valstybėmis būtų efektyviai užkardyta Rusijos Federacijos ir Kinijos Liaudies Respublikos interesų skverbtis. Lietuvos, konsoliduotai veikiančių trijų Baltijos šalių diplomatijos plėtra regione prisidėtų skatinant jei ne euroatlantinių vertybių skverbtį, tai bent Lotynų Amerikos ir Karibų šalių kaip savitų aspiracijų tarptautinės bendruomenės atžvilgiu turinčio regiono brendimą.

Iš tiesų nėra atmestina galimybė, kad reikšmingu tarptautiniu subjektu, siekiančiu savų tikslų, gali tapti ir pats Lotynų Amerikos regionas. Ši savitoji, savoji, lotynų amerikietiškoji orientacija tada nebūtinai sutaps su euroatlantine, Rusijos ar Kinijos darbotvarke. – Jei nebūtų įmanoma Lotynų Amerikos regione pasiekti gilesnės euroatlantinės vertybinės politikos raiškos, siekiant užkardyti Kinijos ar Rusijos interesus, būtų naudingas bent jau savosios „lotyniškai amerikietiškosios“ ideologijos brendimas (žr. žemiau).

23 lentelė Skirtingų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono blokų eksportas pasiekia skirtingus regionus

Visų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių eksporto rinkų pasiskirstymas

Eilutėje nurodyti globaliniai regionai, kuriuos pasiekia Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių eksportas: JAV (juoda spalva), ES, kitos Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalys, likęs pasaulis be Azijos ir Kinijos (balta spalva), Azija be Kinijos, Kinija (raudona spalva). Operuojama 2018–2019 m. vidurkiu. Nurodyta procentinė dalis (visas pasaulis – 100 proc.)

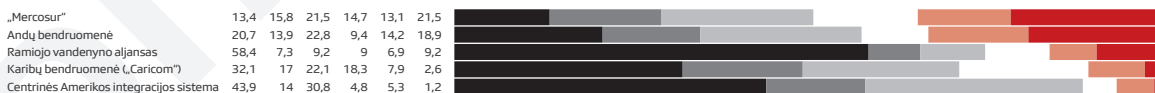
(Pirminiai duomenys) © ECLAC, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.
 JAV ES .. Kita LA .. Kita .. Azija ... CN

Skirtingų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių blokų eksporto rinkų pasiskirstymas

Eilutėje nurodytas Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių darinys / grupė. Eilutėje toliau nurodyti globaliniai regionai, kuriuos pasiekia Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių eksportas: JAV, ES, kitos Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalys, likęs pasaulis be Azijos ir Kinijos, Azija be Kinijos, Kinija. Operuojama 2018–2019 m. vidurkiu. Nurodyta procentinė dalis (visas pasaulis – 100 proc.)

(Pirminiai duomenys) © ECLAC, 2022. (Apdorojimas, grafika) © Nacionalinė biblioteka, 2022.
 Blokas JAV ES .. Kita LA .. Kita .. Azija CN

ES Darbo pasidalijimo ir subsidiarumo principo prasme ES deleguota užsienio politikos sritis yra specifinė: ES diplomatinės iniciatyvos apima (1) bendrą užsienio ir saugumo politiką (angl. „Common Foreign and Security Policy“) ir (2) Europos Komisijos kuruojamas ekonomines prekybos sutartis ir susitarimus. Iš esmės visi kiti klausimai paliekami Sąjungos valstybių individualioms diplomatinėms tarnyboms.

Apskritai ES pirmiausia ir akivaizdžiausiai rėmė (remia, tikėtina, pagal galimybes remis) regioninę Lotynų Amerikos šalių integraciją. Tikima, kad tai prisidėtų prie didesnio politinio ir ekonominio regiono stabilumo. ES

siekia stiprinti savo kaip patikimos regiono partnerės, sąjungininkės poziciją ne tik ekonominių ryšių požiūriu, bet ir kaip partnerė socialinės pažangos ir bendrų vertybių gynimo kontekste.

Tikėtina, ES sieks proaktyviai stiprinti dialogą, bendradarbiavimą su įvairiais Lotynų Amerikos šalių sąveikos formatais, sieks tvirtinti institucinę bendradarbiavimo struktūrą. Dialogu bus siekiama laipsniškai užtikrinti konvergenciją ir padidinti jos mastą, taip siekiant suvaldyti, sušvelninti būsimus regioninius ir globalinius iššūkius ir jų padarinius, taip pat taip skatinti ES institucijas aktyviau veikti regione.

ES: Vokietija Vokietija 2018 m. vertinta kaip ketvirtoji svarbiausia Lotynų Amerikos prekių ir paslaugų tiekėja (Vokietijos eksportas į regioną sudarė 34,6 mlrd. EUR). Pagrindiniai vokiško eksporto į Lotynų Ameriką segmentai apėmė mašinų, cheminių medžiagų, motorinių transporto priemonių ir jų dalių kategorijas, o pagrindinės eksporto kryptys – Brazilija, Čilė, Meksika ir Argentina. Didžioji dalis Vokietijos investicijų Lotynų Amerikoje buvo nukreiptos į gamybos infrastruktūros, ypač – automobilių pramonės – plėtrą⁸⁴. Vokietija pažymi turinti ilgametę politinio, ekonominio, kultūrinio, mokslinio bei technologinio bendradarbiavimo su Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regionu patirtį ir kultūrinio paveldo sąsajų bei išskiria kelias strategines ryšių su minėtu regionu skatinimo sritis:

- abiejose pusėse puoselėjamų vertybių, tokių kaip saugumas, demokratija, teisinė valstybė, žmogaus teisių puoselėjimas ir stiprinimas;
- pagalba kovojant su organizuotu nusikalstamumu, tvarios plėtros ir socialinės sanglaudos palaikymas, pvz., per regiono jaunimo įsidarbinimo ir profesinio mokymo skatinimą;
- atsakomybės pasidalijimas su Lotynų Amerikos ir Karibų regionu sprendžiant pasaulinio masto ekonomikos, klimato kaitos, bioįvairovės išsaugojimo ir pan. problemas;
- bendro mokslinių tyrimų tinklo kūrimas, inovacijų skatinimas, vokiečių kalbos ir kultūros populiarinimas; į Lotynų Ameriką orientuota Vokietijos politinė veikla Europoje;
- nusistovėjusių ekonominių ryšių palaikymas ir naujų kūrimas, tvarios gamybos ir efektyvios bei atsinaujinančios energetikos skatinimas.

Siekti strateginių tikslų Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regione Vokietija gali turėdama gerai išvystytą diplomatinį atstovybių, misijų, kultūros, švietimo, verslo institucijų tinklą⁸⁵.

ES+: Skandinavija Skandinavijos valstybių programose taip pat labiausiai dominuoja vystomojo bendradarbiavimo idėjos, atitinkančios vokiečių strategijos tikslus.

Danija Lotynų Amerikoje 1990–2016 m. aktyviai vykdė kelias vystomojo bendradarbiavimo programas, daugiausia kaimo plėtros, aplinkosaugos, teisinės pagalbos ir žmogaus teisių užtikrinimo srityse. Šiomis programomis Danija siekė pagerinti sąlygas skurdžiausioms Lotynų Amerikos gyventojų grupėms, įskaitant moteris, vaikus ir pirmąsias (indėnų) tautas. Didžiausia Danijos parama Lotynų Amerikoje buvo nukreipta mažinti nelygybę ir skurdą keturiose šalyse – Bolivijoje, Nikaragvoje, Hondūre ir Gvatemaloje. Pastaruoju metu minėtos Danijos pagalbos programos yra pasibaigusios, tačiau Karalystė vis dar dalyvauja Tarpamerikinio plėtros banko (angl. „Inter-American Development Bank“), kuris prisideda prie regiono plėtros paskolomis, pagalba ir tyrimais, veikloje. Bankas daugiausia dėmesio skiria kovai su skurdu, taip pat stiprinti privatųjį sektorių ir spręsti regiono klimato problemas, tad jo veikla didžiąja dalimi atspindi Danijos vystymosi politikos prioritetus. Be to, Danija prisideda prie pagalbos Lotynų Amerikai veiklų bendradarbiaudama su savo strateginiais partneriais (įvairios NVO), Lotynų Amerikos regione vykdančiais keletą projektų pilietinės visuomenės, humanitarinės pagalbos ir darbo rinkos plėtros srityse. Danija taip pat įneša žymų finansinį indėlį finansuojant daugelį regione veikiančių Jungtinių Tautų organizacijų, pvz., 2020 m. skyrė vienkartinę 10 mln. Danijos kronų sumą (apie 1,3 mln. EUR) Jungtinių Tautų pabėgėlių agentūrai (UNHCR) Venesuelos pabėgėlių krizės problemoms spręsti⁸⁶.

84 Trade and Investment Relations between Latin America and Germany. (2021 m. birželio 6 d.). Prieiga per internetą: <https://centurionlgplus.com/trade-latin-america-germany/>

85 Auswärtiges Amt. (2010). Germany, Latin America and the Caribbean: A Strategy Paper by the German Government. Prieiga per internetą: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/610648/834f1c85008534e4aad808327d3651c/lak-konzept-engl-data.pdf>

86 Ministry of Foreign Affairs of Denmark. (n. d.). Latin America. Prieiga per internetą: <https://um.dk/en/danida/countries-and-regions/countries-regions/latinamerica>

Ten, kur Danijos administracija aptaria platesnį kontekstą, ne vien humanitarines, humanistines, vystomojo bendradarbiavimo, ugdymo, lavinimo, švietimo iniciatyvas, minimas ES sutarčių su „Mercosur“ procesas, daniškųjų prekybos tarybų (angl. „Danish Trade Councils“) veikla (verslo konsultavimo paslaugos, Danijos verslo reklamavimas renginiuose ir pan.)^{87, 88}.

2021 m. gegužės 6 d. Švedija patvirtino 2021–2025 m. atskiras vystomojo bendradarbiavimo su Bolivija, Kolumbija, Kuba ir Gvatemala strategijas, taip pat bendrą strategiją visai Lotynų Amerikai. Strategijose numatytos priemonės labiau orientuotos į pagalbą Lotynų Amerikos regionui, siekiama gerinti nepriteklius ir suvaržymus patiriančių gyventojų gyvenimo sąlygas. Pagal bendrą penkerių metų strategiją visam Lotynų Amerikos regionui numatyta 1,0 mlrd. Švedijos kronų (apie 90 mln. EUR). Pagal šią strategiją Švedija sieks prisidėti sprendžiant demokratijos, žmogaus teisių, teisinės valstybės, lyčių lygybės, migracijos, klimato kaitos, lytinės ir reprodukcinės sveikatos apsaugos bei teisių užtikrinimo, kai kuriuos kitus Lotynų Amerikos regionui būdingus iššūkius. Įgyvendindama į atskiras valstybes nukreiptas strategijas, Švedija taip pat kreips dėmesį į demokratijos, žmogaus teisių, teisinės valstybės, lyčių lygybės, įtraukiojo ekonominio vystymosi ir aplinkosaugos bei klimato gerinimo problemų sprendimą^{89, 90}.

Esama ir kitų Švedijos pagalbos Lotynų Amerikai iniciatyvų. 2020 m. skelbta, kad Tarpamerikinis plėtros bankas ir Švedijos Vyriausybė pasirašė susitarimą, numatantį rizikos perkėlimo mechanizmą, skirtą Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regiono vystymuisi remti. Pagal šią priemonę, Švedija suteiks iki 100 mln. JAV dolerių garantiją, leisdama bankui padidinti skolinimą naujiems projektams Bolivijoje, Kolumbijoje ir Gvatemaloje iki 300 mln. JAV dolerių. Garantija bus nukreipta į skurdo mažinimo, klimato kaitos ir lyčių lygybės problemų sprendimo priemones⁹¹.

Švediją ir Lotynų Ameriką sieja ir ekonominiai ryšiai. Didžiausia Švedijos prekybos partnerė ir eksporto rinka Lotynų Amerikoje yra Brazilija. Čia veikia daugiau nei 200 švediško kapitalo įmonių, kuriose dirba apie 70 000 žmonių, o sugeneruotos pajamos siekia 130 mlrd. Švedijos kronų (apie 12 mlrd. EUR). Pastaraisiais metais Švedijos ir Brazilijos partnerystę sustiprino naikintuvų programa „Gripen“. Abi šalys bendradarbiauja ir gyvybės mokslų srityje, perspektyvia laikoma ir strateginė partnerystė skaitmeninimo ir automatizavimo, miestų plėtros, kasybos, tvarios miškininkystės, informacinių ir komunikacijos technologijų ir sveikatos apsaugos sferose⁹².

Plačiausias kurios skandinavų šalies ir Lotynų Amerikos tarpusavio santykių diskursas plėtojamas Norvegijoje, čia ryški ir akademinė diskurso dimensija. 2017 m. Oslo universiteto darbuotojų iniciatyva buvo išleista 350 psl. apimties kolektyvinė monografija norvegų kalba, nagrinėjanti įvairius Norvegijos ir Lotynų Amerikos šalių bendradarbiavimo, santykių aspektus⁹³. Bene trečdalis turinio skiriama istorinės patirties analizei, migracijos reiškiniams, norvegų bendruomenėms ir pan. Tik vienas 25 psl. apimties straipsnis tenagrinėja ekonominius santykius (iš esmės investavimą, prekyba nėra apimti). Likusi knygos dalis daugiausia skiriama aptarti norvegiškąsias vystomojo bendradarbiavimo paramos formas, taikos iniciatyvoms ir misijoms, dalyvavimui ir indėliui derybose, norvegų požiūriui į Lotynų Amerikos šalių politinius partinius judėjimus ir pan. Įžangoje ir apibendrinime pateikiama hipotezė / išvada, kad norvegiškasis Lotynų Amerikos naratyvas ir politikos turinys yra šiek tiek sustabarėjęs, jame ryškūs stereotipai, šablonai, išankstinis nusistatymas. Laisvesnis, atviresnis

87 Udenrigsministeriet. (n. d.). Danmark i Latinamerika. Prieiga per internetą: <https://um.dk/udenrigspolitik/lande-og-regioner/latinamerika/danmark-i-latinamerika>

88 Udenrigsministeriet. (n. d.). Vores styrker. Skarpe indsigter. Strategisk rådgivning. Internationalt netværk. Prieiga per internetą: <https://thetradecouncil.dk/>

89 Regeringskansliet. Utrikesdepartementet. (n. d.). Strategy for Sweden's regional development cooperation with Latin America 2021–2025. Prieiga per internetą: <https://www.regeringen.se/48e069/contentassets/4694f53b37374ed7b894a927176bbcb5/strategy-for-swedens-regional-development-cooperation-with-latin-america-20212025>

90 Sweden adopts new development cooperation strategy for Latin America, including specific strategies for Bolivia, Colombia, Cuba, Guatemala. (2021 m. gegužės 6 d.). Prieiga per internetą: <https://donortracker.org/policy-updates/sweden-adopts-new-development-cooperation-strategy-latin-america-including-specific>

91 The IDB and the Government of Sweden Launch Innovative Portfolio Guarantee in Guatemala. (2020 m. gegužės 27 d.). Prieiga per internetą: <https://www.iadb.org/en/news/idb-and-government-sweden-launch-innovative-portfolio-guarantee-guatemala>

92 Sweden-Brazil Relations. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://inovacaosueciabrasil.com.br/en/sweden-brazil-relations/>

93 Marsteintredet, L. (red.) (2017). Norge i Latin-Amerika: Forbindelser og forestillinger. Oslo: Cappelen Damm. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.23865/noasp.27>

požiūris, teigiama, neabejotinai praturtintų santykių visumą. Publikuotų tyrimų apimties proporcija vis dėlto atspindi pagrindines norvegų dėmesio ašis.

ES: Slovėnija Pripažintina, kad Vokietija ar Skandinavijos šalys nebūtinai yra aktualiausias Lietuvai pavyzdys dėl labai skirtingo valstybių dydžio, istorinės patirties, skirtingų investavimo strategijų ir, pagaliau, siekinių; tačiau kaip su Lietuva lygintinas atvejis galėtų būti minimà Slovėnija (istoriškai likusi toje pačioje geležinės uždangos pusėje kaip ir Baltijos šalys; panašiu metu įstojusi į ES, turinti 2 mln. gyventojų). Šiuo metu Lotynų Amerikos ir Karibų regione veikia dvi Slovėnijos atstovybės (ambasadų Argentinoje ir Brazilijoje), net dešimtyje šalių Slovėnija yra akreditavusi savo pasiuntinius (daugiausia stambiausiose, bet taip pat ir, pvz., Kuboje).

Slovėnijos ir regiono santykiai yra gerokai labiau išplėtoti – lyginant su Lietuvos realijomis. Pvz., ryšius apibrėžia jau fundamentalieji strateginiai dokumentai. 2021 m. patikslintoje Slovėnijos Respublikos Vyriausybės užsienio reikalų strategijoje numatoma stiprinti į regioną orientuotas diplomatinės iniciatyvas. 2013–2018 m. Slovėnijos prekyba su Lotynų Amerika išaugo 30 proc. Regione didžiausi Slovėnijos eksporto partneriai yra Meksika, Brazilija ir Argentina, o daugiausia importo į Slovėniją įvežama iš Brazilijos, Kolumbijos ir Venesuelos. Slovėnijos viešajame diskurse ryškus savitas, produktyvus požiūris į Kubą. Pvz., dar 2015 m. imta rašyti apie bendradarbiavimo perspektyvą, kaip konkretūs iniciatyvoms imlūs sektoriai imti minėti bendradarbiavimas atsinaujinančių energijos šaltinių, biotechnologijų ir turizmo srityse, sveikatos priežiūros ir farmacijos srityse. Pastaruoju metu daugiausiai kalbama apie ryšių ir bendradarbiavimo atnaujinimą po COVID-19 pandemijos, kuri turėjo ryškų poveikį faktiniams kultūros, mokslo bendruomenių mainams.

Slovėnijos santykiuose su regionu pamažu vis labiau tampa regimas dėmesys humanitariniam, vertybiniam turiniui. Pvz., 2021 m. nuo 1988 m. Slovėnijoje veikianči ir visame pasaulyje dirbanti „Amnesty International“, žmogaus teisių asociacija, vykdo į Lotynų Ameriką orientuotą – kaip dabar planuojama – penkerių metų trukmės programą „It's My Body“. Programos tikslas – švietimas seksualinės ir reprodukcinės sveikatos klausimais. Programa tikimasi pasiekti jaunimo auditorijas Argentinoje, Čilėje ir Peru. Pvz., Argentinoje reformuota mokyklinių programų, į jas įtraukta lytinio švietimo temų ir turinio.

Slovėnija savo ryšiams su regionu aktyviai išnaudoja ir ES bei CELAC tarpregioninių susitikimų kontekstą. Pvz., pastarojo, 2022 m., ministrų susitikimo užkulisuose Slovėnijos užsienio reikalų ministrė su kolegomis iš Panamos ir Paragvajaus pasirašė bendradarbiavimo memorandumus, taip pat derėjosi su Argentinos užsienio reikalų ministru dėl būsimos ekonominio bendradarbiavimo sutarties (ją tikimasi pasirašyti), dėl darbo atostogų programos.

ES: Ispanija, Portugalija Prieš porą šimtmečių valdas Pietų Amerikos žemyne praradusi Ispanijos Karalystė santykius su Lotynų Amerika vis dar laiko prioritetine savo užsienio politikos sritimi ir stengiasi palaikyti su šiuo regionu tvirtus politinius, kultūrinius bei verslo ryšius. Ispanija istoriškai pozicionuoja save kaip pagrindinę ES interesų Lotynų Amerikoje reprezentantę, kaip tą ES šalį, kuri ir labiausiai suinteresuota santykių su regionu vystymu, ir labiausiai geba juos vystyti. Atkreiptinas dėmesys, kad tokio pobūdžio turinio komunikacija yra iš dalies nukreipta į Ispanijos vidaus rinką, šiais prioritetais kartais tik paviršutiniškai manipuluojama, siekiant sureikšminti kai kurių Ispanijos politinių veikėjų ambicijas šalies vidaus rinkimų politinės kampanijos kontekste.

Net jei ankstesniais pirmininkavimo metais Ispanijai yra pavykę forsuoti ES į Lotynų Ameriką orientuotą darbotvarkę (baigtos derybos dėl sutarčių, pradėtas ratifikavimas ir pan.), politinis ir ekonominis Ispanijos poveikis Lotynų Amerikai nublinksta prieš JAV, Didžiosios Britanijos ir Kinijos įtaką. Tačiau Ispanija, palyginus su kitais tarptautinių interesų turinčiais subjektais, skiria santykinai didesnę dalį savo resursų į Lotynų Amerikos regioną nukreiptoms kultūrinėms priemonėms, savaiminiam diplomatinėms ryšių tvarumui, tarptautinės pagalbos priemonėms.

Nemažai ispanų, įskaitant Ispanijos valdžios atstovus, mano, kad Madrido santykiai su ispanakalbėmis Lotynų Amerikos šalimis tebėra „ypatingi“, apibrėžti bendros kalbos, kultūrinės praeities ir identiteto.

1991 m. Ispanija inicijavo Ibero Amerikos viršūnių susitikimą – kasmetinę Ibero Amerikos vadovų konferenciją, skirtą politiniam dialogui skatinti. Ispanija taip pat aktyviai skatino laisvosios prekybos susitarimus tarp „Mercosur“ ir ES ir tapo pirmąja Europos valstybe, kuri 2012 m. įgijo stebėtojos statusą Ramiojo vandenyno aljanse – besikuriančiame Lotynų Amerikos prekybos bloke. Be to, Ispanija yra įkūrusi ambasadas visose Lotynų Amerikos šalyse, o Ispanijos ministras pirmininkas dažnai lankosi Lotynų Amerikos šalyse.

Vis tik, Ispanijos, kaip buvusios kolonizatorės, istorinė patirtis tebėra reikšmingas santykių plėtros veiksnys; pasitaiko atvejų, kai Ispanija yra kaltinama naujuoju kolonializmu⁹⁴.

Kaip sakyta, Ispanija pozicionuoja save kaip reikšmingą Lotynų Amerikos atstovę Briuselyje, tačiau iš esmės didelėms šalims, tokioms kaip Brazilija ir Argentina, tarpininko dažnai nereikia. Tiesa, Ispanija suvaidino svarbų vaidmenį sušvelninant Šengeno erdvės vizų reikalavimus Lotynų Amerikos piliečiams. Didele Ispanijos diplomatine nesėkme politikos Lotynų Amerikoje atžvilgiu laikoma prieštaringa situacija, susijusi su kai kurių Ispanijos politinių veikėjų demonstruojamu palankumu diktatūros režimui Venesueloje⁹⁵.

Ilgą laiką Portugaliją su Lotynų Amerika tesiejo istoriškai susiklostę santykiai su Brazilija, jie buvo ryškiai dominuojami ekonominių, prekybos sumetimų; Portugalijai tapus būsimos ES dalimi ši buvusi metropolija ėmė eksploatuoti savo patirtį kaip tarptautinės politikos svertą. Portugalija savo istorine patirtimi yra susijusi ir su Venesuela (didelė portugalų bendruomenė).

Nuo 1984 m. Portugalija laikoma viena svarbesnių Europos politinio bendradarbiavimo su Lotynų Amerika kūrėjų. Pvz., 1992 m. Portugalijai pirmininkaujant Tarybai, tarp Europos Sąjungos ir Brazilijos buvo pasirašyta bendradarbiavimo sutartis. 1992 m. Lisabonoje įvykusio aštuntojo San Chosė dialogo susitikimo pabaigoje Europos ir Centrinės Amerikos regionai paskelbė politinę deklaraciją, kurioje pabrėžė tiesioginį ryšį tarp demokratizacijos, ekonominio vystymosi ir socialinio teisingumo. 2007 m. Portugalijai pirmininkaujant Europos Sąjungai, ES institucijos sudarė Strateginės asociacijos susitarimą su Brazilija⁹⁶.

Bendri Europos Sąjungos ir nacionaliniai Portugalijos interesai dėl Lotynų Amerikos ir Karibų regiono sutampa. Tarpatlantinių ryšių bei santykių su Ibero Amerikos erdvės jurisdikcijomis stiprinimą Portugalija įvardija kaip prioritetinį ilgalaikį savo užsienio politikos uždavinį. Į stambiausių pasaulio ekonomikų dešimtuką patenkanti Brazilija sudaro reikšmingą Portugalijos tarptautinės prekybos ir užsienio investicijų dalį, be to, šiuo metu palaikomi abipusiai komerciniai santykiai turi nemenką tolesnio augimo potencialą. Portugalijos ir Brazilijos santykius daugiausia apibrėžia 2000 m. pasirašyta abipusio bendradarbiavimo sutartis, kuria remiantis renjami kasmetiniai aukščiausio lygio susitikimai ir veikia Nuolatinė Portugalijos ir Brazilijos komisija, sudaryta siekiant gilinti dvišalius santykius įvairiuose sektoriuose. Aktyvų dalyvavimą Ibero Amerikos vadovų susitikimuose Portugalija vertina kaip dar vieną progą stiprinti santykius su Lotynų Amerikos regionu. Portugalija yra viena iš ES narių, siekiančių užtikrinti, kad tarp Europos Sąjungos užsienio politikos prioritetų būtų transatlantiniai santykiai ir ryšiai su Lotynų Amerikos regionu (atkreiptinas dėmesys, kad šiame kontekste nėra ignoruojama Kuba).

Pastaruosiu metu nemažai portugalų įmonių dirba įvairiuose Lotynų Amerikos sektoriuose, pvz., statybos, infrastruktūros plėtros, finansų, turizmo, energetikos, vandens išteklių valdymo, žemės ūkio, mažmeninės prekybos, farmacijos, informacinių ir komunikacijos technologijų sferose ir kt. Portugalija taip pat skiria nemažai dėmesio Amerikos žemyne populiarinti portugalų kalbą per savo kultūros instituto administruojamą švietimo institucijų tinklą⁹⁷.

Portugalija yra aktyvi gana naujo ir mažai paplitusio vystomojo bendradarbiavimo modelio – trišalio bendradarbiavimo šalininkė. Portugalija laikosi pozicijos, kad trišalis bendradarbiavimas yra galimybė peržengti tra-

94 Wang, S. (2016 m. birželio 24 d.). A Familial Relation? Spain and Latin America in the 21st Century. Prieiga per internetą: <https://www.coha.org/a-familial-relation-spain-and-latin-america-in-the-21st-century/>

95 Spain's complicated relationship with Latin America. (2020 m. liepos 9 d.). Prieiga per internetą: <https://www.economist.com/the-america/2020/07/09/spain's-complicated-relationship-with-latin-america>

96 Ferreira Gomes, N. E. (2010). The role of Portugal in Euro-Latin American relations. *Janus.net*, 1(1), 107–111. Prieiga per internetą: <https://www.redalyc.org/pdf/4135/413536166010.pdf>

97 Ministério dos Negócios Estrangeiros. (n. d.). Américas. <https://portaldiplomatico.mne.gov.pt/en/foreign-policy/regional-affairs/americas>

dicinius finansinių donorų ir gavėjų santykius ir skatinti horizontaliąją partnerystę per žinių ir gerųjų patirčių sklaidą⁹⁸.

Jungtinės Valstijos JAV, kaip ir ES, būdinga inertiška, pasyvoka, neproaktyvi laikysena; pirminis Joe Bideno administracijos siekis yra bent išlaikyti dabartines įtakos pozicijas. Iš tiesų Lotynų Amerika šiuo metu jau tėra tapusi tik antriniu JAV užsienio politikos kontekstu, tikrasis rūpestis – Kinijos ir Rusijos interesų plėtra (žr. žemiau).

JAV santykiuose su regionu itin ryškus konkrečių pragmatinių realijų – nelegalios migracijos, narkotinių medžiagų prekybos, nusikaltimų prevencijos – dominavimas.

Didžiausia ir įtakingiausia regiono valstybė – Brazilija – tapo BRICS nare, yra palikta politiškai izoliuota nuo JAV. Išaugęs prekybinis ir ekonominis bendradarbiavimas su Kinija lėmė, kad kaip pagrindinę Brazilijos prekybos partnerę JAV pakeitė Kinija.

Minėtinas Devintasis Amerikos viršūnių susitikimas, vykęs 2022 m. Los Andžele. Buvo priimta tik Los Andželo migracijos ir saugumo deklaracija, kurios esmė yra Jungtinių valstijų noras „dalytis atsakomybe“ sprendžiant migracijos krizę su Lotynų Amerikos ir Karibų regiono valstybėmis – tiek kilmės, tiek tranzito šalimis⁹⁹.

Netiesiogiai Bideno administracija bandė Kinijos iniciatyvos „Viena juosta, vienas kelias“ (angl. „Belt and Road Initiative“) atžvilgiu priešinti savo iniciatyvą „Build Back Better World“ (B3W)¹⁰⁰.

Rusijos Federacija Iš Rusijos požiūrio taško, ryšku, kad:

- tuo tarpu dabartinėje situacijoje Rusija, būdama priversta diversifikuoti savo ekonominius ir finansinius, politinius, kultūrinius ryšius, suvokia Lotynų Ameriką pirmiausia kaip potencialią rinką savo produkcijai, siekia karinio bendradarbiavimo plėtros;
- „daugiapolio pasaulio“ idėja reiškia, kad Rusija nesiekia ideologizuoti vidinio įvairių Lotynų Amerikos šalių politinio gyvenimo turinio, (priešingai nei JAV, ES ar Kinija) nesiekia ideologizuoti šalių tarpusavio integravimosi procesų; ši laikysena yra gerokai patrauklesnė net keletui Lotynų Amerikos šalių, bent jau tikrai patrauklesnė nei europinis ar amerikietiškas „ideologinis eksportas“.

Pirminis dėmesio augimas Rusija Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regione turi gerai išplėtotą diplomatinių atstovybių tinklą: ambasadas aštuoniolikoje šalių, taip pat du generalinius konsulatus Brazilijoje (San Paule ir Rio de Žaneire) ir vieną Kuboje. Rusija yra užmezgusi diplomatinius santykius su visomis 33 Lotynų Amerikos ir Karibų jūros valstybėmis. Rusijoje veikia 20 įvairių Lotynų Amerikos šalių ambasadų.

Rusija Lotynų Amerikoje visada yra vykdžiusi akivaizdžiai agresyvią diplomatinę politiką, visada siekė išplėsti savo įtakos zoną regione, kuris bendrai dar neseniai buvo suprantamas kaip JAV įtakos zona. Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas anksti pradėjo inicijuoti nemažai įvairių diplomatinių veiksmų, derybų su skirtingais Lotynų Amerikos šalių vadovais. Rusijos įtakos Lotynų Amerikoje siekius išryškina Maskvos parama Kubos, Nikaragvos ir Venesuelos autoritariniams režimams. Rusijos ambicijos regione įgijo pagreitį, kai 2014 m. Rusijos prezidentas Putinas sudarė ekonominių ir saugumo susitarimų su Kuba, Argentina, Brazilija ir Nikaragva. Pastaraisiais metais Rusija Lotynų Amerikoje gana sėkmingai išnaudojo naujas komercines galimybes ir plėtojo į valstybių suverenitetą (net vidinės autokratijos sąskaita) orientuotą laisvai normatyvinę darbotvarkę, kurią palankiai vertina ir dalis Lotynų Amerikos regiono šalių. Kaip bus pabrėžta vėliau, Rusijai Lotynų Amerikoje tebebūdingas minkštosios galios deficitas.

98 Organisation for Economic Co-operation and Development. (n. d.). Portugal promotes triangular co-operation through advocacy and partnerships. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/development-cooperation-learning/practices/portugal-promotes-triangular-co-operation-through-advocacy-and-partnerships-0a03c06b/>

99 The White House. (2022 m. birželio 10 d.). Los Angeles Declaration on Migration and Protection. Prieiga per internetą: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/06/10/los-angeles-declaration-on-migration-and-protection/>

100 The White House. (2021 m. birželio 12 d.). Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership. Prieiga per internetą: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/12/fact-sheet-president-biden-and-g7-leaders-launch-build-back-better-world-b3w-partnership/>

Nepaisant to, kad Rusijos ekonomika auga gana lėtai, šios valstybės komercinės pozicijos Lotynų Amerikoje nuo 21 a. pradžios stiprėjo. Nuo 2006 iki 2016 m. Rusijos prekyba su Lotynų Amerika išaugo 44 proc. – iki 12 mlrd. JAV dolerių; apie pusė Maskvos prekybos sandorių buvo sutelkta Brazilijoje ir Meksikoje. Rusijos komerciniai pasiekimai Lotynų Amerikoje ryškiausi naftos ir dujų sektoriuje (Venesueloje, Meksikoje, Brazilijoje). Kituose sektoriuose Rusijos paskelbti ambicingi ekonominio bendradarbiavimo užmojai realybėje įgyvendinami kukliau. Intensyvesniam Rusijos bendradarbiavimui su Lotynų Amerikos šalimis gamybos, žemės ūkio ir technologijų srityse sutrukdė ir po 2014 m. Rusijos patiriami ekonominiai sunkumai, nors visame regione padaugėjo „Rusijos verslo tarybų“, įvairių koordinacinių nevyriausybinų institutų.

Rusijos poziciją Lotynų Amerikoje stiprina abiem pusėms priimtinos politinės, etinės pažiūros, ilgalaikiai lūkesčiai ir siekiniai. Lotynų Amerikoje palankiai vertinamas Rusijos siekis išlaikyti posovietinės erdvės kategoriją savo įtakos zonoje ir beatodairiškas valstybės suvereniteto palaikymas „globaliuose Pietuose“. Pažymėtina, kad nemažai Lotynų Amerikos šalių palaikė arba bent nepasmerkė Rusijos karinių veiksmų „Pietų Osetijoje“, Abchazijoje, Ukrainoje, Sirijoje. Savo ruožtu, teikdama retorinę ir materialią pagalbą neteisiniams Lotynų Amerikos režimams, Rusija sustiprino savo, kaip krizėms atsparios autoritarinių ir antivakarietiško vyriausybės partnerės, įvaizdį.

Atostūmis Nepaisant stiprėjančių Rusijos ryšių su Lotynų Amerika, Maskvai sunkiai sekasi įsitvirtinti šiame regione šalių saugumo sistemose. Venesuelos ekonomikos krizė sutapo su Rusijos ginklų eksporto į Lotynų Ameriką nuosmukiu. JAV atkūrus ginklų tiekėjos regionui poziciją, Rusijos ginklų pardavimai šiam regionui 2015–2019 m. laikotarpiu sudarė 0,8 proc. Rusijos pastangos kilstelėti ginklų eksportą į Lotynų Amerikos šalis žlugo, daugiausia tai lėmė su „rožiniu potvyniu“ (kairuoliškųjų, net „neokomunistinių“ (angl. „left-wing“), aspiracijų pagausėjimas) susiję pokyčiai ir didžiausių regiono karinių pajėgų nenoras pasikliauti Rusijos įranga.

Rusijos atgimimą Lotynų Amerikoje taip pat stabdo nemenkas minkštosios galios deficitas. 2020 m. vasarį atlikta apklausa atskleidė, kad pasitikėjimas Putino vadovybe Brazilijoje siekė tik 34 proc., Argentinoje – 36 proc., o Meksikoje – 39 proc. 2017 m. apklausa taip pat atskleidė, kad skirtingose šalyse skiriasi ir teigiamo požiūrio į Rusiją paplitimas, pvz., Argentinoje Rusiją palankiai vertina 27 proc. gyventojų, Peru – 41 proc. Tokį minkštosios galios deficitą galima paaiškinti šalčio karo laikų antikomunistinių nuotaikų svyravimu ir Putino valdymo modelio nepopuliarumu¹⁰¹.

Rusijos taktikos revizija. Laimėjimai Ribotos Rusijos galimybės daryti įtaką Vakarų dominuojamoje tarptautinėje sistemoje naudojant tradicinius galios instrumentus, tokius kaip diplomatija, ekonomika ir karyba, privertė Maskvą ieškoti alternatyvių poveikio, įtakos būdų. Pastebima, kad Rusija, siekdama savo užsienio politikos tikslų, vis labiau remiasi **(1)** informaciniais ir sociologiniais metodais, pvz., siekia išnaudoti rusų diasporą kaip galios šaltinį. Anksčiau tokia Rusijos taktika buvo būdingesnė „artimajame užsienyje“, tačiau pastaraisiais metais ši valstybė pastebimai sustiprino pastangas išnaudoti savo politiniams tikslams ir labiau nutolusiose šalyse įsikūrusią rusų išeiviją. Konkrečiai pastarąjį dešimtmetį stebėtos pastangos konsoliduoti diasporą Lotynų Amerikoje ir Karibų jūros regione, siekiant sustiprinti Maskvos ryšį su ten augančiomis ir vis labiau organizuotomis rusakalbių, stačiatikių bendruomenėmis. Lotynų Amerikos ir Karibų regione gana plačiai paplitusios į rusų išeiviją orientuotos organizacijos, tokios kaip tautiečių judėjimai, kultūros centrai, fondo „Russkiy Mir“ veikla, Rusijos žiniasklaidos priemonės ir Rusijos stačiatikių bažnyčios.

Šiuo metu Rusija Lotynų Amerikos valstybėse vykdo milžinišką ispanakalbiams skirtą dezinformacijos kampaniją per televiziją, socialinėse medijose¹⁰², jos formos tapo raiškios Rusijos agresijos karo Ukrainoje kontekste.

Rusijos kultūros centrų atsiradimas regione yra dar vienas įrodymas, kad Maskva vis labiau domisi ryšiu su regiono žmonėmis. Daugelis šių kultūros centrų, tarp kurių – Rusijos mokslo ir kultūros centrai Argentinoje ir Peru, Levo Tolstojaus institutas Kolumbijoje, Maksimo Gorkio institutas Urugvajuje – po Sovietų Sąjungos žlugimo buvo nunykę, tačiau pastaruoju metu nemažai tokių centrų yra atnaujinti ir siūlo daugybę paslaugų –

101 Ramani, S. (2021 m. rugpjūčio 19 d.). Russia Returns to Latin America. Prieiga per internetą: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russia-returns-latin-america>

102 Gonyea, D. (2022 m. vasario 20 d.). Russia has been showing diplomatic interest in Latin American countries. Prieiga per internetą: <https://www.npr.org/2022/02/20/1082012392/russia-has-been-showing-diplomatic-interest-in-latin-american-countries>

nuo rusų kalbos pamokų iki nemokamų rusiškų filmų peržiūrų, susitikimų su žurnalistais, rašytojais, visuomenės veikėjais, kurie skaito paskaitas apie istorinius ir dabarties įvykius. Kultūrinių, pramoginių, religinių veiklų organizavimas – būdas pasiekti rusų išeivius ir parodyti, kad Rusijos valdžia jais rūpinasi¹⁰³.

Apskritai, užsienio politikos komentatoriai linkę sutarti, kad kol kas Rusijos galia Lotynų Amerikoje nėra itin didelė, tačiau pažymi, kad negalima visiškai atmesti grėsmės, jog Rusijos įtaka šiame regione gali išaugti, ypač kol regione yra liberaliosios demokratijos idėjas atmetančių jurisdikcijų (pvz., Venesuela, Nikaragva, Kuba)¹⁰⁴.

Vis dėlto esama ir jau apčiuopiamų Rusijos veiklos padarinių. Savitai atskirų tarptautinių interesų turinčių subjektų įtaka Lotynų Amerikos regione buvo ryški COVID-19 pandemijos kontekste. Regionas nukentėjo nuo pandemijos ypač stipriai. Argentina tapo pirmąja Vakarų pusrutulio šalimi, kuri sutiko naudoti Rusijos mokslininkų sukurtą vakciną „Sputnik“, šalyje ėmė ją gaminti ir vidaus rinkai, ir eksportui į kitas Lotynų Amerikos šalis. Pandemijos sąlygomis intensyviai regione veikė ir Kinijos Liaudies Respublika. Palyginti, ES, JAV regione išliko pasyvios.

Rusijos interesų plėtra ryški ir skatinant (2) savitas bendradarbiavimo formas. Brazilija yra BRICS narė; BRICS narės taip pat yra Kinija ir Rusija. Kinija ir Rusija taip pat yra Šanchajaus bendradarbiavimo organizacijos narės. Visos kartu – Kinija, Rusija, Brazilija, Meksika, Argentina – yra Didžiojo dvidešimtuko (G 20) šalys. Atkreiptinas dėmesys, kad, šioms šalims ėmus nuosekliau veikti išvien, formuotųsi įtakingas blokas G 20 sudėtyje.

2022 m. į BRICS darbotvarkę sugrįžo BRICS+ idėja (į bendradarbiavimą įtraukti kitas dabartinių BRICS valstybių regionų valstybes). BRICS+ susitikimo dalyvių ratas, užsienio reikalų ministrų lygiu išplėstas – viršūnių susitikime, be pagrindinių BRICS šalių, taip pat dalyvavo ministrai iš Afrikos (Egipto, Nigerijos, Senegalo), iš Lotynų Amerikos (Argentinos). Taip pat buvo atstovaujama Indonezijai, Kazachstanui, Saudo Arabijai, Jungtiniams Arabų Emyratams (JAE) ir Tailandui. Saudo Arabijos ir Indonezijos įtraukimas rodo, kad bendras ekonomikų dydis suvokiamas kaip esantis reikšmingas besivystančiame pasaulyje, kad esama pagrindo tikėtis jų vaidmens augimo Didžiojo dvidešimtuko grupėje. Įtraukimas tokių šalių kaip Senegalas (2022 m. pirmininkauja Afrikos Sąjungai), JAE (2022 m. pirmininkauja Persijos įlankos šalių bendradarbiavimo tarybai), Argentina (2022 m. pirmininkauja Lotynų Amerikos ir Karibų jūros valstybių bendruomenei), liudija BRICS regioninę orientaciją, „integracijų integracijos“ siekį, kad ši orientacija būtų ryški besiformuojančioje BRICS+ platformoje. Po šiais metais birželį vykusio BRICS viršūnių susitikimo paraišką bendradarbiauti pateikė Argentina. Pažymėtina, kad G 20 grupės pastaruosiuose susitikimuose dalis narių, tos, kurios nedalyvauja Didžiojo septyneto (G 7) platformoje, labiau gravituoja link BRICS svorio centro.

Tapo įprasta praktika, kad G 20 renginių išvakarėse BRICS šalys tarpusavyje konsultuojasi kuluaruose (aukščiausiojo lygio susitikimai, ministrų susitikimai, šerpų susitikimai ir pan.). Tokiu būdu BRICS valstybių „penketukas“ tapo (tampa) kitokių (naujų) požiūrių į G 20 pateikiamus pasaulinės darbotvarkės klausimus eksponentu bei stiprėjančiu koordinavimo ir konvergencijos instrumentu.

BRICS grupė savo susiformavimo logika yra neatsiejama nuo tarptautinių energetikos, žaliavų išteklių realijų: šalis yra reikšmingos ir energijos gamintojos, ir vartotojos. Energetikos dimensija BRICS architektūroje yra santykinai išreikšta: konkrečiai skatinama energijos išteklių tarpusavio prekyba, infrastruktūros tinklų plėtra, iš dalies – bendros pozicijos ieškojimas ir komunikacija tarp BRICS partnerių.

103 Fonseca, B. and Rouvinski, V. (2018). The Russians of Latin America. Moscow's Bid for Influence Over Russian-Speaking Communities in the Region. Prieiga per internetą: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/English-Edition-Archives/November-December-2018/Fonseca-Russia-Latam/>

104 Gonyea, D. (2022 m. vasario 20 d.). Russia has been showing diplomatic interest in Latin American countries. Prieiga per internetą: <https://www.npr.org/2022/02/20/1082012392/russia-has-been-showing-diplomatic-interest-in-latin-american-countries>

105 Ramani, S. (2021 m. rugpjūčio 19 d.). Russia Returns to Latin America. Prieiga per internetą: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russia-returns-latin-america>

106 Moncada, A. (2022 m. kovo 30 d.). Will Russian Influence in Latin America Grow in 2022? Prieiga per internetą: <https://www.americasquarterly.org/article/will-russian-influence-in-latin-america-grow-in-2022/>

Aktyvinant BRICS+ paradigmą, tikėtina, kad BRICS iš santykinai „intravertiškos“ organizacijos sieks virsti (virs) „ekstravertiška“. Globalesnės BRICS ambicijos Pietuose skatina (skatins) reikšmingų pasaulio ekonomikos pokyčių lūkestį.

Rusijos užsienio politika regione tampa (3) itin proaktyvi – reñgiama dvišalių aukščiausio ir aukšto lygio susitikimų. Rusijos ir Lotynų Amerikos politinis dialogas aukščiausiu lygiu yra aktyvus. 2019–2021 metais Rusijoje lankėsi Bolivijos prezidentas Evo Moralesas, Venesuelos prezidentas Nicolás Maduro, Kubos prezidentas Miguelis Díazas-Canelis. Putinas dalyvavo BRICS viršūnių susitikime (Brazilija), kurio kuluaruose surengė dvišalį susitikimą su Jairu Bolsonaro. 2022–ieji Rusijos ir Lotynų Amerikos diplomatiniai metai prasidėjo dviejų įtakingų Lotynų Amerikos vadovų – Argentinos prezidento Alberto Fernandezo ir Brazilijos prezidento Bolsonaro – vizitais į Maskvą (surengti dar iki vasario 24 d. Rusijos invazijos į Ukrainą).

2019 m. „Mercosur“ parlamento pirmininkas, Andų parlamento pirmininkas, Centrinės Amerikos parlamento („Parlacen“) pirmininkas dalyvavo antrajame Parlamentarizmo plėtros forume Maskvoje, forumo metu buvo pasirašytas Rusijos Federacijos Tarybos ir „Parlacen“ bendradarbiavimo susitarimas.

Rusija turi stebėtojos statusą Lotynų Amerikos integracijos asociacijoje (ALADI), Karibų asociacijoje (ACS) ir Centrinės Amerikos integracijos sistemoje (CAIS). Rusijos Federacija bendradarbiauja ir siekia stebėtojo statuso CELAC. Amerikos valstybių organizacija (AOS) Rusijos Federaciją pašalino, atimdama stebėtojos statusą (OAS). Atkreiptinas dėmesys, kad sprendimo nepalaikė Argentina, Brazilija, Meksika, Bolivija, Hondūras, Salvadoras, Sent Kitsas ir Nevis bei Sent Vinsentas ir Grenadinai.

Plečiama Rusijos Federacijos ir regiono (4) abipusių piliečių bevizų kelionių zona: su 26 regiono valstybėmis Rusija yra pasirašiusi tarpvyriausybinius susitarimus dėl vizų formalumų atsisakymo sąlygų. Šiuo metu zona apima visą Pietų Ameriką (12 šalių), keletą Centrinės Amerikos šalių (6 šalys) ir Karibų jūros regioną (8 šalys). Įsigalios atitinkamas susitarimas ir su Dominikos Respublika.

Verslo dialogui skatinti aktyviai naudojamas ir specifinis mechanizmas – (5) tarpvyriausybines prekybos, ekonominio ir mokslinio bei techninio bendradarbiavimo komisijos, kurios dirba su Argentina, Brazilija, Bolivija, Kolumbija, Kuba, Meksika, Nikaragva, Peru, Urugvajumi, Čile ir Ekvadoru. Veikia karinio-techninio bendradarbiavimo komisijos su Argentina, Peru ir Ekvadoru, su Meksika yra sudaryta dvišalė mišri kultūrinio bendradarbiavimo komisija. Funkcionuoja aukšto lygio dvišalės komisijos su Brazilija ir Venesuela. Rusija ir regiono šalys glaudžiai bendradarbiauja dar ir tarpininkaujant Rusijos prekybos ir pramonės rūmams¹⁰⁷ bei Nacionaliniam ekonominio bendradarbiavimo su Lotynų Amerikos šalimis skatinimo komitetui¹⁰⁸. Veikia bendradarbiaujant su daugeliu regiono šalių (Argentina, Brazilija, Kuba ir Čile) įsteigtos verslo tarybos, veikia Rusijos ir Meksikos verslininkų komitetas, o Kolumbijoje – dvišaliai prekybos ir pramonės rūmai.

Naujausios aktualijos. Braziliškas kontekstas Abu 2022 m. Brazilijos prezidento rinkimuose kandidatavę pagrindiniai pretendentai charakterizuotini kaip „prorusiški“. Rinkimus laimėjęs Luizas Inácio Lula da Silva yra vienas BRICS formato iniciatorių. Lula da Silva, tikėtina, sieks sustiprinti šį formatą, tačiau dėl pragmatinių, o ne ideologinių priežasčių. Tikėtina, Brazilija rems nepriklausomo finansinio mechanizmo „BRICS Pay“, alternatyviąs tarptautinių mokėjimų sistemos, kūrimą. Tikėtina, Brazilija prieštaraus, kad BRICS būtų atvirai kategoriškai priešinama „kolektyviniams Vakarams“, čia Brazilijos Prezidento ir Putino nuomonės išsiskirs.

Vis dėlto Lula da Silva ne kartą viešais pareiškimais yra gluminęs Vakarus. Jis kritikavo JAV ir Europą dėl nenoro imtis realių derybų su Rusija, taip pat, kad esą šios, siekdamos deeskalacijos, vis dėlto neatsisako Ukrainos narystės ES ir NATO perspektyvos. Tačiau tuo pat metu Rusijos pradėtus karo veiksmus jis pavadino klaida. Bolsonaro iš esmės sutiko su šiuo požiūriu.

Brazilija importuoja apie 85 proc. trąšų, naudojamų žemės ūkyje, pagrindinėje pramonės šakoje (sudaro ketvirtadalį BVP). Augančios trąšų kainos kelia grėsmę Brazilijos, kaip svarbios sojos pupelių, taip pat kukurūzų,

107 Sergey Katyrin: dlya stran Latinskoy Ameriki otkryvayutsya novyye vozmozhnosti predprinimatel'skoy deyatel'nosti. (2022 m. balandžio 22 d.). Prieiga per internetą: <https://news.tpprf.ru/ru/news/3172439/>

108 Katalog predlozheniy. Registratsiya. Kabinet organizatsii. (n. d.). Prieiga per internetą: <http://cncepla.ru/>

cukranendrių ir medvilnės eksportuotojos, pozicijai. 2021 metais apie ketvirtadalį visų Brazilijos trąšų poreikio (apie 3,5 mlrd. JAV dolerių vertės) patenkino Rusija. Vasario mėnesį vykusiame Bolsonaro ir Putino susitikime buvo teigiama, kad artimiausiu metu šalys šiuos skaičius ketina padvigubinti.

Braziliją domina dyzelinio kuro tiekimas iš Rusijos, (jei Rusijos sąlygos, nepaisant sankcijų ir politinės rizikos, bus geresnės nei daugelio konkurentų iš JAV, Saudo Arabijos, Indijos).

Brazilija neprisijungė (neprisijungia) prie Vakarų sankcijų Rusijai, tačiau Brazilijos įmonės yra linkusios jų laikytis, todėl bendradarbiavimas – ypač aukštųjų technologijų srityje – tampa beveik neįmanomas.

Brazilija neprieštarauja, kad ir toliau iš Rusijos būtų perkamos tam tikros prekės, pavyzdžiui, dyzelinas ar trąšos, o Rusijos rinkai būtų tiekiami daugiau braziliškų žemės ūkio produktų. Todėl prekyba tarp šalių, kuri per pirmuosius septynis šių metų mėnesius išaugo beveik dvigubai (iki 6,2 mlrd. JAV dolerių), gali ir toliau augti. Tačiau šalys vis tiek liks viena kitai tik „antraeilės“. (Palyginimui, prekyba tarp Brazilijos ir Kinijos siekia apie 125 mlrd. JAV dolerių per metus).

Tikėtina, vadovaujant Lulai da Silvai, santykiai su ES vis dėlto bent šiek tiek plėtosis. Prieš metus būsima prezidentas keliavo į svarbiausias Europos šalis, kur buvo šiltai sutiktas. ES tikisi, kad su Bolsonaro asmeniu siejamas santykių atšalimas baigsis, atsivers naujų galimybių plėsti bendradarbiavimą.

Rimta kliūtimi Brazilijos ir Rusijos santykių plėtrai gali tapti nuotaikos Brazilijos visuomenėje. Apklausa rodo, kad iki prasidedant karo veiksams Ukrainoje tik 28 proc. brazilų buvo neigiamai nusiteikę prieš Rusiją, o gegužę šis skaičius išaugo iki 59 proc. Dabartiniame kare tik 6 proc. brazilų palaiko Rusiją, 62 proc. – Ukrainą¹⁰⁹.

Kinijos Liaudies Respublika Pirminė Kinijos interesų plėtros raiškos forma yra ekonominių, ypač infrastruktūros kūrimo, santykių plėtra.

Mažiau nei vidutines pajamas gaunančių šalių (angl. santrumpa „LMIC“) grupei priskiriamas valstybes Kinijos „Viena juosta, vienas kelias“ iniciatyva gali įstumti (jau stumia) į „paslėptų skolų“, kurios įvertintos 385 mlrd. JAV dolerių, duobę.

Nuo tada, kai apie iniciatyvą buvo paskelbta 2013 metais, Kinija investavo daugiau nei 843 mlrd. JAV dolerių į kelių, tiltų, uostų ir ligoninių statybą maždaug 163 šalyse, daugiausia įvairiose Afrikos, Centrinės Azijos, taip pat ir Lotynų Amerikos šalyse.

Beveik 70 proc. šių lėšų buvo paskolintos valstybiniais bankams arba bendroms Kinijos ir vietos partnerių įmonėms šalyse, kurios jau ir taip buvo smarkiai įsiskolinusios. Paskolos suteiktos „kitiems subjektams, ne centrinėms vyriausybėms“, tačiau vyriausybės dažnai suteikdavo savo garantijas, jeigu kiti subjektai taptų nemokūs.

Atskirų Lotynų Amerikos šalių vyriausybės pačios nežino tikslų sumų, kurias jos yra skolingos Kinijos Liaudies Respublikai.

„Vienos juostos, vieno kelio“ iniciatyvos skolinimo tempai per pastaruosius dvejus metus nežymiai mažėjo. Daugiau nei 40 mažiau nei vidutines pajamas gaunančių šalių (LMIC) grupei priklausančių valstybių yra įsiskolinusios Kinijai daugiau nei 10 proc. jų nacionalinio bendrojo vidaus produkto. Tačiau šie finansiniai įsipareigojimai besivystančiuose rinkose neatsispindi vyriausybės pateikiamuose oficialiuose dokumentuose. Vidutiniškai vienos LMIC grupei priskiriamos šalies nepranešami finansiniai įsipareigojimai Kinijai siekia apie 6 proc. jų bendrojo vidaus produkto.

109 Kendrick, M. (2022 m. gegužės 10 d.). Brazil's Presidential Contenders Both Back Russia, but Brazilians Don't. Prieiga per internetą: <https://morningconsult.com/2022/05/10/brazil-presidential-election-russia-policy/>

Atskiroms šalims negebant grąžinti skolos, bus prielaidų Kinijai siekti perimti dabar šių šalių pačių adminis-
truojamą infrastruktūrą, turtą.

Greta ekonominių, aktualėja ir politinių interesų skverbtis (žr. žemiau).

Strateginė JAV ir Kinijos konkurencija turi ir turės tiesioginį poveikį dabartinei geoekonominei ir geopolitinei
regiono situacijai. JAV G 7 formato susitikime yra siūlysi užkirsti kelią Pekinui dominuoti besivystančių rinkų
finansuose, tiesiogiai kardyti Kinijos finansinių investicijų plėtrą, forsuoti maksimalų diskomfortą.

Rusijos Federacijos ir Kinijos Liaudies Respublikos sinergija Kinijai ir Rusijai radus interesų pusiausvyrą, regione susiformuotų (jau formuojasi) geopolitinis trikampis, kuris reikšmingai lemtų tolesnę alternatyvių prekybos, ekonominių ir politinių galimybių plėtrą Lotynų Amerikos šalyse. Vertinant dabartinį geostrateginį kontekstą galima teigti, kad, nepaisant neapibrėžtumo ir dinamikos, pasaulinės ir regioninės sąlygos vis dėlto yra palankios Rusijos ir Lotynų Amerikos politinei ir ekonominei sąveikai.

Lotynų Amerikoje sustiprėjusios Kinijos ir Rusijos pozicijos, šioms su daugeliu regiono šalių užmezgus strateginės partnerystės ryšius, yra JAV dominavimą silpninantis veiksnys. Ypač akcentuotinos dvi aplinkybės:

- Kinijos prekybinis ir ekonominis spurtas Lotynų Amerikos rinkose bei
- Rusijos karinio-techninio bendradarbiavimo su Venesuela, Kuba, Nikaragva ir kitomis valstybėmis suaktyvėjimas.

Būtent šiame kontekste ryškus antagonistinių nuotaikų JAV atžvilgiu atgimimas regione. Stebimų globalinių geopolitinių įtampų kontekste (Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą, Kinijos–JAV nesutarimas dėl Taivano) Lotynų Amerikos šalyse stebimas vis didesnis dėmesys JAV prieštaraujantiems interesams. Jie tampa madingi. Iš naujo atrandami įvairūs „bendri bruožai“ – aštrus visuomenių susisluoksniavimas (kaip Rusijoje), autoritarizmo privalumų diskursas (kaip Kinijoje) ir pan. Ryškus pirmaujančių Lotynų Amerikos šalių siekis diversifikuoti išorės santykius – iš tiesų jos dreifuoja ne tik tolyn nuo Amerikos ir link Kinijos bei Rusijos, bet ir link Afrikos, įvairių kitų Azijos šalių. Stebimas išaugęs susidomėjimas plėsti prekybinį ir investicinį bendradarbiavimą Azijos ir Ramiojo vandenyno regione (ypač besiformuojančios Ramiojo vandenyno partnerystės (angl. „Trans-Pacific Partnership“) formatu); šitai dar labiau keičia (keis) visą sąlyginai nusistovėjusį „status quo“ ne tik regione, regiono ryšius bei santykius su ES, bet ir turės poveikio visos tarptautinės bendruomenės raidos dinamikai.

Savitosios regiono orientacijos perspektyva Jei nebūtų įmanoma regione ryškiau išforsuoti euroatlantinės ideologijos raiškos, siekiant užkardyti Kinijos ir Rusijos interesų plėtrą, gali būti aktualu bent jau labiau skatinti savos, savitos „lotyniškai amerikietiškos“ ideologijos ir tarptautinės bendruomenės vizijos brendimą (žiūrint, kad šitai netaptų rusiškojo „daugiapolio“ pasaulio dalimi). Regionas yra pakankamai didelis tapti savarankišku tarptautinių santykių veikėju. Tačiau čia esama gausių kliūčių.

Regioninio Lotynų Amerikos šalių tarpusavio bendradarbiavimo perspektyva šiuo metu yra įtempta, nes regiono valstybių vadovams tebebūdingos ryškios, net neįveikiamos tarpusavio ideologinės takoskyros, taip pat ir dėl to, kad regione dominuojančios diplomatinės institucijos tuo tarpu nėra pradėjusios siekti konsoliduoto tarpusavio bendradarbiavimo konsensuso dėl bendros regiono bendradarbiavimo strategijos su išorės subjektais.

Kontinento vidaus nesutarimas ryškus, pvz., regiono santykių su ES formose. Bendradarbiavimas dažniausiai yra techninis ir tesiremia regiono vyriausybių pareigūnais, kurie, pirmiausia orientuodamiesi ne į ideologinius ilgalaikius, o į pragmatinius ir trumpalaikius siekius, daugiau formaliai tepalaiko ryšius su europinių institucijų atstovais. Ryškus pavyzdys čia būtų sunkiai kaitai pasiduodęs regiono šalių rinkų protekcionizmas.

Regionui trūksta lyderių, turinčių politinės įtakos ir valios, reikalingos bendrai regiono ateities vizijai formuluoti. Kaip įprasta politologų bendruomenėje, hipotetiškai teigiant, kad Lotynų Amerikos konsolidacija neįmanoma be Meksikos ir Brazilijos – šiedvi turėsiančios suvaidinti tą vaidmenį, kurį suvaidino Vokietija ir Prancūzija, jų suartėjimas Europoje, grindžiantis ES susiformavimą – itin reikšmingas tampa Meksikos ir Brazilijos vadovų vaidmuo.

Po Andrés Manuelo Lópezo Obradoro ir Bolsonaro pergalių 2018 m. pabaigoje dviejų didžiausių Lotynų Amerikos šalių politikos kursas buvo dar atviriau charakterizuojamas kaip demonstratyviai nacionalistinis, atvirai disonavo su regioninio bendradarbiavimo plėtojimu bei daugiašaliu subregioninių įsipareigojimų vykdymu. Brazilijos Vyriausybės „antiglobalistiniu“ požiūriu, didelė dalis tarptautinių taisyklių ir normų iš tikrųjų kelia „grėsmę“ Brazilijos suverenitetui. Lópezas Obradoras teikia pirmenybę nacionalistinio atspalvio vidaus darbotvarkei ir siekia esminės užsienio santykių revizijos. Tai, kad dvi didžiausios ir įtakingiausios regiono šalys vengia daugiašališkumo, traktuotina kaip problema: dar iki išskylant nacionalistiniams lyderiams, suverenitetų hiperbolizavimas kėlė didelių kliūčių gilesnei subregioninei integracijai ir Lotynų Amerikos regiono viduje, ir viso regiono integracijai su kitais žemynų regionais.

Kelios šalys, kurios labiau akcentavo daugiašalį požiūrį ir galėtų (galėjo) bandyti užpildyti vakuumą, išgyveno (išgyvena) rimtas vidines krizes, kurios sutrukdė joms imtis lyderystės. Čilė yra pavyzdys: 2019 m. ji buvo priversta pasitraukti kaip Jungtinių Tautų (JT) aukščiausio lygio susitikimo klimato klausimais šeiminkė, idant galėtų „pirmiau rūpintis, kad šalyje būtų atkurta viešoji tvarka“ plačiai šalyje išplitusių antivyriausybinių protestų kontekste. Šis sprendimas buvo žalingas Čilės reputacijai: ji aktyviai siūlė surengti aukščiausio lygio susitikimą ankstesnei šeiminkėi Brazilijai renginio atsisakius. Dėl protestų šalyje prezidentas Sebastianas Piñera nusprendė atšaukti ne tik JT aukščiausio lygio susitikimą, bet ir 2019 m. Azijos ir Ramiojo vandenyno ekonominio bendradarbiavimo viršūnių susitikimą, kuriame turėjo susitikti JAV prezidentas Donaldas Trumpas ir Kinijos prezidentas Xi Jinpingas.

Kitos regiono vyriausybės, pvz. Argentinos, Bolivijos, Kolumbijos ir Peru, taip pat arba yra įpareigosios pirmiau akcentuoti vidaus problemas, kad tik paskui galėtų kurti nuoseklią strateginę savąją tarptautinių santykių viziją, arba neturi pakankamo politinio svorio mobilizuoti partnerius. Kelios šalys, kurios gina daugiašališkumą, ir kurios yra politiškai stabilios, pavyzdžiui, Kosta Rika, Panama ir Urugvajus, neturi pakankamų svertų pradėti formuoti racionalią ir konsoliduotą regioninę darbotvarkę.

Dėl mažėjančios visuomenės paramos viso regiono vyriausybės tampa politiškai pažeidžiamos (galbūt net nelegitimios). Ši tendencija iš dalies kyla dėl precedento neturinčios 2000-ųjų ekonomikos augimo eros pabaigos, kai išteklų skirstymo valdytojai turėjo dideles galimybes vykdyti socialiai orientuotą politiką. Socialinė nelygybė ir su ja susiję politiniai pakilimai ir nuosmukiai kelia rimtų kliūčių kuriant politinį teisėtumą, tęstinumą ir viešąją politiką. Pavyzdžiui, 2020 m. nebuvo perrinktas nė vienas šio regiono šalies prezidentas – išimtis čia buvo tik Venesuelos Nicolás Maduro, kurio išrinkimas naujai kadencijai iš esmės nebuvo laikomas laisvu ir sąžiningu. Be to, populistinių lyderių, kritiškų valdančiųjų sluoksnių atžvilgiu, antplūdis net keliose šalyse siaurino labiau patyrusių klasikinių politikų veikimo laisvės erdvę.

Ryški politinė priešprieša tarp lyderių, dažnai susijusi su vidaus reikalais, apsunkena bendradarbiavimą. Nesutarimai dažnai supriešina kraštutinių dešiniųjų lyderius, tokius kaip Brazilijos Bolsonaras, su kairiaisiais kolegomis, tokiais kaip Argentinos Fernándezas ir Meksikos Lópezas Obradoras. 2019 m. rugpjūčio mėn. Bolsonaro retorika, pvz., ką šis sako apie Fernándezą, buvo itin atstumianti, pastarasis buvo išvadintas „kairiuoju banditu“, Fernándezas keršijo Bolsonarui, išreikšdamas palaikymą buvusiam Brazilijos prezidentui Lulai da Silvai. Dėl stipraus ideologinio skirtumo tarp valstybių vadovų regione atsirado konkuruojančių aljansų, tokių kaip „Prosur“, centro dešiniųjų vyriausybių blokas, ir Pueblos grupė, kairiųjų ir centro kairiųjų prezidentų, buvusių prezidentų ir intelektualų darinys.

Lotynų Amerikos politikai nesugebėjo suvaldyti ūmios socialinės, ekonominės ir politinės Venesuelos krizės, kuri tęsiasi jau beveik du dešimtmečius ir neigiamai paveikė regioninį daugiašališkumą. Nors 2002 m. nepavykęs perversmas buvo sprendžiamas gana konstruktyviai, vėlesnis Venesuelos nuosmukis į autoritarinę valstybę regioną suskaldė. Ir šiandien Lotynų Amerikos vyriausybės nesutaria, ar Maduro yra teisėtas Venesuelos valstybės vadovas, kaip spręsti Venesuelos egzistencinę krizę. Šį nesutarimą simbolizuoja 2021 m. kovo mėn. Fernándezo sprendimas pašalinti Argentiną iš Limos grupės (angl. „Lima Group“, isp. „Grupo de Lima“ – sukurta koordinuoti regioninį atsaką į Venesuelos krizę). Regiono šalių įtaką Karakasui nustelbia augantis išorės jėgų, tokių kaip Kinijos, Rusijos ir JAV, vaidmuo. Nors Venesuelos krizė giliai paveikė žemyną, Lotynų Amerikos vyriausybės liko tik krizės stebėtojomis.

Susilpnėjusios regiono valstybės susiduria su vis stiprėjančiomis organizuotomis nusikalstamomis grupuotėmis, kurių daugelis veikia tarptautiniu mastu. Dėl nusikalstamos veiklos pablogėjo saugumo sąlygos visame regione, nuolat auga smurto lygis, gausėja žmogaus teisių pažeidimų, susijusių su vyriausybės bandymais kontroliuoti nusikalstamumą. Keliose šalyse, įskaitant Braziliją, Kolumbiją, Salvadorą, Gvatemalą, Hondūrą, Meksiką, Paragvajų, Peru ir Venesuelą, yra įrodymų, kad organizuotas nusikalstamumas bendradarbiauja su šalies saugumo institucijomis arba (ir) sėkmingai jas infiltruoja. Lygiai taip pat organizuotas nusikalstamumas įgyja didesnės politinės įtakos finansuodamas politines kampanijas arba (ir) tiesiogiai iškeldamas savo kandidatus. Pandemija sustiprino organizuoto nusikalstamumo vaidmenį visoje Lotynų Amerikoje. Ši tendencija turi grėsmingų pasekmių regiono gebėjimui spręsti ne tik saugumo, bet ir kitas problemas, įskaitant sveikatos sistemos, švietimo ir aplinkos apsaugos.

Didžiųjų valstybių politikos aktyvėjimas Lotynų Amerikoje kloja dar vieną regioninės dinamikos sluoksnį, kuris vargu ar sustiprins intraregioninį bendradarbiavimą, daugiašališkumą. Geopolitinė konkurencija tarp JAV ir kylančios Kinijos riboja kitų šalių veiksmų laisvę ir dar labiau mažina intraregioninio bendradarbiavimo perspektyvas.

Atkreiptinas dėmesys ir į sudėtingą ekonominį regiono kontekstą. Daugelis Lotynų Amerikos šalių nustojo augti arba tai daro mažesniu tempu nei 2000-ųjų pradžioje. Daugumos šalių intraregioninė prekyba (t. y. su kitomis regiono šalimis) augo lėčiau nei viso regiono prekyba su regiono išore. Daugumai Lotynų Amerikos šalių prekyba su Kinija ir JAV dabar yra daug svarbesnė nei prekyba su kaimyninėmis šalimis. Šis prekybos prioritetą neskatina gilesnės subregioninės integracijos.

Iškalbinga, kad Brazilijos ir Argentinos prekyba per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo ir santykinai, ir absoliučiais įverčiais. Brazilijos eksportas į Argentina 2000–2018 m. sumažėjo nuo 11 proc. iki 6 proc. viso eksporto. Urugvajaus eksportas į Argentina ir Braziliją per tą patį laikotarpį sumažėjo atitinkamai nuo 17 proc. iki 5 proc. ir nuo 23 proc. iki 12 proc. Čilės eksportas į Argentina yra trečdalis to, ką buvo galima stebėti prieš 10 metų.

Regiono šalyse visada buvo ryškus atotrūkis tarp integracijos įsipareigojimų ir jų įgyvendinimo. Viršūnių susitikimai rengiami, planai kuriami ir iš dalies bei epizodiškai įgyvendinami, tačiau laikui bėgant pažanga sustoja – iki prasideda naujas ciklas. Ką galiausiai galima stebėti ilgalaikėje perspektyvoje – yra ne augimo tendencija, o nesubalansuotas, netvarus ir stagnuojantis integracijos modelis.

Kinijos transformacija į pagrindinę Lotynų Amerikos produktų vartojimo rinką išryškino šią tendenciją, nes šalys pradėjo konkuruoti kaip eksportuotojos. Kinija dabar yra pagrindinė Brazilijos, Čilės, Peru, Venesuelos ir Urugvajaus eksporto kryptis, o Argentinos ir Kolumbijos – antra.

Apibendrinant galima sakyti, kad regione nesama ryškių centrinių reguliavimo (ir bendradarbiavimo) institucijų, palyginamų, pvz., su Briuselio kompleksu ES, taip pat nesama Lotynų Amerikos ir Karibų regioninio prekybos / finansų centro, vieno visam regionui. Tesama daugybės susitarimų ir skirtingų šalių grupių. Centrinė Amerika kartu su Meksika yra atviresnė, glaudžiai (dinamiška) prekyba susijusi su JAV. Meksika ir Brazilija, dvi didžiausios šalys, nėra pagrindinės Lotynų Amerikos prekybos tinklo dalys ir jų kaip regioninių centrų vaidmuo apsiriboja Meksikos ir Brazilijos artimiausiomis kaimynėmis.

Galimybės Regionas nėra izoliuotas nuo šiandien stebimų geopolitinių pokyčių, yra paveiktas, tebeveikiamas. Ryški ir rusiškųjų, ir kiniškųjų interesų skverbtis, šioji skverbtis pastaruoju metu auga. Lietuvos, tuo labiau – konsoliduotas trijų Baltijos šalių indėlis gali prisidėti kardant šį regiono dreifavimą Kinijos ir Rusijos link. Blogiausiu atveju, būtų galima bent jau skatinti subregioninį bendradarbiavimą: jis vis dėlto traktuotinas kaip pagrindinė priemonė, galinti padėti Lotynų Amerikai įveikti daugybę iššūkių. Net kai dėl ideologinių skirtumų sudėtinga bendradarbiauti aukščiausiu politiniu lygmeniu, svarbu rasti (aktyvuoti) kitų, kitų lygmenų, inovatyvių sąveikos būdų, net neformalių ar mažiau matomų būdų.

Grėsmės Lietuva, net kartu veikiančios trys Baltijos šalys, vis dėlto yra santykinai ribotas įtakos, poveikio šaltinis, todėl Lietuvos, ar visų Baltijos šalių, veiksmai turi būti derinami su platesnių koalicijų darbotvarkėmis.

ES šiuo metu vis dėlto sudėtinga bent patvariai koordinuoti, derinti skirtingas regione imtas kurti regioninės integracijos schemas. Šių schemų įvairovė, chaotiškumas, gausa ir neintegralumas atskleidžia skirtingą atskirų šalių pageidaujamos integracijos tempą. Ši įvairovė taip pat slepia radikalių ilgalaikių šalių siekių galbūt net principinį nesuderinamumą (pvz., kaip minėta, įkurtą forumą „Unasur“, suvoktą kaip kairiosios politikos dominuojamą formatą, dauguma šalių paliko, įkurdamos konkuruojantį „Prosur“).

3 Užsienio rinkų plėtra **Argumentas ir jo pagrindimas** Jau minėta, kad, Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalims nuosekliau orientuojantis į strateginius euroatlantinių valstybių ilgalaikius siekius, būtų pasiekta ir diversifikacijos tarp visų šių šalių prekybos partnerių. Naujų rinkų paiešką, prieigą prie naujų rinkų, ekonominę diplomatiją akcentuoja ir aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa. Dėl geografinės distancijos ir santykinio šalių rinkų uždaro šie ekonominiai, finansiniai siekiniai minimi kaip trečias pagal svarbą argumentas, tačiau prekybos partnerių diversifikavimas vienaip ar kitaip yra kritinis tarptautinių įtampų kontekste. Išplėtoti Lietuvos ir atskirų Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių ekonominiai ryšiai, labiau diversifikuota partnerystė turėtų tiesioginį poveikį Lietuvos ekonominiam, energetiniam saugumui.

Lotynų Amerika charakterizuotina kaip didelė rinka, turinti didelį augimo potencialą, regionas palaipsniui tampa vis svarbesne pasaulio ekonomikos dalimi. Bendras regiono BVP, 7,4 trln. JAV dolerių, jau šiandien sudaro 8,5 proc. pasaulio BVP. Nors dabartinėje globalinių įtampų situacijoje sudėtinga projektuoti ateities BVP augimo rodiklių dinamiką, santykinai geografiškai atokiai nuo Rusijos ir Kinijos lokalizuoto regiono BVP augimo tempas turėtų viršyti daugumos kitų regionų BVP augimo rodiklius.

Pamažu plečiamas ekonominis atvirumas, fiksuojamos investicijos į šalių infrastruktūrą, gausėjanti vidurinioji klasė jau šiandien laiduoja verslo galimybes visame regione. Nors esama ir vertų atkreipti dėmesį tarptautinių bendrovių iš už Lotynų Amerikos ribų pavyzdžių, jų veikla sulaukia daug dėmesio, didžiąją dalį verslo regione tebesudaro vietinės Lotynų Amerikos įmonės.

Kaip ir politiniame kontekste ekonomiškai Lotynų Amerika dar turėtų būti vertinama kaip įvairių atskirų rinkų rinkinys, o ne viena homogeniška regioninė rinka, nes kiekvienai šaliai tebebūdingos savos unikalios savybės. Šitai yra reikšmingas kliuvinys siekiant skatinti užsienio ūkio subjektus atkreipti dėmesį į regioną.

Brazilija yra didžiausia Lotynų Amerikos individuali ekonomika, kuriai tenka 40 proc. viso regiono BVP. Brazilijos įmonės dominuoja visame regione: jos sudaro 45 proc. visų regiono įmonių. Meksika yra antra pagal dydį individuali ekonomika, sudaranti 21 proc. regiono BVP – meksikietiškos įmonės sudaro tokį patį nuošimtį visų regiono įmonių (21 proc.). Argentina yra trečia pagal dydį Lotynų Amerikos ekonomika, kurianti 9 procentus viso regiono BVP. Tačiau Argentinos įmonės tesudaro tik 4 procentus regiono įmonių. Šie statistiniai rodikliai rodo, kaip šalies vidaus verslo aplinka, protekcionizmas ir įvairios kairuoliškos politikos priemonės gali reikšmingai riboti šalies įmonių gebėjimą konkuruoti ir augti.

Kaip bus detalčiau nagrinėjama (žr. priedą), Lotynų Amerikos regionas įdomus dėl administruojamų gamtinių išteklių gausos.

Grėsmės ir kontrargumentai Vertinant kompleksiskai, kaip dvi pagrindinės ūkinių santykių plėtros grėsmės, be protekcionizmo – jis vis dėlto kai kur menksta, – minėtina (1) geografinė distancija, žalosios ekonomikos plėtros kontekste vis netvaresnė logistika, ir (2) menkas regiono šalių vidaus saugumas, žymus korupcijos ir nusikalstamumo lygmuo.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad distancija vis dėlto netrukdo su regionu intensyvesnių ryšių plėtoti Lietuvos kaimyninėms šalims. Kaip buvo atkreiptas dėmesys aukščiau, dažnai motyvuojant distancija aiškinama ta aplinkybė, kad Lietuvos miestai nėra sudarę partnerystės sutarčių su Lotynų Amerikos miestais. Vis dėlto net trys Lenkijos miestai yra sudarę tokių susitarimų: Varšuva – su Rio de Žaneiru, Krokuvą – su Kuritiba (Brazilija) ir Kuską (Peru), Elbingas – su Kokimbu (Čilė). Latvijos sostinė Ryga yra sudariusi partnerystės sutartį su Čilės Santjagu. Kolumbijai tarpininkaujant, tarpusavio delegacijų vizitų kontekste, Baltarusijai buvo suteiktas šalies

stebėtojos statusas Ramiojo vandenyno aljanse¹¹⁰ (Lietuva čia taip pat yra stebėtoja). Kaip bus plačiau aptarta žemiau (žr. priedą), atskirai tirtinos virtualių, finansinių paslaugų eksporto galimybės, startuolių plėtros kontekstas.

Nebūtų logiška skatinti lietuviškojo turizmo plėtrą regione: Užsienio reikalų ministerija potencialius interesus šiuo metu perspėja į regiono šalis nevykti dėl didelės rizikos sveikatai ir gyvybei. Vienakrypte turizmo plėtra nebūtina būtų suinteresuotos pačios Lotynų Amerikos šalys.

Prekybos skatinimo kontekste, kaip minėta aukščiau, dažnai argumentuojama, kad tenyškčių rinkų siūloma žemės ūkio produkcija yra itin pigi ir gaminama nesilaikant europinių gamtosaugos reikalavimų, tad jos importas būtų žalingas Lietuvos gamintojams. Net ir šitai vis dėlto skatintų inovacijų, naujų technologijų kaip neišvengiamos alternatyvos plėtote.

4 Tarpininkavimo galimybė Kaip jau buvo atkreiptas dėmesys aukščiau, JAV, Ispanijos, Portugalijos atstovai ir su šių šalių interesais atvirai asocijuojamas politinio diskurso turinys nebūtinai yra laukiamas įvairiose Lotynų Amerikos šalyse, nes net bet kokie vertybiniai prioritetai kaip tokie ir vertybinės politikos idealizmas yra siejami su pragmatiniais buvusių metropolitinių valstybių siekais. Ypač akademiniam diskurse ryškiau, kad toliau tebeakcentuojama ta aplinkybė, jog nuo 19 amžiaus pradžios JAV ne kartą kišosi į Lotynų Amerikos tautų reikalus iš tikrųjų siekdamas savo interesų, tik formaliai ir deklaratyviai bandydamas „saugoti“ tas šalis nuo imperinių jėgų ar nuo vidinių „grėsmių“. Pasipiktinimas ir opozicija, kurią kaskart sąlygodavo JAV valdžios kišimasis ar vien dėmesys, yra buvęs stebėtas kaip žmonių nepasitenkinimas, ryškus visuomenės apklausoje, neramumai, nukreipti prieš „imperialistinę“ JAV politiką.

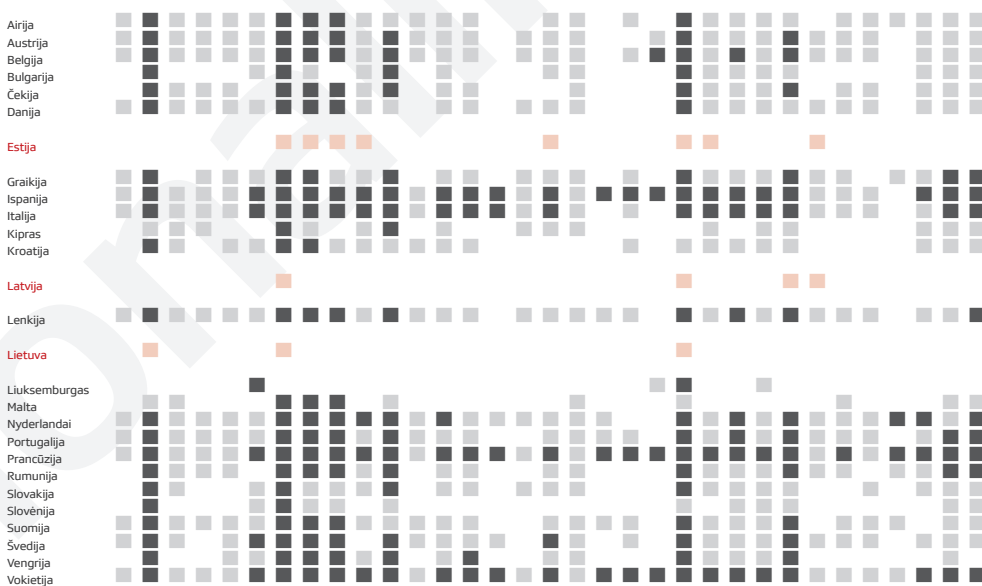
Ši „laukiamumo“ kategorija yra aktyviai eksploatuojama. Pvz., Europos Parlamentas „primygtinai ragina [Europos] Sąjungą išlaikyti savo, kaip labiausiai pageidaujamos Lotynų Amerikos šalių partnerės, poziciją, atsižvelgiant į tai, kad kiti geopolitiniai veikėjai regione užima vis didesnę erdvę“ – turint omenyje Europos Sąjungos nuosekliai skatintų įvairių regioninių bendradarbiavimo formatų menką sėkmę, Lotynų Amerikoje šis „primygtinis raginimas“ yra kontekstiškas.

24 lentelė ES šalių diplomatinės atstovybės Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regione

Šalies pavadinimas (apklaustieji), žymos, nurodančios, ar viena ar kita šalis turi akredituotą atstovą (pastelinė spalva), ar ir veikiančią atstovybę (intensyvi spalva; išskirtos Baltijos šalys atstovybių neturi).

© Europos Sąjungos Taryba, 2021.

Siuntėja AG .. AR .. BS .. BB .. BZ .. BO .. BR .. CL .. CO .. CR .. CU .. DM .. DO .. EC .. SV .. GD .. GT .. GY .. HT .. HN .. JM .. MX .. NI .. PA .. PY .. PE .. KN .. LC .. VC .. SR .. TT .. UY .. VE

110 Bogota viewed as Minsk's important partner in promoting cooperation with Latin America. (2021 m. liepos 16 d.). Prieiga per internetą: <https://eng.belta.by/politics/view/bogota-viewed-as-minsk-s-important-in-promoting-cooperation-with-latina-america-141726-2021/>

3 iliustracija. Dirbtinis brazilų sostinės miestas – Brazilija – pasižymi modernistinės architektūros gausa. Sąsajos su lietuvių architektūros modernizmu iki šiol nebuvo sistemingai tyrinėtos, nesama lyginamųjų studijų, nebuvo rengta parodų. Šia prasme esama ryškaus bendradarbiavimo potencialo.

Iš tiesų pastarųjų metų visuomenės nuomonės tyrimai atskleidžia, kad ypač JAV įvairiose Lotynų Amerikos šalyse tebėra vertinamos dviprasmiškai, ypač Meksikoje, Argentinoje Valstijas teigiamai ir neigiamai vertinančių skaičius yra apylygis (apskritai šie rodikliai yra linkę svyruoti, juos tiesiogiai veikia JAV prezidento asmuo ir retorika). Atskirose Lotynų Amerikos šalyse fiksuojami net santykinai aukšti autokratijos preferencijų rodikliai, demokratiją pastaraisiais metais gina vis menkesnė visuomenės dalis. Teigiamiau ir stabiliau teigiamai Jungtinės Valstijos vertinamos smulkiosiose Karibų regiono šalyse.

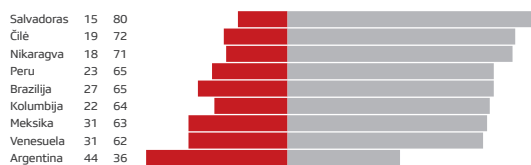
25 lentelė Lotynų amerikiečių požiūris į užsienio šalis

Lotynų amerikiečių požiūris į Jungtines Valstijas

Šalies pavadinimas (apklaustieji), vertina nepalankiai (nuoš.), vertina palankiai (nuoš.). 2014 m. duomenys (iki išrenkant prezidentą Donaldą Trumpą).

© Pew Research Center, 2015.

Šalis - +

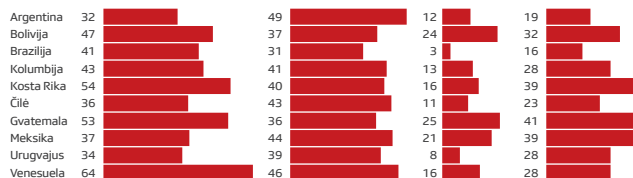

Lotynų amerikiečių požiūris: geriausias vystymosi pavyzdys – JAV, Vokietija, Rusija ar Kinija

Šalies pavadinimas (apklaustieji), atskiras šalis kaip „geriausią modelį“ traktuojančiųjų dalis.

© Latinobarómetro, 2022.

Šalis JAV DE RU CN

Lietuvos istorinė patirtis gali būti produktyviai panaudota objektyviai eksponuojant, ginant euroatlantinės demokratijos, teisinės valstybės, mažumų teisių, moterų lygybės, taikos derybų, ekonominio liberalizmo primatą.

Teigiamai Lotynų Amerikos šalyse vertinama Lietuva dar vienu aspektu sustiprintų savo kaip JAV aljantės ir partnerės vaidmenį.

5 Produktyvus įdirbio išnaudojimas Šiuo metu Lietuva yra vienintelė šalis, turinti diplomatinę atstovybę regione, generalinį konsulatą San Paule. Latvija ir Estija atstovybių Lotynų Amerikos ir Karibų regione neturi, nors Brazilijoje taip pat fiksuojamas didelis latvių kilmės asmenų kiekis. Anksčiau Buenos Airėse veikusi Lietuvos atstovybė buvo uždaryta 2008 m., tarp kitų priežasčių ir tų metų globalinės finansinės krizės kontekste (angl. „Great Recession“).

Aukščiau buvo detaliam aptartas įvairių sričių Lietuvos – Lotynų Amerikos šalių ryšiai, ekonominiai, kultūriniai, švietimo, akademijos ir pan. Atkreiptas dėmesys, kad įvairių santykių intensyvumą atspindinčių rodiklių dinamikos kreivės yra išaugusios, tačiau nesama tikrumo dėl šio suintensyvėjimo tvarumo. Didesnis, nuoseklesnis, sistemingesnis Lietuvos šiam regionui skiriamas dėmesys stabilizuotų šį intensyvų bendradarbiavimą, būtų pasiekimų tvarumą laiduojantis veiksnys.

6 Kooperuojantis – artimųjų ryšių plėtra Argumentuojant aukščiau pažymima, kad Lietuva yra per maža siekti vienašalio tiesioginio geopolitinio poveikio, siekti tapti reikšminga regiono prekybos partnere. Vis dėlto šitai taip pat traktuotina kaip galimybė: Lietuvai savo diplomatinės veiklos Lotynų Amerikos ir Karibų regione plėtrą koordinuojant su kitomis Baltijos šalimis, su Skandinavijos / Šiaurės šalimis, ši plėtra stiprintų ir tarpusavio ryšius su Lietuvos artimiausiais partneriais.

7 Apibendrinimas ir akcentai Lotynų Amerikos ir Karibų jūros šalių regiono valstybės yra visuotinai suvokiamos kaip įvairių stambiausių tarptautinių subjektų užsienio politikos prioritetas: pastaraisiais metais energingai savo įtaką regione auginti siekia

- ir Rusijos Federacija savo „daugiapoliarinio pasaulio“ siekių kontekste,
- ir Kinijos Liaudies Respublika įvairiomis infrastruktūros plėtros paskatomis siekianti naujo, savo dominuojamo, galios balanso – „vieną ateitį turinčios vienos bendruomenės“.

Ši Rusijos, Kinijos interesų plėtra įmanoma, tik jei į antrą planą išstumtina euroatlantinių jėgų skatinama asmenų laisvės viršenybės teisinėje valstybėje idėja. Lietuvos Respublikos ir ES strateginių siekių atžvilgiu tokia dinamika charakterizuotina kaip kelianti nerimą.

Vis dėlto šiuo metu menkai tikėtina, kad regionas taptų stiprus savitos užsienio politikos eksponentas, labiau laukta, kad jis bus subordinuotas vienai ar kitai išorės suformuotai ilgalaikių strateginių interesų ir siekių konfigūracijai.

Lietuvos ir įvairių Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalių bendradarbiavimas yra plėtotinas. Esama net keleto tarpusavyje skirtingų tokią būtinybę motyvuojančių argumentų. Augantis Lietuvos, jos buriamų kitų Baltijos šalių (galbūt intensyviau bendradarbiaujant su Skandinavijos / Šiaurės šalimis) dėmesys

- prisidėtų laiduojant euroatlantinės demokratijos plėtrą, siekiant teisinės valstybės principų globalesnės skverbties, diversifikacijos tarp visų šių šalių prekybos partnerių (žr. žemiau). Ši taip įvairiai orientuota plėtra esmingai prisidėtų laimint stabilumo, tvarumo, taip pat, kad žalioji globalinė persitvarkymas būtų labiau paplitęs. Ši konkreti santykių siekių ypatybė yra senos istorinės atminties, sudaro net keleto Europos šalių, ypač Skandinavijos / Šiaurės šalių, bendradarbiavimo su regionu esmę;
- prisidėtų užkardant ryškią Rusijos ir Kinijos interesų, sunkiai suderinamų su euroatlantiniais interesais, plėtrą; į šį prioritetą galima orientuotis ir siekiant nebūtinai vien euroatlantinio „ideologinio eksporto“, o ir, pvz., skatinant savosios „lotyniškosios-amerikietiškosios“ strategijos tarptautinės bendruomenės atžvilgiu, savųjų „lotyniškai amerikietiškių“ siekių brendimą ir suformulavimą – tik svarbu, kad šioji netaptų instrumentali Rusijos Federacijos „daugiapolio pasaulio“ dedamoji;

- būtų naudingas ieškant naujų užsienio rinkų lietuviškai produkcijai; būtų pravartus diversifikuojant Lietuvos importo rinkas;
- aktyvūs, išplėtoti Lietuvos ryšiai Lotynų Amerikoje Lietuvos sąjungininkams leistų traktuoti Lietuvą kaip dar vertingesnę, naudingesnę partnerę;
- būtų išnaudotas visas ligšiolinis įdirbis, sudarytos sąlygos stabilizuoti, įtvirtinti tuo tarpu santykinai stichiškai suintensyvėjusius Lietuvos ūkio, verslo, kultūros, mokslo, švietimo sistemos subjektų santykius su partneriais Lotynų Amerikos ir Karibų regione;
- ypač Lietuvai šiame kontekste kooperuojantis su artimiausiomis kaimyninėmis šalimis – kontekstas galėtų būti išnaudotas sutvirtinti santykius su kitomis Baltijos, Skandinavijos / Šiaurės šalimis.

Pagrindinė šį plėtros siekį argumentuojančios logikos ašis, kaip išryškinta, yra vis dėlto ne tik ekonominiai ar kultūriniai, akademiniai, švietimų sistemų bendradarbiavimo sumetimai – diversifikacija naudinga, net jei esama geografinės distancijos, – o geopolitiniai interesai:

- Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalis, kurių gyventojai tesudaro vos dešimtadalį globalinės populiacijos, kartu sudaro penktadalį visų Jungtinių Tautų narių; kontinentas yra dominuojamas dinamiškų, augančių, perspektyvių, imlių inovacijoms rinkų; šios rinkos yra jaunos; šiose šalyse yra ryškūs probleminiai politikos segmentai (vidaus saugumas, ekologija ir pan.), galimas efektyvus, tikslingas, reputacijos požiūriu vertingas išorės indėlis.

D Programavimas:

užsienio _____

politikos _____

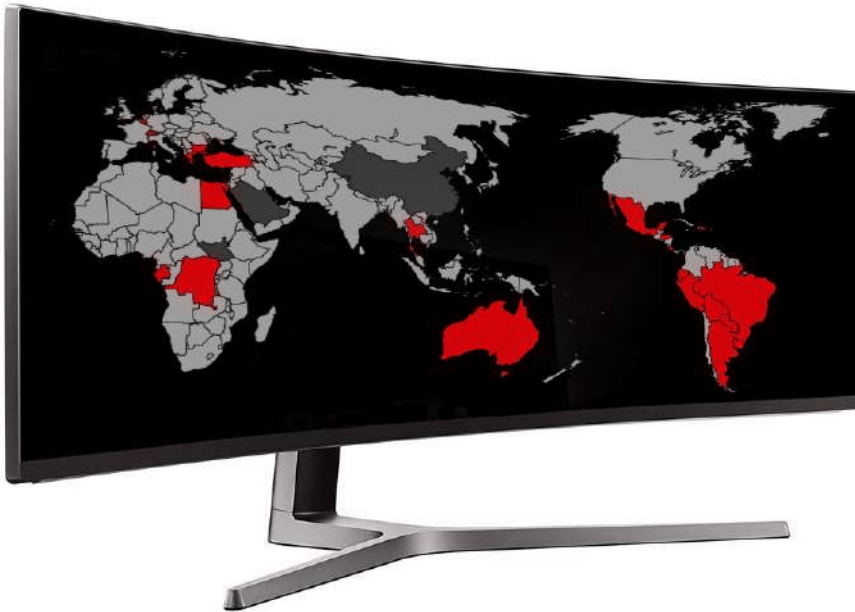
įgyvendinimo _____

priemonės _____

1 Scenarijus A. Konservatyvi veiklos strategija ir taktika – bazinės naudos Diplomatinės veiklos laimima nauda tiesiogiai priklauso nuo diplomatinio indėlio intensyvumo. Net jei tam tikra darbo dalis – bendroji užsienio ir saugumo politika, prekybos sutartys – yra deleguota ES tarnyboms, Lietuva gali siekti daryti poveikį ir ES veiklai. Kaip referencinis scenarijus traktuotina ta veiksmų seka, kuri iš esmės nekeičia dabartinės Lietuvos ir Lotynų Amerikos bei Karibų regiono santykių struktūros, tik sukonkretina užduotis tarnautojams, sutikslina konkrečius siekinius.

Kontekstas Iš viso iki šiol išdėstyto realijų apžvalgos ir argumentų masyvo pasirenkant, atspirties tašku imant aplinkybes, būtent, kad

- Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalyse įvairiuose politiniuose ir administraciniuose, taip pat ir verslo, kultūros sluoksniuose tebeišlieka itin ryškūs asmeninių santykių, asmeninių pažinčių vaidmuo, tokiam kontekste sudėtinga siekti tvarios prediktyvių santykių visumos;
- lietuviškoji diplomatijos patirtis regione yra santykinai ribota (turimas omenyje ambasados, veikusios Buenos Airėse, uždarymas 2012 m.);
- vis dar negalint visiškai ignoruoti lietuvių, lietuvių bendruomenių veiklos ir jų tiesioginio ryšio su Lietuvos diplomatinės tarnybos veiklos turiniu (turimos omenyje konsulinės paslaugos, lituanistinių mokyklėlių, ansamblių kuravimas kaip ryški formantė); pripažįstant, kad emigracijos paveldas tebedominuoja ir kultūros, ir socialinių ryšių lauke;
- tarpinstitucinė Ekonominės diplomatijos taryba 2022 m. rugpjūčio posėdyje rekomenduodama Lietuvos Respublikos prioritetines eksporto ir inovacijų rinkas, prioritetines tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo rinkas ir tikslingas atvykstantojo turizmo rinkas – nė vienos Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalies į sudarytus rinkų sąrašus neįtraukė; dėl galutinio sąrašo sprendžia Vyriausybė;
- nė viena regiono šalis, pats regionas nėra įtrauktas tarp Lietuvos geografinių vystomojo bendradarbiavimo krypties prioritetų;

4 iliustracija. Raudona spalva pažymėtos tos demokratinės šalys, kuriose balso teise pasinaudoti rinkėjams šiuo metu yra privaloma. Atkreiptinas dėmesys į ryškų Lotynų Amerikos šalių dominavimą.

- Lietuva artimiausiu metu negalėtų lygintis su Skandinavijos / Šiaurės šalių skiriama vystomojo bendradarbiavimo parama įvairių regiono nevyriausybinėms organizacijoms demokratijos tvarumo iniciatyvoms, profesionaliems mokymams (pvz., žurnalistų, žmogaus teisių gynėjų bendruomenėms) ir pan.;
- ES, imdamasi aktyvios veiklos kuruojant saugumo ir prekybos klausimus, turėdama platų diplomatinį atstovybių regiono tinklą, visuomet kolegistiškai talkina personalinių, asmeninių krizinių situacijų kontekste;

tačiau taip pat atkreipiant dėmesį, kad

- Lietuvos subjektų veiklos mastas regione pastaruoju metu yra – net jei netvariai – išaugęs ir tebeaugęs, atskiruose sektoriuose net Rusijos agresijos karo Ukrainoje kontekste;
- Lietuvai būtų naudinga, kad nepalankus regiono visuomenių požiūris į Rusiją artimiausiu metu nekistų;

formuluotinas pirmiausia esamų bendradarbiavimo formatų ir veiklų tęstinumas.

Strategijos bruožai Esminis strategijos tikslas yra maksimaliai išnaudoti dabartinę dvišalių santykių struktūrą siekiant auginti Lietuvos regimumą regione, Lietuvos formuojamų teiginių pėdsaką šalių viešajame diskurse; kiek įmanoma labiau atsverti Kinijos ir Rusijos naratyvą regione; auginti Lietuvos ir regiono šalių tarpusavio pasitikėjimą.

Akcentuotina, kad

- A** iniciatyvose turi būti ryški orientacija į ateitį, t. y. veiklos turi grįsti, būti prielaida, sąlyga įvairialypiam santykių išplėtojimui ilgalaikėje perspektyvoje; kitaip tariant, net jei artimiausiu metu tebus apsispręsta

santūriausiojo – t. y. šio – scenarijaus naudai, jis turi būti įgyvendinamas kaip parengiamieji labiau išplėtotų santykių darbai;

- B** iniciatyvose turi būti ryški orientacija į lietuvių; turėtų būti atidžiai išnagrinėta ir pagal situaciją keičiama dvigubos pilietybės suteikimo praktika; egzistuojanti misijų struktūra turi būti pagrįstai naudojama formuluoti ir ginti Lietuvos ilgalaikius politinius interesus;
- C** iniciatyvose turi ryškėti ekonominių santykių perspektyva, būti apibrėžtos prioritetinės regiono rinkos; šie apibrėžimai turi būti įtvirtinti;
- D** Vilniuje veikianti Lietuvos diplomatinės tarnybos dalis turėtų esmingai prisidėti sostinėje formuojant infrastruktūrą, kuri galiausiai lemtų stabilesnės interesų grupių, suinteresuotų Lietuvos ir Lotynų Amerikos bei Karibų bendradarbiavimu, bendruomenės susidarymą; siekiant konverguojančių Lotynų Amerikos ir Lietuvos bendradarbiavimo formų plėtros, itin atkreiptinas dėmesys į poreikį tokių veiklų, kurios sudarytų sąlygas, būtent, tvariems, tęstiniais, gal net institucionalizuotiems, struktūruotiems dvišalių santykių formatams, kurie sąlygotų besiformuojančių Lotynų Amerika ir Karibais suinteresuotos bendruomenės Vilniuje tradiciją;
- E** kadangi tuo tarpu strategijos turinys iš esmės nenutolsta nuo dabartinių diplomatinė veiklų realijų, kol kas pakanka dabartinės diplomatinės atstovybių struktūros (Meksikos klausimai deleguoti Lietuvos atstovybei Vašingtone, Argentinos – Madride; regioną aptarnauja generalinis konsulas San Paule (4 darbuotojai)); turi būti laiduojama kokybiška šių skirtingų padalinių tarpusavio komunikacijos koordinacija; turi būti tikslingai tobulinamos šių padalinių darbuotojų kompetencijos;
- F** tačiau turėtų būti peržiūrėtos šiam personalui formuluojamos užduotys.

Taktikos bruožai Turi būti pasiekta, kad

- 1** Lietuvos Respublikos Seime būtų suformuota tęstinės tradicijos (taigi tvariai tarppartinė) Lietuvos ir Brazilijos bei Meksikos tarpparlamentinių ryšių grupė, būtų reguliariai rengiami šios grupės susitikimai, būtų sudarytos sąlygos megztis asmeninio pobūdžio ryšiams tarp Lietuvos ir šių konkrečių Lotynų Amerikos šalių parlamentarų ir parlamentų kanceliarijų karjeros tarnautojų;
- 2** turint omenyje pačių lietuvių bendruomenių išsakomus nuogąstavimus dėl naujų piliečių – būtų parinkti ir nustatyti saugikliai suteikiant Lotynų Amerikos ir Karibų regione gimusiems asmenims dvigubą pilietybę (plg. šios studijos B. 6);
- 3.1** veikloje tebeišliekant ryškiai orientacijai į lietuvių raiškos formų palaikymą ir tęstinumą, būtų išspręstas lietuviškojo dabartinio neformaliojo ugdymo (šeštadieninių ir sekmadieninių mokyklėlių) formalus pripažinimo klausimas: Lietuvos diplomatinė tarnyba turi siekti, kad šių mokyklų teikiamas lavinimas, tarptautinėmis sutartimis, būtų – išreiškus pageidavimą – galimas pripažinti ir kaip formaliojo bendrojo lavinimo sandas, vertinamas kreditais ar pan.;
- 3.2** šio klausimo sprendimo kontekste, prieš formuluojant konkretų siūlymą užsienio administracijai, turi būti pasirengta – su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija turi būti suderintas šiose mokyklėlėse dirbančio personalo kompetencijų laidavimo organizavimas, kokybės kontrolės sistema ir pan.; blogiausiu atveju, Lotynų Amerikos ir Karibų regione galbūt galėtų būti įsteigta su Hiutenfeldo lietuvių gimnazija lygintina formaliojo ugdymo įstaiga, kuri kuruotų ir legitimizuotų kitų asocijuotų mokyklėlių siūlomas paslaugas bent jau vienoje kurioje konkrečioje šalyje;
- 4** Lietuvos misijų tarnautojai turi būti labiau matomi Brazilijos, Meksikos viešajame diskurse, aktyviau formuluoti Lietuvos poziciją tradicinėse / paveldėtosiose ir naujosiose medijose; (tarnautojų metinio vertinimo struktūroje turėtų būti numatyti kiekybiniai viešų pasisakymų medijose (ir tų medijų auditorijos pakankamo masiškumo) rodikliai);
- 5** turi būti sutikslinta, kiek dėmesio, akcentuodama ekonominės diplomatijos veiklas, Lietuvos diplomatinės tarnybos dalis, kuruojanti Lotynų Amerikos ir Karibų regioną, skiria ekonominiams klausimams; turint omenyje tai, kad nė viena regiono šalis šiuo metu nėra Lietuvos Respublikos prioritetinė rinka, turi būti siekiama, kad Brazilija ir (arba) Meksika būtų įtraukta į šių rinkų sąrašą;
- 6** Braziliją ir Meksiką traktuojant kaip tiksines rinkas, turi būti skiriama dėmesio efektyviam, tikslingam, į tikslingą auditoriją orientuotam verslo galimybių šiame regione viešinimui;
- 7** turi būti pasiekta, kad Vilniuje būtų atidarytas bent vienos regiono šalies „minkštosios galios“ institutų, kultūros institutų tinklo, padalinys (pvz., „Centros Culturais Brasileiros“, „Image of Chile“ arba „Instituto Caro y Cuervo“, „Instituto de los Mexicanos en el Exterior“ ar pan.);

- 8 turi būti pasiekta, kad Vilniuje būtų stabilizuota formalių profesinių iberų-romanų kalbų aukštojo mokslo studijų pasiūla, formuotųsi akademinis padalinys; tokio padalinio atidarymas sietinas su organizuotinu, pvz., aukščiausio lygio dvišaliu vizitu;
- 9 kaip jau buvo iliustruota, turėtų būti keičiama diplomatinės veiklos pasiekimų vertinimo principinė struktūra: pasiekimai turėtų būti vertinami ne abstrakčiu „visuomenės pasitenkinimu“, nustatomu apklausomis, bet prekybos, kelionių, akademinų, kultūrinių mainų apimties rodikliais; turėtų būti imamasi šių rodiklių stebėsenos; konkretiems tarnautojams turi būti formuluojami konkretūs įpareigojimai, matuojami su visos ministerijos rodikliais koreliuojančiais metais.

Rizikos Akcentuotina, kad

- i apsisprendimas referencinio, santūriojo, minimaliojo scenarijaus naudai gali nemotyvuoti personalo kryptingai, efektingai siekti iškeltų tikslų;
- ii „ekonominės diplomatijos“ diskursas yra ydingas ta prasme, kad diplomatinė dedamoji tėra „skatinti“ ir „siekti, kad augtų“, tačiau kadangi pačią ekonominę veiklą vykdo ūkio subjektai, „ekonominės diplomatijos“ subjektas negali prisiimti konkrečios tiesioginės atsakomybės dėl menko savo veiklos efektyvumo. – Kaip siūlyta aukščiau, aktualu būtų reviduoti konkrečius personalinius įsipareigojimus;
- iii kaip ir ekonominės diplomatijos atveju, net keleto keliamų uždavinių atveju galutinis rezultatas priklauso ne vien nuo Ministerijos darbuotojų veiklos intensyvumo ir kokybės;
- iv atkreiptinas dėmesys, kad konsultacijos su Ministerijos specialistais patvirtino plačiau viešajame diskurse eksploatuotas latentines personalo įtampas¹¹¹; šiame kontekste ypač minėtinas personalo kompetencijų kėlimo poreikis, išsakomas mokymų poreikis.

2 Scenarijus B. Siaurai diplomatinė veikla – Lietuvos prekės ženklo formavimas | **Kontekstas** Iš viso iki šiol išdėstyto realiųjų

- apžvalgos ir argumentų masyvo pasirenkant, atspirties tašku imant aplinkybes, būtent, kad
- regionas yra gausus gyventojų, dėl to bendras jo balsas sudaro reikšmingą Jungtinių Tautų ir įvairių kitų tarptautinių organizacijų narių visumos dalį;
 - regionas šiuo metu kaip tik yra įvairių įtakingųjų tarptautinės bendruomenės subjektų interesų lauko centre; tikėtina, sprendžiamas klausimas dėl ilgalaikės šio regiono orientacijos – euroatlantinio demokratinio primato įsitvirtinimo – ar autoritarizmo skverbties – ar savitų regiono siekinių „daugiapolio“ pasaulio struktūroje;
 - regiono strateginiai dokumentai (žr. žemiau) akcentuoja vidaus saugumo, viešosios tvarkos sistemos ir pan. pokyčius; šia prasme lietuviškosios patirties sklaida traktuotina kaip reputacijos požiūriu reikšmingo indėlio galimybė; ES šalių vidaus saugumo tarnybų ryšiai su regiono ekvivalentais pastaruoju metu intensyvėja, tad Lietuvos iniciatyva būtų kontekstiška ir organiška;
 - Lotynų Amerikos ir Karibų šalių regionui būdingas ryškus ekonominis potencialas, tai yra demografiškai jaunas regionas, kur darbo jėgos išteklių yra santykinai nebrangūs;
 - regionas administruoja reikšmingus retų iškasenų, energijos išteklių masyvus, sistemingai ir kryptingai, sėkmingai, siekia atsinaujinančios energetikos plėtros;
 - regiono šalyse pamažu atsiras protekcionistinio rinkų reguliavimo;
 - būtų naudinga šį regioną labiau akcentuoti ieškant naujų užsienio rinkų lietuviškai produkcijai; būtų naudinga jį akcentuoti diversifikuojant Lietuvos importo rinkas;
 - Lietuvos miestų partnersčių struktūroje kol kas dominuoja labiau artimiausių kaimyninių šalių miestai partneriai, dėl to šiek tiek nuskurdinama su tuo susijusi galimybių ir kultūrinės veiklos pasiūla; tuo tarpu Lenkijos, Latvijos pavyzdžiai rodo, kad bendradarbiavimas su Lotynų Amerikos ir Karibų regiono miestais turi realaus potencialo;
 - ligšiolinė patirtis rodo, kad Lietuva, viena iš ES valstybių, yra pageidaujama regiono jaunimo studijų vieta; stabiliai auga atvykstančių studentų skaičius;
 - aktyvūs, išplėtoti Lietuvos ryšiai Lotynų Amerikoje Lietuvos sąjungininkams leistų traktuoti Lietuvą kaip dar vertingesnę, naudingesnę partnerę;
 - Lietuvai naudinga išnaudoti bendrą konteksto tendenciją – augantį įvairių ES šalių ir pačios ES dėmesį regionui;

¹¹¹ Jaruševičiūtė, G. (2021). URM darbuotojų tyrimas: vadovų arogancija, artimųjų skyrimas į aukštas pareigas ir nemotyvuojantys atlyginimai. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1347556/urm-darbuotoju-tyrimas-vadovu-arogancija-artimuju-skyrimas-i-aukstas-pareigas-ir-nemotyvuojantys-atlyginimai>

formuluotina esminė Lietuvos diplomatinų veiklų Lotynų Amerikos ir Karibų regione revizija.

Strategijos bruožai Esminis strategijos tikslas yra kryptingai keisti dabartinę dvišalių santykių struktūrą siekiant ne tik auginti Lietuvos regimumą regione, Lietuvos formuojamų teiginių pėdsaką šalių viešajame diskurse; kiek įmanoma labiau atsverti Kinijos ir Rusijos naratyvą regione; auginti Lietuvos ir regiono šalių tarpusavio pasitikėjimą. – Tačiau taip pat paskatinti įvairių Lietuvos subjektų tiesioginį dalyvavimą regiono rinkose, mokslo, švietimo ir kultūros procesuose; skatinti socialinius mainus.

Akcentuotina, kad

- G** iniciatyvose turi būti ryški geopolitinė orientacija, t. y. didžiausias dėmesys turi būti skiriamas ne vien Lietuvos ilgalaikių interesų ekspozicijai, bet ir priemonėms, kuriomis regione būtų skatinama euroatlantinės demokratijos ir įvairių jos apraiškų (teisinės valstybės primatas, mažumų teisės, lyčių ir pan. lygybė ir t. t.) plėtra;
- H** skatintini įvairaus pobūdžio Lietuvos centrinės administracijos struktūrų (ypač vidaus saugumo tarnybų) tiesioginiai ryšiai su ekvivalentais Lotynų Amerikos šalyse, gerosios praktikos sklaida siekiama reputacijos požiūriu vertingo Lietuvos indėlio regiono šalių raidoje;
- I** iniciatyvose turi būti ryški ekonominė orientacija; išryškinius prioritetas rinkas, veiklos turi būti sufokusuotos; veiklos neturi būti ribotos tik Užsienio reikalų ministerijos struktūrų ribose, tačiau iniciatyvomis turi būti kūrybingai siekiama įveiklinti kitas kompetentingas Lietuvos institucijas: VŠĮ „Versli Lietuva“, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, miestų ir rajonų savivaldybių administracijas, Lietuvos institutą ir pan.;
- J** esmingai plėtotinas vystomojo bendradarbiavimo segmentas, labiau orientuojantis į skandinaviškuosius tokios veiklos prototipus;
- K** kultūrinės diplomatijos veiklos turi būti kryptingai perorientuojamos nuo dėmesio lituanistiniam paveldui, pamažu pradėdant akcentuoti šiuolaikinės kultūros formas;
 - [kaip **D**; **BENDRUOMENĖ VILNIUJE**];
- L** kadangi šitaip orientuota strategija iš esmės keičia, intensyvina ligšiolinį diplomatinės veiklos turinį, turi būti peržiūrėtas diplomatinų atstovybių regione tinklo intensyvumas;
- M** reviduotinos personalui formuojamos užduotys.

Taktikos bruožai Turi būti pasiekta, kad

- [kaip **1**; **RYŠIŲ GRUPĖ LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIME**];
- 10** Lietuvos atstovai Europos Parlamente produktyviai dalyvautų Europos ir Lotynų Amerikos šalių parlamentinėje asamblėjoje (EUROLAT);
- 11** ES formatuose būtų nuosekliau pristatoma objektyviais sociologiniais, rinkos, rinkos subjektų nuomonių tyrimais grįsta Lietuvos interesų ekspozicija;
- 12** kaip prioritetus traktuojant tas Lotynų Amerikos ir Karibų tarptautines organizacijas, kuriose kartu veikia Brazilija ir Meksika (be šių dviejų suartėjimo neįmanoma „Lotynų Amerikos Sąjungos“, palyginamos su ES, steigtis) – t. y. Lotynų Amerikos ir Karibų jūros valstybių bendruomenę (CELAC), Lotynų Amerikos ekonominę sistemą (SELA), Lotynų Amerikos integracijos asociaciją (ALADI) – konkrečiais veiksmais aktyvinti Lietuvos dalyvavimą, indėlį, iniciatyvą šių formatų veikloje;
 - [kaip **4**; **ATSTOVŲ MATOMUMAS**];
- 13** Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondas savo finansavimą orientuotų ir į konkrečius su demokratijos tvarumu susijusius projektus Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalyse – pvz., šiose šalyse būtų siūloma finansuoti profesinius mokymus žurnalistams, nevyriausybinų organizacijų organizatoriams, teisininkams ir pan.; renginius ir susitikimus, kontaktų užmezgimo veiklas, savanoriškų organizacijų dalyvavimą įvairiose tarptautinėse konferencijose, kursuose, kituose renginiuose, nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimą ir mainus ir pan.;
- 14** būtų užmegzti santykiai tarp Lietuvos vidaus saugumo struktūros, ypač personalo mokymo padalinių, ir šių veiklų organizatorių Lotynų Amerikos bei Karibų regione, šie santykiai reikėtų reguliariai rengiamus bendrus personalo mokymus, laiduojančius lietuviškosios gerosios patirties sklaidą regione;

- 15 būtų tikslingai perorientuotos Lietuvos instituto veiklos, kaip instituto veiklos regioną akcentuojant ir Lotynų Ameriką bei Karibų jūros šalis; pvz., gali būti pradėti skatinti demokratijos tvarumo prasme vertin-
gos (dalykinės) lietuvių literatūros vertimai į ispanų ir portugalų kalbas, tokios literatūros leidimai regiono
šalyse;
- 16.1 Lietuvos mokslo taryba suformuotų atskirą mokslininkų ir tyrimų finansavimo programą, kuria būtų
finansuojami euroatlantinės demokratijos savitumo tyrimai, pvz., tyrimai tos ypatybės, kad daugumoje
Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių – priešingai nei klasikinėse Vakarų demokratijose – balsavimas yra
privalomas;
- 16.2 arba: tarptautine sutartimi būtų įsteigtas bendras Lietuvos (arba Baltijos šalių) ir kurios Lotynų Amerikos
šalies fondas tokio pobūdžio moksliniams tyrimams (iš dalies) finansuoti;
- 17 būtų atkreiptas Lietuvos Respublikos Vyriausybės dėmesys į paslaugų eksportą, jis imtas formuluoti kaip
prioritetas;
- 18 būtų reguliariai organizuojamos efektyvios viešosios informacijos sklaidos kampanijos, kuriose tikslinėms
auditorijoms pagal šios studijos priede išryškintus sektorius viešinamos verslo galimybės regione;
- 19 būtų pradėta reguliariai rengti mokymų suinteresuotiems verslo subjektams, juose būtų aiškinama, kaip
dalyvauti įvairių Lotynų Amerikos šalių administracijų skelbiamuose pirkimuose ir pan.; atitinkamai didėtų
galimybės Lietuvos centrinės valstybės administracijos skelbiamuose viešuosiuose pirkimuose;
- 20 būtų atitinkamai koordinuojama / moderuojama / kryptingai aktyvinama VŠĮ „Versli Lietuva“ ir VŠĮ „Inves-
tuok Lietuvoje“ veikla, sistemingai į regioną atkreiptas Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos, Lietuvos
verslo konfederacijos, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos, Lietuvos pramonininkų
konfederacijos dėmesys; būtų planuojamos verslo misijos į / iš Lotynų Amerikos ir Karibų regiono;
- 21 Vilniuje veiklą pradėtų bent vienos regiono šalies – ar jungtiniai keleto šalių – prekybos rūmai (angl.
„chamber of commerce“); čia gali būti produktyviai išnaudota Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmų
patirtis, sėkmingai Vilniuje veikiančių įvairių Skandinavijos šalių ekvivalentų patirtis;
- 22 bent vienas Lietuvos miestas sudarytų tvarią partnerystės sutartį su kuriuo Brazilijos ar Meksikos miestu;
veikla būtų kokybiškai planuojama ir įgyvendinama, nenutrūktų;
- 23 būtų sukurta tvari premijavimo struktūra, pvz., reguliariai kompetentingų Lietuvos institucijų skiriamos
premijos už sėkmingus Lietuvos ir kurios atskiros Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalies – ar jų grupės –
bendradarbiavimo veiklas ir projektus;
- [kaip 2; SAUGIKLIAI SUTEIKIANT DVIGUBĄ PILIETYBĘ];
 - [kaip 3; LITUANISTINIŲ MOKYKLĖLIŲ FORMALIZAVIMAS];
 - [kaip 7; REGIONO „MINKŠTOSIOS GALIOS“ INSTITUTO PADALINYS VILNIUJE];
 - [kaip 8; IBERO-ROMANINIŲ KALBŲ STUDIJŲ PASIŪLOS STABILIZAVIMAS];
- 24 pripažįstant, jog tvarūs gali būti kultūros, mokslo, socialiniai ryšiai – būtų reguliariai įgyvendinami kon-
kretūs kultūriniai projektai: modernizmo tyrimų ir parodų, muzikinės ir dailės, kino, architektūros tradicijų
dvišalio pristatymo renginių ir pan.; kurios nors parodos atidarymas čia sietinas su, pvz., aukščiausio lygio
dvišaliu vizitu;
- 25 būtų arba esmingai sustiprinta Lietuvos generalinio konsulato San Paule veikla, reikšmingai išplečiant per-
sonalo sąrašą – arba pakeistas Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės regione rangas, atidarant
ambasadą.
- Atsižvelgiant į socialines, ūkines, kitas šioje studijoje tirtas realijas, turi būti parinkta ambasados vieta,
prioriteto tvarka renkantis tarp sostinių:
- Brazilijos miesto (privalumai – kartu ir didžiausios rinkos sostinė; motyvuojant istorine patirtimi, gali
būti prašoma, kad Brazilija atstovybės statybai ambasadų zonoje iš naujo neatlygintinai skirtų sklypą
(žr. aukščiau); trūkumai – rinka vis dar tebėra santykinai uždara, nepatogu logistiškai, atoku nuo bet
kokių lietuvių bendruomenių);
 - Meksiko (trūkumai – nepatogu logistiškai likusios Lotynų Amerikos atžvilgiu, nedidelė lietuvių bendruo-
menė);
 - Čilės Santjago (privalumai – tvirtos demokratijos valstybės sostinė (plg. taikų valdžios perdavimą po
pastarųjų rinkimų); trūkumai – nepatogu logistiškai likusios Lotynų Amerikos atžvilgiu; nedidelė lietuvių
bendruomenė).

26 lentelė Įvairių regiono šalių demokratijos tvarumo, ekonominio atvirumo vertinimai

Pagal „Demokratijos indeksą 2021“

Vieta reitinge, šalies pavadinimas, skaitinis įvertis ir kategorija.

© The Economist Intelligence Unit, 2022.

13	Urugvajus (sost. Montevidėjas)	8,85	„Visiška demokratija“
=20	Kosta Rika (sost. San Chosė)	8,07	„Visiška demokratija“
25	Čilė (sost. Santjagas)	7,92	„Netobula demokratija“
41	Trinidadas ir Tobagas (sost. Port of Speinas)	7,16	„Netobula demokratija“
42	Jamaika (sost. Kingstonas)	7,13	„Netobula demokratija“
47	Brazilija (sost. Brazilija)	6,86	„Netobula demokratija“
48	Panama (sost. Panama)	6,85	„Netobula demokratija“
49	Surinamas (sost. Paramaribas)	6,82	„Netobula demokratija“
50	Argentina (sost. Buenos Airės)	6,81	„Netobula demokratija“

Pagal „Doing Business Index 2020“

Šalies reitingas, pavadinimas, įvertis (angl. „DB score“).

© Pasaulio bankas, 2022.

59	Čilė	72.6
60	Meksika	72.4
65	Puerto Rikas	70.1
67	Kolumbija	70.1
71	Jamaika	69.7
74	Kosta Rika	69.2
76	Peru	68.7
86	Panama	66.6
91	Salvadoras	65.3
93	Sent Lusija	63.7
96	Gvatemala	62.6
101	Urugvajus	61.5
105	Trinidadas ir Tobagas	61.3
111	Dominika	60.5
113	Antigva ir Barbuda	60.3
115	Dominikos Respublika	60.0
119	Bahamos	59.9
124	Brazilija	59.1
125	Paragvajus	59.1
126	Argentina	59.0

Atkreiptinas dėmesys, kad bet kuriuo atveju atstovybės personalas turėtų būti kompetentingas įgyvendinti jiems iškeltus uždavinius.

- [kaip 9; **DARBUOTOJŲ VERTINIMO PRINCIPŲ REVIZIJA.**]

Grėsmės Akcentuotina,

- [kaip **ii**; **„EKONOMINĖS DIPLOMATIJOS“ ABSTRAKTUMAS**];
- [kaip **iii**; **REZULTATO NEVALDOMUMAS**];
- [kaip **iv**; **LATENTINĖS ĮTAMPOS**];

v atstovybių tinklo revizija būtų neatsiejama nuo išaugusių finansinių sąnaudų;

vi plėtojamas ekonominis bendradarbiavimas nebūtina šiuo metu yra pageidaujamas įvairių Lietuvos ūkio subjektų ir jų asociacijų; šia prasme būtina konkrečiai iš anksto apmąstyta saugiklių sistema.

3 Scenarijus C. Plėtra ir partnerystė – minkštosios galios formavimas | **Kontekstas** Iš viso iki šiol išdėstyto realių apžvalgos ir argumentų masyvo pasirenkant, atspirties tašku imant aplinkybes, būtent, tas, kurios vadinamos **scenarijus B** preambulėje, o taip pat tai, kad

- Lietuvos pastangų efektyvumas būtų maksimizuotas, jei Lietuvos strategija ir taktika būtų ne vien „kontekstiškos“, bet taptų integraliu artimiausių kaimyninių šalių, Lietuvos strateginių partnerių veiklos sandu; iš tiesų Lietuvos diplomatijos veiklą Lotynų Amerikos ir Karibų regione plėtra gali būti išnaudota ir siekiant paskatinti Lietuvos bei Latvijos ir Estijos ar galbūt net Lietuvos – ar trijų Baltijos šalių – ir skandinavų / Šiaurės šalių suartėjimą, galbūt net kooperaciją;

- jungtinė diplomatinė veikla (pvz., vieno bendro ambasados pastato statybos) yra ekonomiškesnė, jei nėra priklausoma tik nuo vieno finansavimo šaltinio;
- tokios integracijos tikslinės kryptys būtų, vis dėlto, tikrai ne labiau pragmatiškai, realistiškai orientuotos ES šalių centrinės administracijos, bet labiau vertybėmis ir idealų puoselėjimu, bendros istorinės, geografinės patirties labiau su Lietuva saistomos šalys: pirmiausia – Baltijos šalys, antru prioritetu – Skandinavijos šalys;
- įžvelgtina žymi reputacinė tokios iniciatyvos nauda, ir formuojant teigiamą Lietuvos įvaizdį ir prekės ženklą kitose Baltijos šalyse, ir – tuo labiau – Skandinavijos šalyse;

formuluotina esminė Lietuvos diplomatinė veikla Lotynų Amerikos ir Karibų regione revizija, orientuota į siekį Lietuvos diplomatinės veiklos regione plėtrą išnaudoti ir siekiant sutvirtinti ryšius su strateginėmis partnerėmis.

Strategijos bruožai Esminis strategijos tikslas yra kryptingai keisti dabartinę dvišalių santykių struktūrą siekiant ne tik auginti Lietuvos regimumą regione, Lietuvos formuojamų teiginių pėdsaką šalių viešajame diskurse; kiek įmanoma labiau atsverti Kinijos ir Rusijos naratyvą regione; auginti Lietuvos ir regiono šalių tarpusavio pasitikėjimą. – Tačiau taip pat paskatinti įvairių Lietuvos subjektų tiesioginį dalyvavimą regiono rinkose, mokslo, švietimo ir kultūros procesuose; skatinti socialinius mainus. Šį kontekstą išnaudoti ir siekiant sutvirtinti ryšius su strateginėmis partnerėmis.

Akcentuotina, kad

- [kaip **G**; **GEOPOLITIKA**];
- [kaip **H**; **VIDAUS SAUGUMO INSTITUCIJŲ BENDRADARBIAVIMAS**];
- [kaip **I**; **EKONOMIKA**];
- [kaip **J**; **SKANDINAVIŠKI PROTOTIPAI**];
- [kaip **I**; **NAUJOSIOS KULTŪROS FORMOS**];
- [kaip **D**; **BENDRUOMENĖ VILNIUJE**];

N siektinas yra konteksto išnaudojimas orientuojantis į kitas kaimynines Baltijos ir Skandinavijos / Šiaurės šalis; čia pirmiausia aktualu, kad kitų Baltijos šalių patirtis ir dabarties diplomatinės praktika Lotynų Amerikos ir Karibų regione yra ribota (pvz., žinoma, kad tesama žymios latvių bendruomenės Brazilijoje ir labai negausios Venesueloje; nei Latvija, nei Estija šiuo metu neturi jokių atstovybių regiono šalyse, tačiau Latvija yra akreditavusi diplomatų Brazilijai, Meksikai, Peru bei Sent Kitsui ir Neviui; Estija yra akreditavusi diplomatų net 8 Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalims); šia prasme gausios Šiaurės šalių ambasados ir plačiai išplėtoti įvairi diplomatinė veikla gali būti vertingas etalonas siekiant Baltijos šalių diplomatinio įsitvirtinimo regione; šiame kontekste svarstyti ir vertinti net jungtinės diplomatinės misijos veiklos perspektyva;

K turi būti peržiūrėtas diplomatinė atstovybių Lotynų Amerikos ir Karibų šalyse veiklos modelis ir tinklas;

L turėtų būti peržiūrėtas personalui formuojamos užduotys.

Taktikos bruožai Turi būti pasiekta, kad

- [kaip **scenarijus B** taktika];
- 26** būtų baigtos politinės konsultacijos su Latvijos ir Estijos užsienio reikalų ministerijomis, siekiant įvertinti poreikį, įvairius struktūrinius, organizacinius, finansavimo, funkcinis modelius, realias galimybes ir pan., kaip būtų galima Lotynų Amerikos regione siekti jungtinio diplomatinio atstovavimo;
- 27** jei Baltijos šalių tarpusavio derybos pavyktų – ar net jei nepavyktų, – su atskirų Šiaurės šalių administracijomis arba Šiaurės ministrų taryba būtų susisiekta dėl konsultacijų potencialiai bendros jungtinės diplomatinės veiklos perspektyvos klausimu arba bent jau siekiant glaudesnio bendradarbiavimo;
- 28** konkrečiomis iniciatyvomis Brazilijoje paskatinti artimiau ir glaudžiau bendradarbiauti tenyktes lietuvių ir latvių bendruomenes: kaip indikuojama Latvijos viešajame diskurse, latvių kilmės Brazilijos piliečiai retas yra išsaugojęs kalbą, todėl nebūtų kalbinių kliūčių artimesniems bendruomenių kontaktams.

Grėsmės Akcentuotina,

- [kaip **II**; **„EKONOMINĖS DIPLOMATIJOS“ ABSTRAKTUMAS**];
- [kaip **III**; **REZULTATO NEVALDOMUMAS**];

- [kaip iv; LATENTINĖS ĮTAMPOS];
- [kaip v; FINANSINĖS SĄNAUDOS];
- [kaip iv; TRUMPOJO LAIKOTARPIO RECEPCIJOS PROBLEMAS];
- vii Lietuvos ir kitų Baltijos šalių, tuo labiau Skandinavijos šalių, interesai nebūtinai yra iškart paviršutiniškai sutampą ar net suderinami; tačiau šia prasme esama erdvės kompromiso konstrukcijoms ir konsensuso formulavimui;
- viii objektyvūs potencialiai gali būti ir šiokie tokie kultūriniai skirtumai;
- ix tokiaame kontekste būtinas ne tik iniciatyvos psichologinis parengtumas, bet ir faktinės dalykinės suinteresuotų asmenų, pareigūnų tokio pobūdžio bendradarbiavimo kompetencijos.

7 Apibendrinimas ir akcentai Šios studijos tikslas yra tik parengiamieji konkretaus politinio sprendimo darbai; čia nesiimama spręsti, kokias konkrečias priemones, kaip orientuotas, kaip strategiškai koordinuotas turi įgyvendinti Lietuvos diplomatinė tarnyba. Potencialiai atskirai nagrinėtini keletas suformuluotų skirtingų scenarijų, iš kurių pirmasis yra santūriausias (jis taip pat yra referencinis – kitaip tariant, iš esmės nieko nereviduojant, nekeičiant struktūros, tikėtiniausias yra jo referuojamos veiklos kryptys), ir trečiasis – progresyviausias.

- Referencinį scenarijų
 - grindžia objektyvios santykių realijos (kultūros paveldo, lituanistinių veiklų ryškumas; suvokiamoji ribota ekonominė perspektyva; menka patirtis; menkas Lotynų Amerikos ir Karibų regiono referavimas Lietuvos strateginiame eksporto ir importo rinkų, vystomo bendradarbiavimo planavime; pakankamas ES diplomatų talkinimas kriziniais atvejais).
 - Referencinis scenarijus yra labiau siaurai orientuotas į parengiamuosius darbus platesnio ateities bendradarbiavimo tikslais, yra labai pragmatiškas (dvigubos pilietybės klausimai, interesų grupių bendruomenės Vilniuje formavimas, kiti socialiniai aspektai).
 - Uždaviniai formuluojami konkretūs, jų yra nedaug.
 - Tokia santykinai „minimali“ veikla nereikalautų iš esmės peržiūrėti atstovybių tinklo intensyvumo ir personalo persikirstymo.
- Tikslinės lietuviškos diplomatinės veiklos scenarijus yra grindžiamas
 - optimistiškai suprantama Lietuvos ir regiono tarpusavio ryšių paradigma, labiau į ilgalaikę perspektyvą orientuota Lietuvos geopolitinių interesų raiška, ekonominių interesų plėtojimu (energetinis saugumas, prieiga prie didelių rinkų ir pan.), santykio įvairiapusiškumo galimybe.
 - Čia diplomatinės veiklos, konkrečios priemonės numatomos gausios ir įvairios.
 - Toks veiklų išplėtojimas yra neatsiejamas nuo atstovybių tinklo intensyvumo peržiūros.
- Progresyviausias diplomatinės veiklos scenarijus, iš esmės atkartodamas antrojo viziją, šią praturtina papildoma dimensija: lietuviškosios diplomatijos plėtra Lotynų Amerikos ir Karibų regione galėtų būti kūrybingai, konstruktyviai, produktyviai išnaudota siekiant glaudesnių ryšių su artimiausiomis Lietuvos kaimyninėmis šalimis. Toks sprendimas būtų naudingas reputacijos požiūriu, formuotų naują Lietuvos diplomatijos tarnybos praktiką, būtų pagrindas platesniems ilgalaikiams integracijos, vertingos konvergencijos procesams.

1 Kontekstas. Globalinės ir regioninės tendencijos Kaip Lietuva, taip ir atskiros Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalys rengia ilgalaikes strategines plėtros programas, kuriose siekia išryškinti vienas ar kitas kryptis, siekius, į kuriuos orientuosis tų šalių rinkos, vidaus vartojimas, eksportui skirtų žaliavų, prekių ir paslaugų pasiūla, socialinė struktūra ir pan. Vis dėlto šie savieji vidiniai šalių prioritetai negalės būti atskirti nuo labiau globalinių ateities veiksnių, šie veiksniai lems vienokią ar kitokią įtaką šalių vidaus vystymosi dinamikai, šalys pačios – dėl vienu ar kitu priežasčių – vaidins ryškesnę ar, kaip tik, menką vaidmenį šių globalinių veiksnių raidos perspektyvoje.

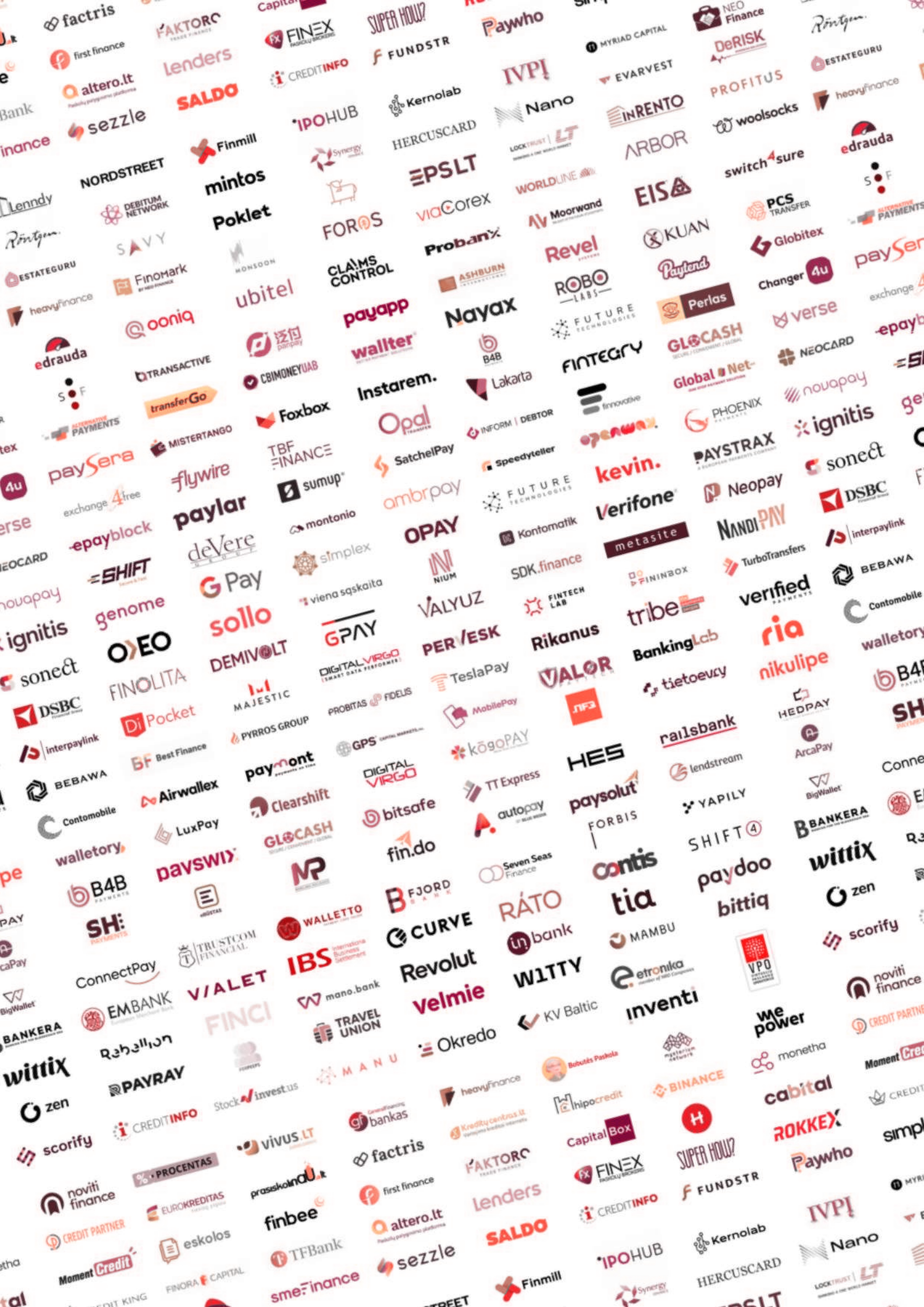
Energetika Klimato kaitos kontekste, aktualėjant naujų energijos gamybos formų ir specifinių išteklių diskursui, Lotynų Amerikos šalys potencialiai gali tapti reikšmingu globalinės energetikos rinkos regionu. Pvz., ES savo nuožiūra plėtojant savas vandenilio energetikos skatinimo priemones, atitinkamos iniciatyvos ryškios ir Lotynų Amerikos regione. 2021 m. oficialiai pradėjo veikti H2LAC – bendradarbiavimo platforma, kuria siekiama skatinti žalią vandenilio plėtrą regione; šioji vienija daugiau nei 19 šalių atstovus. Šis formatas yra glaudžiai susijęs su ES, konkrečiai – Vokietijos plėtrai skiriama parama. Atskiros šalys, pvz., Čilė, jau spėjo suformuluoti konkrečias valstybinės politikos strategijas, kurių įgyvendinimas turėtų lemti tvirtą, tvaraus vandenilio pramonės sektoriaus susiformavimą šalyje. Ypač Čilė siekia tapti pirmąja vandenilio eksportuotoja, kartu su kitomis Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regiono šalimis Čilė siekia veikti kaip ekologiško kuro tiekimo grandinės centras. Kadenciją 2022 m. baigusio Čilės prezidento administracija pradėjo įgyvendinti plataus užmojo planą, pagal kurį iki 2030 m. šalis turi tapti pagrindine ekologiško vandenilio eksportuotoja pasaulyje. Viena Australijos bendrovė 2021 m. pabaigoje paskelbė apie planus investuoti 8,2 mlrd. JAV dolerių į stambiaus vandenilio gamybos komplekso statybą pietinėje Argentinos Rio Negro provincijoje.

Lotynų Amerikoje pabrėžiama, kad vandenilio energetikos diskursas, bent jau tuo tarpu, yra labai eurocentriškas. Vis dėlto ir Europa, ir Lotynų Amerikos šalys deklaruoja norinčios didesnės energetinės nepriklausomybės (pvz., Meksika importuoja daug gamtinių dujų iš Jungtinių Valstijų).

Lotynų Amerika turi puikias sąlygas gaminti ekologišką vandenilį (Meksika, Čilė – geltonąjį, Brazilija – žaliąjį) ir tapti vandenilio eksporto centru. Atkreiptinas dėmesys, kad kelios Pietų Amerikos šalys jau ilgą laiką gamino vandenilį, naudodamos išskastintą kurą savo šalies angliavandenilių, plieno ir naftos chemijos pramonėje. Daug angliavandenilių atsargų turinčios šalys, pavyzdžiui, Argentina, Bolivija, Brazilija, Kolumbija ir Peru, taip pat gali panaudoti gamtines dujas vadinamajam pilkajam, rudajam vandeniliui, kuriam gaminti naudojamas išskastintinis kuras. Trys Pietų Amerikos šalys jau pradėjo gaminti žaliąjį vandenilį (gaminamas naudojant tik atsinaujinančius ir anglies dioksido neišskiriančius energijos išteklius).

Iškaskenos, vanduo „Medžiagų mokslo“, naujosios chemijos, inovacijos (itin akcentuojami grafenas, moligdeno disulfidas ir pan.) potencialiai gali lemti esminę daugybės rinkų pertvarką, tikimasi, kad čia poveikis bus ryškiausias farmacijos, energetikos, sveikatos apsaugos, puslaidininkių ir pramonės segmentuose. Čia taip pat ryški ekologinės švaros, žiedžiškumo, ciklingumo, nedidelio – ar gal net nepaliekamo – pėdsako orientacija, ypač vandens apyvartos cikle.

ES siekia stiprinti bendradarbiavimą su Argentina, kuri kartu su Bolivija ir Čile sudaro „ličio trikampį“ energetikos ir žaliavų srityje. Tuo tarpu akcentuojami vis dėlto ne patys retieji, ateityje, tikėtina, reikšmingi elementai; jų gavybos kontekstas Lotynų Amerikos šalyse yra prieštaringas, esama aktyviai gavybai besipriešinančios visuomenės dalies. ES pareigūnai jau keletą pastarųjų metų nuosekliai tekalba apie būsimą Argentinos ir ES susitarimo memorandumo dėl energetikos pasirašymą, kuriuo siekiama bendradarbiauti atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir ekologiško vandenilio srityje ir skatinti suskystintų gamtinių dujų, skirtų eksportui į Europą, plėtrą.

Apskaičiuota, kad Lotynų Amerikoje retųjų žemių ir vadinamųjų „technologinių metalų“ atsargos siekia 50 mln. t. Tai sudaro apie 40 proc. viso pasaulio išteklių. Vien Bolivijoje ličio, naudojamo baterijų ir elektromobilių gamybai, ištekliai (potencialios atsargos) gali siekti net 21 mln. tonų. Antra yra Argentina (17 mln. t), taip pat minėtina Čilė (9 mln. t). Brazilija yra didžiausia pasaulyje niobio gamintoja, 2019 m. išgauta 59 000 t ir sertifikuota 11 milijonų t atsargų. Be to, koltanas, labai svarbus mobiliųjų telefonų ir vaizdo kamerų komponentas, išgaunamas naudojant pasenusias technologijas ir vietinę darbo jėgą Kolumbijoje, kuri turi 5 proc. pasaulinių atsargų (koltanas yra mineralas, iš kurio išgaunamas niobis ir tantalas)¹¹².

Neseniai už 3 milijardus JAV dolerių Generalinės Čilės elektros kompanijos akcijas pardavus Kinijos valstybinei elektros tinklų korporacijai, visa Kinijos elektros perdavimo Čilėje kontrolė padidėjo iki 57 proc. Panašūs sandoriai ir projektai šiuo metu vykdomi Ekvadore, Bolivijoje, Argentinoje, Hondūre, Peru ir Kolumbijoje, kur korporacijos stato hidroelektrines, vėjo ir saulės jėgaines. Tačiau Kinijos energijos kompanijų skverbimasis į Lotynų Ameriką neapsiriboja infrastruktūra. Tai tėra daugialypio požiūrio, orientuoto ir į svarbiausius mineralus, ypač retuosius žemės elementus, sandas¹¹³.

Pekinas į Venesuelos nikelio gavybą investavo daugiau nei 180 mln. JAV dolerių, o į bendresnes kasybos paslaugas – dar 580 mln. Panašūs sandoriai fiksuoti Čilėje ir Peru, kur išgaunama 55 proc. Kinijai reikalingo vario. Kinijos valstybinė bendrovė „Chinalco“ turi kontrolinį Peru „Toromocho“ ir „La Bambas“ vario kasyklų akcijų paketą, valdo kasyklas Ekvadore. Kinijos „Xinjiang TBEA“ taip pat įsigijo 49 proc. Bolivijos ličio pramonės akcijų ir, nors litis, kaip ir varis bei nikelis, nėra retas žemės metalas, jis išlieka pagrindine daugelio elektromobilių akumuliatorių dalimi.

Šiuo metu nestebima, kad JAV ir (ar) ES mėgintų reikšmingai konkuruoti su Kinija šioje srityje, kaip tik priešingai, pagrindine sektoriaus dominante tampa išimtinai vien Kinija.

Nepaisant pastaruosius du dešimtmečius dėtų pastangų didinti prieigą prie kokybiško vandens ir sanitarinių paslaugų, 161 milijonui Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regiono gyventojų švarus vanduo išlieka neprieinamas, iš jų 17 milijonų neturi net bazinės prieigos prie gėlo filtruoto vandens¹¹⁴. Čilė yra vienintelė valstybė pasaulyje, kurioje būta vandens išteklių privatizavimo; šiuo metu vandenį tiekiančios bendrovės yra privačios¹¹⁵.

Lotynų Amerikoje yra apie 30 proc. pasaulio gėlo vandens išteklių.

Dirvų pereksplotavimas ir erozija Viena pagrindinių Lotynų Amerikos eksporto prekių yra žemės ūkio ir gyvulininkystės produkcija. Tuo pat metu Lotynų Amerika yra viena iš labiausiai dirvos degradacijos paveiktų sričių. Jungtinių Tautų konvencijoje dėl kovos su dykumėjimu šis regionas apibūdinamas kaip „užburtas žemės išnaudojimo, degradacijos, padidėjusių gamybos poreikių, didesnio skurdo, maisto trūkumo ir migracijos ratas“¹¹⁶.

Didžioji dalis nualintos žemės regione formuojasi miškų naikinimo ir perteklinio ganymo kontekste.

Nenumatomi socialiniai kovos su narkomafija padariniai Ir pačioms Lotynų Amerikos šalims, ir užsienio rėmėjams intensyvinant vidaus kovą su narkotikų prekybos tinklais ir kriminalinėmis grupėmis, kai kada nuogaustaujama dėl socialinio pobūdžio komplikacijų reikšmingai daliai populiacijos taikstantis su augančiu vidinio militariza-

112 Meggiolaro, M. and Barolini, A. (2021 m. gegužės 1 d.). Rare Earth Elements. Latin America and Africa. Great dreams. Prieiga per internetą: <https://www.southworld.net/rare-earth-elements-latin-america-and-africa-great-dreams/>

113 Cohen, A. (2021 m. birželio 2 d.). China's Journey To The Center Of The Earth - For Rare Minerals. Prieiga per internetą: <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2021/06/02/chinas-journey-to-the-center-of-the-earth/?sh=a20133e131f7>

114 Prashad, J. (2020 m. liepos 28 d.). Latin America's Water Pollution Crisis and its Effects on Children's Health. Prieiga per internetą: <https://www.humanium.org/en/latin-americas-water-pollution-crisis-and-its-effects-on-childrens-health/>

115 Zarza, L. F. (2021 m. lapkričio 26 d.). Water Finance and Governance in Latin America and the Caribbean. On the road to Dakar 2022. Prieiga per internetą: <https://smartwatermagazine.com/news/smart-water-magazine/water-finance-and-governance-latin-america-and-caribbean-road-dakar-2022>

116 Hiba, J. (2022 m. birželio 17 d.). Land degradation: Efforts to restore soil take root in Latin America. Prieiga per internetą: <https://dialogochino.net/en/agriculture/55096-land-degradation-efforts-restore-soil-in-latin-america/>

vimo, ginklavimosi, smurto plitimo tendencijomis¹¹⁷. Formuojasi nesveika ginklų prekybos rinka, psichologinis buitinio lygmens ginklavimosi priimtumo jausmas.

Naujoji skaitmenizacija Reikšmingą vaidmenį potencialiai gali suvaidinti naujųjų kompiuterijos formų plėtra. Be jau tuo tarpu labiau įprastų kompiuterinės decentralizacijos (angl. „blockchain“) tendencijų, mašinų mokymosi (angl. „machine learning“, „big dat“) tendencijų, minėtina biokomputavimo plėtra, tai yra įvairių biologinių, organinių medžiagų – o ne metalo lydinių – naudojimas kompiuterinės įrangos (angl. „hardware“) architektūrose. Spekuluojama, kad ši tendencija gali iš esmės keisti ekonomikų struktūrą ir vartojimo įpročius, žmonių kasdienybę. Kadangi šiuo metu konkrečiai šios tendencijos potencialą įvertinti sudėtinga, konkrečiai, pvz., Brazilijos perspektyva yra sunkiai charakterizuojama. Minėtina, kad Brazilijoje atliekama šios srities tyrimų ir skelbiama mokslinių straipsnių, tačiau bent jau šiuo metu Brazilija nėra tarp vedančiųjų šios iniciatyvos šalių – čia labiau pažengusios yra Japonija, Kinija, JAV.

Minėtinas programinės įtampos vartotojų privatumo klausimų, įtampų aštrėjimas. Lotynų Amerikos šalys nėra svarbesniųjų ar šiuo metu aktualėjančių programinių aplikacijų kūrėjos, dėl santykinai neišplėtos interneto infrastruktūros ir santykinai menko kompiuterinio raštingumo tuo tarpu menkai tikėtina, kad kuri regiono šalis – net jei jų populiacijos nėra politiškai pasyvios – taptų reikšmingu kaitos katalistu.

Populiacijos perteklius Kaip ir daugumai skurdesnių šalių, atskiroms Lotynų Amerikos šalims būdingas ryškus populiacijos augimas. Prognozuojama, kad suminė regiono populiacija gali pasiekti tris ketvirtadalius milijardo gyventojų dar iki 2050 m. Ši tendencija yra susijusi su naujos demografinės kartos – kartos Z – įsivyravimu.

Religija Tyrimai rodo, kad katalikų bažnyčia palaipsniui praranda savo turėtas pozicijas ir įtaką visuomenei, Lotynų Amerikos šalių visuomenė sekuliarėja¹¹⁸. Šitai yra kontekstiška tendencija, atspindinti kitur Vakaruose ryškias praktikas. Vis dėlto pasaulietiškas, ypač Lotynų Amerikoje, iš dalies tereiškia naujas religingumo formas, o ne religingumo atsisakymą, naują visuomeninės asmenybės tipą – politinį radikalą, siekiantį teokratijos kaip idealaus pasaulio tvarkos modelio. Tik Urugvajuje save kaip visai „netikinčius“ identifikuoja 37 proc. gyventojų.

Lotynų Amerikoje gyvena beveik 40 proc. visų pasaulio katalikų. Tačiau jei nuo 1900 m. iki 1960 m. 90 proc. šio regiono šalių gyventojų laikė katalikais, tai 2014 m. atlikto plataus sociologinio tyrimo duomenimis aštuoniolikoje Lotynų Amerikos šalių katalikybei save priskyrė tik 69 proc. respondentų. Nuo 1970 m. iki 2014 m. „evangelikų“ ir ypač „evangelikalų“ skaičius išaugo 15 proc., o ateistų skaičius siekė 8 proc.

Vadinamasis „evangelizacijos“ procesas reiškia perėjimą nuo katalikybės prie įvairių rūšių tradicinių protestantų bendruomenių (liuteronų, baptistų, metodistų, presbiterionų, sekmininkų ir kt.) ir neoprotestantiškų, kuriems pirmiausia atstovauja neo-sekmininkai. Naujųjų religinių judėjimų narių skaičius įvairiose šalyse skiriasi. Mažiausiai jų yra Paragvajuje (7 proc.) ir Meksikoje (9 proc.), daugiausiai – Hondūre ir Gvatemaloje (41 proc.).

Naujosios „gerovės teologijos“ pasaulis nebėra kažkas, nuo ko reikia bėgti, priešingai – tai vieta, kurią reikia užkariauti ir čia tikrove hedonistiškai mėgautis be kaltės jausmo. Šiuo atžvilgiu naujosios religinės bendruomenės politikoje save pozicionuoja visiškai kitaip: jos yra orientuotos į šiuolaikinės visuomenės socialinio ir politinio gyvenimo pertvarkymą bibliinių religinių vertybių pagrindu – ryški „rekonstrukcionizmo“ tendencija.

Naujieji tikintieji neapsiriboja asmeniniu tikėjimu: jie formuluoja naują viešą politinį diskursą, kuriame vyrauja moralinės vertybės, kaip antipodą globaliai rinkos ekonomikai.

Per pastaruosius kelerius metus „kairiųjų“ politikai keliose šalyse siekė sąjungų su evangelikų (evangelikalų) bažnyčiomis, lyderiais ir politinėmis partijomis. Meksikoje Obradoras ir jo partija sudarė koalicijos susitarimą

117 Miranda, J., Tufro, M. and Litvachky, P. (2018). The Internal War: how the fight against drugs is militarizing Latin America. Buenos Aires: Centro de Estudios Legales y Sociales. Prieiga per internetą: <http://fileservver.idpc.net/library/theinternalwar.pdf>

118 Latin America is becoming more secular. (2022 m. balandžio 16 d.). Prieiga per internetą: <https://www.economist.com/the-america/2022/04/16/latin-america-is-becoming-more-secular>

su Evangeline socialinio santykio partija (isp. „Evangelical Partido Encuentro Social“) dar prieš 2018 m. rinkimus.

Venesueloje Maduras siekė evangelikų lyderių palaikymo prieš 2020 m. rinkimus. Jo administracija padarė akivaizdžių nuolaidų, įkūrė evangelikų universitetą, evangelikų bažnyčioms dovanojo tūkstančius muzikos instrumentų.

2021 m. kandidatas į Kolumbijos prezidentus ir buvęs partizanas Petro sulaukė evangelikų lyderio iš Karibų jūros pakrantės Alfredo Saadės paramos. (Saadės judėjima „Levántate“ vienija daugiau nei 400 evangelikų pastorių).

Evangelikų skaičiaus augimas regione reiškia, kad didės evangelikų politiniame gyvenime vaidinamas vaidmuo (nors įvairiose regiono šalyse realijos skiriasi). Evangelikus nebūtinai vienija viena politinė jėga. Priešingai, politinis kraštovaizdis atspindi religinį, tenykštį susiskaldymą. Vis dėlto net ir smulkiųjų tautybų vaidmens nereikėtų nuvertinti, nes daugumoje Lotynų Amerikos šalių rinkimų baigtis nusprendžiama labai nedideliu skirtumu.

Lotynų Amerikos šalys yra šių procesų priešakyje, čia šiuo metu kuriami ir plėtojami modeliai, kaip religiją paversti politinės sėkmės mechanizmu.

Karta Z Atkreipiamas dėmesys, kad karta Z (gimę 1996–2015 m.) ir ypač karta Alpha (gimę 2016–2025), pirmosios gimusios ir subrendusios interneto ir nešiojamos kompiuterinės įrangos amžiuje, mokslinių tyrimų duomenimis, pasižymi santūrumu, polinkiu nerizikuoti, bręsta vėliau, nėra linkusios megzti artimų santykių, pirmenybę teikia lėtesniam gyvenimo tempui, labiau (net liguistai) domisi savo pačių identitetu, seksualumu, psichologija ir pan., joms būdingas dažnesnis psichologinis nestabilumas, psichinis neįgalumas ir įvairūs psichiatriniai sutrikimai. – Tyrėjai jau dabar atkreipia dėmesį, kad dėl to, kartų kaitos kontekste, gali iš esmės keistis darbo santykiai (darbo iš namų formos, darbas ne visą darbo dieną ir pan.), vartojimo įpročiai (el. komercijos svarbos augimas ir pan.), formuotis naujų prekių ir paslaugų rinkos, prekių rinka net transformuotis į paslaugų rinką (pvz., „wellness“ sąvokos įsigalėjimas ir pan.).

Menkai tikėtina, kad Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalys būtų šio pobūdžio tendencijų pirmosios eksponentės, pirmiausia todėl, kad interneto infrastruktūros skverbtis regione vis dėlto nesiekia Vakarų šalyse įprastų standartų.

Žalioji kursas Neabejotinai, dėl vis labiau regimų klimato kaitos padarinių, dėl vis labiau naratyve įsigalinčios sąvokos „susitaikymas“, „adaptavimasis kaitos sąlygomis“, o ne „kaitos užkardymas“, vis labiau politikos turinyje ims dominuoti faktinių priemonių ir sprendimų diskursas.

Atkreiptinas dėmesys, kad Brazilijos valdančiojo, administracinio elito sluoksniai Vakarų akcentuojamas aplinkosaugos problemas vertina kaip galimą pavojų šalies suverenitetui; bet kokį Vakarų mėginimą akcentuoti Brazilijos gamtosapugos problemas pirmiausia traktuoja kaip neoimperialistinį moralizavimą, siekiant riboti šalies vystymosi perspektyvą. Taip pat, nors tai nebūtinai visada išreiškiama atvirai, Brazilijos politikos formuotojų ir verslo sektoriuose, ypač žemės ūkio sektoriuje, vyrauja įsitikinimas, kad ES aplinkosaugos politiką iš dalies lemia protekcionistiniai Europos šalių interesai.

Europos viešajame diskurse Brazilijos susirūpinimas dažnai atmetamas kaip neteisingas arba net traktuojamas kaip nacionalistinė paranoja, kuri būdinga daugiau atskiriems radikalams. Vis dėlto nuoga stovėjimai dėl Brazilijos suvereniteto, teisių vienašališkais sprendimais valdyti Amazonės sritį yra kur kas giliau įsišakniję, abi pusės turėtų siekti aiškiai suformuluoti, argumentuoti ir kontrargumentuoti savo susirūpinimą dvišalėse derybose.

Brazilijos aplinkosaugos judėjimai yra gyvybingi, tačiau federalinė Vyriausybė juos iš esmės atmeta ir griežtai kritikuoja, o aplinkosaugos NVO dažnai traktuoja kaip „veikiančias užsienio jėgų vardu“ (šia prasme braziliskasis naratyvas beveik identyškai kartoja rusiškosios administracijos nuostatą). Pilietinės visuomenės grupės,

priešingai, laiko ES svarbia partnerė, siekiančia pasipriešinti Vyriausybei, kuri aplinkosaugos taisyklių silpninimą laiko viena pagrindinių savo misijų.

Artimiausiais metais dvišaliuose Vakarų ir Brazilijos santykiuose ryškus iššūkis bus rasti tinkamą kompromisą tarp ES aplinkosauginių ir ekonominių interesų gynimo bei Brazilijos augimo prioriteto. Nors būsimieji Brazilijos prezidentai gali pasirinkti ne tokią griežtą ir konstruktyvesnę klimato kaitos strategiją, ES neturi pamiršti, kad Brazilijoje gausėja grupių, nepritariančių griežtesniam aplinkosaugos reguliavimui.

2 Strateginis šalių vystymosi planavimas Strateginiais planais, juos atitinkančiais tarppartiniais susitarimais arba technokratiniais planavimo dokumentais vadovaujasi ir Lietuva, ir Lotynų Amerikos šalys.

Lietuva Strategija „Lietuva 2050“ šiuo metu rengiama (rengia Vyriausybės kanceliarija, bendradarbiaudama su Seimo Ateities komitetu, Vyriausybės strateginės analizės centru ir Vilniaus universitetu).¹¹⁹ Vykdomos viešosios konsultacijos, diskusijos, susijusios su Lietuvos ateitimi, kuriomis siekiama santykio su visuomenės nuomone, siekiama gauti pasiūlymų ir pagrįstų sprendimų.¹²⁰

Šiuo metu galioja strategija „Lietuva 2030“. Naujo rengiamo strateginio dokumento poreikis, kaip argumentuota (ir čia kartu dėstomi lūkesčiai naujam Lietuvos strateginiam vystymosi planui), išauga iš

- nepakankamo dabartinės strategijos dėmesio tarptautiniam kontekstui ir galimoms ateities tendencijoms bei valstybės pažangos analizei jų kontekste;
- to, kad dabartinė strategija nepakankamai įvertina COVID-19 pandemijos kontekste fiksuotas skaitmenines transformacijas verslo, valdymo, švietimo ir kitose gyvenimo srityse,
- išaugusią nelygybę,
- paspartėjusią hipersusietumo ir demografinio disbalanso tendenciją,
- aktualizuotus atsparumo klausimus,
- neakcentuotas augančios globalių Rytų bei Pietų ekonominės ir politinės galios.¹²¹

Šis diskursas sugestionuoja, kad Lietuva ilgainiui orientuos į

- ekonominę diversifikaciją kaip atsparumo formavimosi sąlygą,
- įvairiasegmentę, bet balansuotą skaitmenizacijos plėtrą,
- priemones, kuriomis būtų mažinama įvairi socialinė, geografinė, ekonominė atskirtis, demografiniai netolygumai.

Lotynų Amerikos šalys Atskirai išnagrinėjus Brazilijos (port. „Estratégia Federal de Desenvolvimento para o Brasil no período de 2020 a 2031“), Peru (isp. „Visión del Perú al 2050“), Meksikos (isp. „Plan nacional de desarrollo 2019-2024“), Urugvajaus (isp. „Estrategia de Desarrollo 2050“) strateginius planus ir Argentinos Strateginio planavimo sekretoriato (isp. „Secretaría de Asuntos Estratégicos“) veiklą, darytina išvada, kad ilgalaikiai strateginiai planai šiose šalyse raiškiausiai akcentuoja:

- finansinės drausmės, mokesčių ir viešųjų išlaidų sistemos tvarumo siekius; viešojo administravimo sistemos reformavimą, optimizavimą; siekį orientotis į gerąsias užsienio valdysenos praktikas, į įrodymais grįstą valdyseną;
- verslumo paskatų sistemos, orientuotos daugiausia į smulkią naujas iniciatyvas (port. „micro, pequenas e médias empresas“), kūrimą, ekonomikos „kapiliarizaciją“, startuolių ekosistemos tradicijos tęsą, vystymo bankų (port. „bancos de desenvolvimento“) veiklą;
- skaitmenizaciją („industrializacija 4.0“) – taip pat ir valstybės, biurokratiniame sektoriuje;
- dvigubos paskirties pramonės plėtrą (karinis ir civilinis vystymas ir gamyba tuo pat metu);
- vandens infrastruktūros plėtrą;

119 Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2022 m. spalio 13 d.). Lietuvoje įvyks Piliiečių taryba – ieškos sprendimų ateities visuomenei jautriais klausimais. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/naujienos/lietuvoje-ivyks-pilieciu-taryba-ieskos-sprendimu-ateities-visuomenei-jautriais-klausimais>

120 Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2022). Įvykiai. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/lietuva-2050/ivykiai>

121 Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rengimo koncepcijos patvirtinimo. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos 2021 m. liepos 7 d. nutarimo projektas reg. Nr. 21-27409. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3b914e14defe11eb866fe-2e0832280597?positionInSearchResults=9&searchModelUUID=046f213f-3470-4d33-bdd1-d60cc218b562>

- investicijas į išsilavinimą ir žmogiškojo kapitalo vystymą;
- tarptautinių ryšių diversifikaciją (isp. „diversificación“; „palaikyti“ ryšius su ES ir JAV, „plėsti“ ryšius su Azija ir Afrika);
- įsipareigojimą mažinti regioninę atskirtį (regionalizmas ir „policentrizmas“).

3 Produktivaus santykio ašys Atsižvelgiant į tarptautiniame kontekste ryškias tendencijas, atskirų šalių vidinius raidos planus ir jų akcentus, taip pat į pastarųjų metų gerąsias praktikas ir Lietuvoje, ir atskirose Lotynų Amerikos bei Karibų regiono šalyse, akcentuotinos šios konkrečios produktyvaus santykio, ekonominio ir institucinio bendradarbiavimo ašys:

- santykių plėtra siekiant abipusės rinkų diversifikacijos;
- lietuviškoji startuolių infrastruktūra ir verslumo tradicija, teigiamai vertinama, net pripažįstama tarptautiniame kontekste, yra vertingas pavyzdys ir Lotynų Amerikos rinkoms; galimi įvairūs perspektyvūs bendradarbiavimo formatai;
- studijų ir akademinė mainų intensyvinimas;
- vanduo;
- biurokratijos skaitmenizacija.

Šie siūlymai aptartini kiekvienas konkrečiau.

Diversifikacija Importo ir eksporto rinkų diversifikavimas yra savaime sveika politikos siekiamybė, nes:

- taip reikšmingai prisidedama prie vienos ar kitos šalies ekonominio saugumo, mažinama jos priklausomybė nuo atskirų užsienio partnerių;
- diversifikacija sąlygoja nedidelių atvirų rinkų (kaip Lietuva ir daugelis Lotynų Amerikos bei Karibų šalių) atsparumą infliacijos sąlygomis.

Mažesnės ekonomikos šalys paprastai yra mažiau diversifikuotos ir labiau priklausomos nuo importo, todėl jos yra jautresnės infliaciniam spaudimui, kylančiam dėl didesnių importo kainų. Be to, maisto produktai ir degalai, kurių kainos nuo Rusijos agresijos karo Ukrainoje pradžios labai padidėjo, sudaro didesnę vartojimo krepšelio dalį šiose šalyse.

Mažesnės ekonomikos šalių taip pat labiau ribotos politikos svertų galimybės. Paprastai jų valiutų kursai – ypač jei valiutos yra stabiliai susieto kurso, arba jei šalis naudoja kitos, didelės šalies, valiutą – pačios šalies nėra galimi lanksčiai koreguoti. Daugelio mažų šalių valstybės skola yra didelė. Mažesnės ekonomikos šalių fiskalinės galimybės ir politikos pasirinkimo galimybės yra ribotos. – Visoje Lotynų Amerikoje ir Karibų jūros regione infliacija šiuo metu yra didelė, todėl jos poveikis realiosioms pajamoms ir perkamajai galiai tebėra pagrindinė problema¹²².

Didžioji Lotynų Amerikos dalis iš tikrųjų nėra „globalizuota“, jų tarptautinė prekyba šiuo metu nėra itin diversifikuota¹²³. Brazilijos ir Argentinos ekonomikos tebėra vienos uždariausių pasaulyje, o prekyba sudaro mažiau nei 30 proc. BVP. Lotynų Amerika ir Karibų jūros regionas šiuo požiūriu žymiai atsilieka nuo kitų augančių rinkų ir komercinių konkurentų. Pastaruosiu metu prekybos praktikos kaitos ženklų stebima Meksikoje ir Paragvajuje, taip pat Argentinoje, tačiau Kolumbijoje, Čilėje, Gvatemaloje, Kosta Rikoje ir didžiojoje Karibų jūros regiono dalyje tarptautinė prekyba savo ekonomine reikšme BVP visumoje nedominuoja, kaip kad būtų galima tikėtis.

Šie sumetimai gali būti produktyviai naudojami kaip argumentai derybose su regiono šalimis.

„Fin Tech“ eksportas Atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriose Lotynų Amerikos šalyse, net jei jų tarptautinė prekyba yra santykinai menkesnė, svarūs yra paslaugų sektoriai. Pvz., Brazilijos paslaugų sektorius yra didžiausias ekonomikos sektorius, sukuriantis beveik 65 proc. šalies BVP. Šis paslaugų sektorius Brazilijoje, be to, yra

122 Boz, E., Goldfajn, I., Guajardo, J., and Hadzi-Vaskov, M. (2022 m. rugsėjo 19 d.). Smaller Economies in Latin America and Caribbean Face a Bigger Inflation Challenge. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/09/16/CF-Smaller-Economies-in-Latin-America-and-Caribbean-Face-a-Bigger-Inflation-Challenge>

123 O'Neil, Sh. K. (2022 m. liepos 26 d.). Why Latin America Lost at Globalization – and How It Can Win Now. Prieiga per internetą: <https://www.cfr.org/article/why-latin-america-lost-globalization-and-how-it-can-win-now>

dominuojamas finansų paslaugų. (Pvz., svarbu, kad Brazilijos bankai, stebėtina, 2008 m. finansinės krizės kontekste pasirodė buvę ganėtinai atsparūs).

Šiame Brazilijos paslaugų rinkos, ypač finansinių paslaugų, kontekste aktualu akcentuoti šias rinkas kaip turinčias potencialą lietuvių finansinių paslaugų startuolių atžvilgiu, lietuviškąsias „Fin Tech“ aplikacijas galima populiarinti, platinti net, pvz., Brazilijoje. Smulkioms „Fin Tech“ aplikacijoms nebūtinai būtų taikomos reikšmingos kai kuriose šalyse biurokratinės, protekcionistinės kliūtys.

Vanduo Stambūs vandens gėlinimo, valymo ir pan. projektai yra kartu ir reikšmingos finansinės investicijos; tokios jos yra planuojamos ir įgyvendinamos tik stabiliose, patikimose, prediktabiliose rinkose, kur gebama laiduoti tokių investicijų garantijas. Paprastai Lotynų Amerikos ir Karibų regionas nebūtinai suprantamas kaip tokios investicijoms tinkamiausios rinkos – tačiau atskiros šalys, pvz., Čilė, Urugvajus, svarstytinės ir tirtinos atskirai.

Labiau paraštėje atkreiptinas dėmesys į tą aplinkybę, kad Brazilija, Bolivija, Meksika, Čilė yra vienos stambesnių geriamojo vandens įvairios taros talpose importuotojų. Vartotojai pastaruoju metu šiose šalyse nuperka vis didesnį geriamojo vandens buteliuose kiekį. Veiksnyms čia yra ir besikeičiantys gyventojų įpročiai (stebima antsvorio ir nutukimo epidemija, atsisakoma gaiviųjų (saldintų) gėrimų ir alkoholinių gėrimų, šiek tiek menksta šių paklausa, auga gėlo, aromatizuoto ir mineralinio vandens paklausa)¹²⁴.

(Atkreiptinas dėmesys, kad gėlą geriamąjį vandenį eksportuoti ruošiasi Latvija – terminalai statomi Ventspilyje ir Liepojoje¹²⁵. Tai yra privataus verslo iniciatyva.)

Energijos importas Ne vien Lietuvą, bet ir kitas ES šalis pastaruoju metu, ypač Rusijos agresijos karo Ukrainoje kontekste itin domina gamtinių dujų, žalią vandenių ir kitų energijos išteklių importas iš Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalių. Atskirai minėtina Argentina, potencialiai galinti tapti reikšminga gamtinių dujų, vėjo ir saulės energijos eksportuotoja. Tačiau norint plėtoti šį energetikos prekybos sektorių, būtinos didelės investicijos, o, kaip jau minėta, būtina jų sąlyga – stabilus ir patikimas investicinis aplinka. ES šiuo metu rengia supratimo memorandumą dėl bendradarbiavimo su Argentina energetikos srityje; šis memorandumas apima suskystintas gamtines dujas, žalią vandenį ir kitus energijos šaltinius. Labiau išplėtotam ūkiniam bendradarbiavimui pirmiau dar turi būti politiškai pasirengta.

Studijų ir akademių mainų intensyvinimas Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu Iberijos kalbų (filologijos) bakalauro studijas tesiūlo Vilniaus universitetas, tačiau ši programa yra sumenkusi: jei anksčiau į kursą būdavo priimama 40 pirmakursių, tai dabar jų telikę tik apie 20; Vilniaus universitetas tiria galimybę dėstyti šią studijų programą anglų kalba ir taip pritraukti užsieniečių studentų. Klasikiniuose universitetuose – Vilniaus universitete, Vytauto Didžiojo universitete, Klaipėdos universitete – nėra iberų-romanų filologijos padalinių. Esama taikomosios kalbos mokyklų (pvz., Vilniaus universiteto Užsienio kalbų institutas), kurių darbuotojai yra ir ispanų kalbos specialistai, tačiau jų siūlomi studijų sandai tėra daugiausia fakultatyvūs.

Akcentuotina, kad Lotynų Amerikoje Lietuva yra santykinai pageidaujamas studijų ir akademių mainų tikslas; tam tikrus veiksmus šioje srityje gali atlikti ir Lietuvos pusė – pvz., sutikslinti „tarptautiškumo“ sąvoką, taip, kad ji neleistų čia dominuoti vien baltarusiškiems ir ukrainietiškiems interesams, tačiau būtų jau pagal apibrėžimą labiau universaliai orientuota; šiame kontekste itin aktualus išlieka kalbos barjeras – ryšku, kad Lotynų Amerikos dėstytojai ir studentai teikia pirmenybę darbui ir studijoms savo gimtosiomis kalbomis, nebūtinai turi įgytus tarptautiniu mastu pripažįstamus anglų (užsienio) kalbos sertifikatus.

Administravimo skaitmeninimas Nepaisant sudėtingų ekonominių sąlygų, skaitmeninė transformacija Lotynų Amerikoje paspartėjo dėl socialinių ir ekonominių pokyčių, kuriuos lėmė mobilumo ir fiziniai apribojimai, siekiant kovoti su pasauline COVID-19 pandemija.

124 Search Importers and Buyers Globally. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.exportgenius.in/global-importers-of-mineral-water-bottle>

125 Rutkauskaitė, R. (2022 m. birželio 19 d.) Latvija ruošiasi eksportuoti vandenį – terminalai statomi Ventspilyje ir Liepojoje. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/pramone/2022/06/19/latvija-ruosiasi-eksportuoti-vandeni--terminalai-statomi-vents-pilyje-ir-liepojoje>

Pastaraisiais metais Lotynų Amerikos regiono šalys dėjo daug pastangų, kad parengtų ir įgyvendintų keletą konkrečių viešojo sektoriaus reformų. Pavyzdžiui, imtos kurti ir teikti tokios viešosios paslaugos, kuriose naudojamos technologijos, eksploatuojami dideli sukauptų duomenų masyvai. Tokio pobūdžio kaita ir toliau traktuojama kaip prioritetas, skatinamos šalių tarpusavio bendradarbiavimo formos šioje srityje („nustatyti atvirų ir novatoriškų vyriausybės gerą patirtį ir sukurti palankią erdvę jos sklaidai renkant ir analizuojant duomenis, atliekant politikos vertinimus ir tarpusavio vertinimą“, „teikti pavyzdžius ir rekomendacijas savo nariams, kaip nuosekliai vykdyti atviro, inovatyvios ir skaitmeninės valdžios reformas regioniniame ir konkrečios šalies kontekste ir remti jų įgyvendinimą, siekiant skatinti socialinį ir ekonominį vystymąsi bei regioninę integraciją“).

Lietuviškoji šio sektoriaus vystymo patirtis („Valdžios vartai“, „esveikata.lt“, šių paslaugų ir elektroninės bankininkystės integravimas, el. transporto bilietų sistemos ir pan.) yra naudinga ir kaip konkretūs eksportuoti sprendimai, ir kaip priemonė vystant Lietuvos prekės ženklą ir šalies žinomumą, formuojant Lietuvos minkštąją galią.

Verta išryškinti konkrečius priemonių laimėjimus: sąnaudų ir efektyvumo privalumus. Sukurtos skaitmeninių paslaugų sistemos sąlygoja nedidelį, bet veiksmingą valdžios institucijų struktūrą. Šie sprendimai taip pat reikšmingai mažina geografinę atskirtį, o šitai, kaip išryškinta, yra vienas pagrindinių daugelio Lotynų Amerikos šalių ilgalaikių strateginių siekinių.

Pačiose Lotynų Amerikos ir Karibų regiono šalyse kartais akcentuojamos šiuos administravimo skaitmeninimo procesus lydintys kibernetinio saugumo problemos ir iššūkiai; Lietuvos – galbūt Lietuvos ir Estijos šioms bendradarbiaujant kartu pristatoma – patirtis kibernetinio saugumo srityje yra kitas vertingas potencialių Baltijos – Lotynų Amerikos santykių plėtros sandas.

4 Apibendrinimas ir akcentai Nagrinėjant ekonominės plėtros nišas, atskirai vertinti dviejų tipų veiksniai, turėsiantys įtakos globalinei ir regioninei ūkinei perspektyvai:

- globaliniai reiškiniai (energijos išteklių, tam tikrų konkrečių iškasenų, vandens išteklių suaktualėjimas, kartos Z žengimas į darbo rinką, ekologijos ir žaliajo persitvarkymo darbotvarkė, naujoji skaitmenizacija ir pan.);
- šalių vidaus strateginio planavimo prioritetai (Lietuvoje – įvairiapusė diversifikacija kaip saugumo garantas, įvairių atžvilgių socialinės atskirties mažinimo priemonės; Lotynų Amerikoje – finansinės drausmės, kokybiškos (taip pat elektroninės, išmaniosios) valdysenos plėtra ir įtvirtinimas, verslumo paskatų sistemos kūrimas, investicijos į žmogiškąjį kapitalą, tarptautinių ryšių diversifikavimas).

Kaip iš Lietuvos perspektyvos įdomiausios, vertingiausios ūkio nišos akcentuotinos:

- energijos išteklių ir energijos žaliavų prekyba, taip būtų pasiekta vertingo diversifikavimo;
- „Fin Tech“ sektoriaus inovacijų eksportas į imlias naujovėms, jaunas Lotynų Amerikos rinkas;
- studijų ir akademinė mainų intensyvinimas, nes itin ryškus tokio pobūdžio paslaugų poreikis regione; Lietuva jų gali pasiūlyti;
- administravimo skaitmeninimo kontekste – Lotynų Amerikos regione perspektyvą turėtų lietuviškieji el. valdžios sprendimų pavyzdžiai ir konkretūs prototipai.

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, studiją, būtina nuoroda.
Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

Nacionalinė biblioteka

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, studiją, būtina nuoroda.
Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

Nacionalinė biblioteka

